

TÜBA

GÜNCE

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Türkiye
Bilimler
Akademisi
Yayınıdır.

80. SAYI
OCAK 2026

2025 YILI TÜBA ve TÜBİTAK BİLİM ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

TÜBA GENÇ AKADEMİ'NİN İLK YÖNETİM KURULU TOPLANTISI YAPILDI

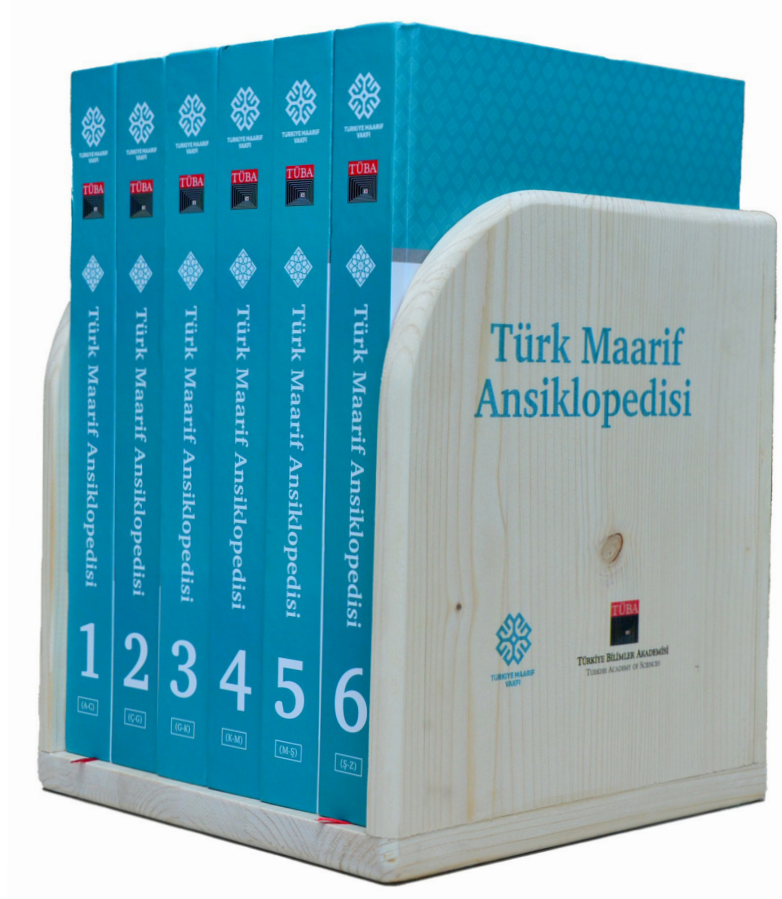
TÜBA ASLİ ÜYESİ PROF. DR.
FERİDUN EMECEN ile SÖYLEŞİ:
TARİHİ DİZİLER, TARİH BİLİNCİ ve
GÖRSEL HAFIZA

MÜHENDİSLİĞİN
TÜM ALT DALLARI
TEK SÖZLÜKTE BULUŞTU

DOÇ. DR. GÜNER DOĞAN
ile RÖPORTAJ
"SADECE ÇAĞINA DEĞİL,
HER ÇAĞA SESLENEN METİNLER"

TÜRK MAARİF ANSİKLOPEDİSİ

Türk Maarif Ansiklopedisi, TÜBA ve Türkiye Maarif Vakfı tarafından Cumhuriyet'in 100. yılına armağan olarak hazırlanan; toplam 6 cilt ve 3 bin 120 sayfadan oluşuyor. Türklerin tarih boyunca eğitim alanında ortaya koydukları birikimi bilimsel metotlarla inceleyerek günümüz dünyasının eğitim anlayışına katkıda bulunmayı hedefleyen ansiklopedi, alanındaki ilk ve en kapsamlı yayın olma özelliğini taşıyor. Eserde maddeler eğitim bilimleri, eğitim tarihi, kültür ve medeniyet alanlarında ele alındı ve beş kategoride toplandı. Kavramlar, eserler, kurumlar, kişiler, şehir, olay ve dönemler ansiklopedinin ana çerçevesi oldu. Kavramlar kategorisinde dünya eğitim tarihinde derin etkisi olan Türklere ait kavramlar ortaya konuldu.

TÜBA Yayınları için:
<https://satis.tuba.gov.tr>

başkandan...

Değerli Günce Okurları,

Bilim, insanlığın yararına odaklıdır ve barışın, refahın ve sürdürülebilirliğin temelini oluşturur. Bu haliyle beşeri gelişmenin ve geleceğe daha yaşanabilir bir dünya bırakmanın en güçlü dayanağı da bilimdir. Bugün evrendeki pek çok sorunun kökeninde bilim ve ona bağlı gelişen teknoloji olsa da çözümün de yine bilimsel zeminde ve bilimin öncülüğünde yapılması zaruridir. İklim değişikliğinden gıda güvenliğine, kültürel mirasın korunmasından dijital dönüşüme kadar uzanan çok katmanlı küresel sorunlar, yalnızca ulusal sınırlar içinde değil; uluslararası iş birliği ve ortak akıl ile bilimsel zeminde ele alınmayı gerektirir. Bilim insanları ve akademiler ise insanlığın ortak aklının en güvenilir zeminini oluştururlar.

Sürdürülebilirlik, disiplinler arası yaklaşımı zorunlu kılan bir alandır. Akademiler, farklı bilim alanlarını ortak hedefler etrafında buluşturarak uzun vadeli politika üretimine katkı sunar. Bu yönüyle akademiler, yalnızca bilimsel bilgi üreten kurumlar değil; aynı zamanda toplumların geleceğe hazırlanmasında stratejik

rehberlik sağlayan yapılar olarak öne çıkar. Bilimsel bilginin karar alma süreçlerine entegre edilmesi, sürdürülebilir ve dirençli toplumlar inşa etmenin temel koşullarından biridir. TÜBA olarak yayımladığımız TÜBA Günce'nin bu sayısı, bilimin farklı alanlardaki üretkenliğini, akademilerin uluslararası ilişkilerde üstlendiği köprü rolünü ve giderek daha fazla önem kazanan bilim diplomasisi perspektifini çok yönlü biçimde yansıtmaktadır. Bu bağlamda bilim diplomasisi, akademilerin uluslararası ilişkilerde üstlendiği rolün en görünür alanlarından biridir. Akademiler, ülkeler arasında güven inşa eden, ortak araştırma kültürünü geliştiren ve küresel sorunlara birlikte çözüm üretmeyi mümkün kılan önemli aktörlerdir. TÜBA Genç Akademi'nin bilim diplomasisi ekosistemindeki yerini alması, uluslararası akademik iş birliklerinin güçlenmesi ve EMAN ile yürütülen çalışmalar, bilimin farklı coğrafyaları bir araya getiren dönüştürücü gücünün somut göstergeleridir. Prof. Dr. Sir Peter Gluckman'ın bilim diplomasisi ve küresel ilişkiler üzerine değerlendirmeleri de bu sayının uluslararası perspektifini zenginleştirmektedir.

Güncenin bu sayısında 2025 yılı TÜBA ve TÜBİTAK Bilim Ödülleri vesilesiyle bilim insanlarımızın başarılarını paylaşırken; mühendislikten iklim değişikliğine, tarımın sürdürülebilirliğinden kültürel mirasa erişim meselesine kadar geniş bir yelpazede bilimsel üretimin toplumsal etkisini ele alıyoruz. Bilimsel çalışmaların yalnızca akademik birikimi artırmakla kalmayıp toplumun geleceğini şekillendiren stratejik bir güç olduğunu bir kez daha vurguluyorum. Ödül alan tüm bilim insanlarını yürekten kutluyor, başarılı çalışmalarının devamını diliyorum. Yine geçtiğimiz dönemde geleceğe yönelik dirençli toplumlar inşa etmek; bilimin rehberliğinde, geçmişten öğrendiklerimizi yarının ihtiyaçlarıyla buluşturmaya yönelik çabaları kararlı biçimde ortaya koyduk. Akademi olarak bilimsel düşüncenin toplumsal hayata katkı yapmasının gerekliliğine inanıyor; toplam bir bakışla bilim, toplum ve çevre ilişkisini geliştirmeye çalışıyoruz.

Geçtiğimiz ay TÜBA Genç Akademi'nin ilk Yönetim Kurulu Toplantısı'nı gerçekleştirmenin mutluluğunu taşıyoruz. Genç bilim insanlarımızın karar süreçlerine katılımını güçlendirmeyi, disiplinler arası etkileşimi artırmayı ve bilimsel üretimde sürdürülebilirliği sağlamayı temel önceliklerimiz arasında görüyoruz. Genç Akademi'nin, ülkemizin bilim politikalarına uzun vadeli katkılar sunacağına inanıyorum. Akademimizin yayın faaliyetleri bu sayıda da güçlü bir içerikle devam ediyor. "Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi" kapsamında yayımlanan yeni eserleri, medeniyet birikimimizin bilim tarihi içindeki yerini görünür kılma çabamızın somut örnekleri olarak görüyoruz. Geçmişin ilmi mirasını günümüz araştırma dünyasıyla buluşturmak, TÜBA'nın temel sorumluluklarından biridir.

TÜBA olarak çok farklı alanlarda, çeşitli düzeylerde, paydaşlarımızla ve akademimizin kıymetli üyeleri ile yoğun biçimde çalışmaya devam edeceğiz. Bizimle aynı kaygıları taşıyan ve aynı yöne bakan tüm kurumlarımıza, paydaşlarımıza Günce aracılığıyla kalbi şükranlarımı sunuyorum. Bu sayının hazırlanmasında emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarıma ve katkı sunan bilim insanlarımıza teşekkür ediyorum. TÜBA-GÜNCE'nin son sayısının bilim camiamıza ve okurlarımıza faydalı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER
TÜBA Başkanı

içindekiler

»»» OCAK 2026 | SAYI 80

- 4 2025 YILI TÜBA ve TÜBİTAK BİLİM ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU
- 7 BAŞKAN ŞEKER: "KÜLTÜREL MİRASA ERİŞİM HÂLÂ EŞİT DEĞİL"
- 10 MÜHENDİSLİĞİN TÜM ALT DALLARI TEK SÖZLÜKTE BULUŞTU
- 13 TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ve TARIMIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ
Dr. Ahmet BAĞCI
- 23 BAŞKAN ŞEKER: "TARİHİ, MERAK ve BİLİMSEL OBJEKTİF KRİTERLERE GÖRE OKUMALIYIZ"
- 25 TÜBA GENÇ AKADEMİ'SİNİN İLK YÖNETİM KURULU TOPLANTISI YAPILDI
- 32 INCLUSION PROJESİ, KÜLTÜREL MİRASI KAPSAYICI ANLATIM YOLUYLA DÖNÜŞTÜRDÜ
- 35 TÜBA GENÇ AKADEMİ, BİLİM DİPLOMASİSİ EKOSİSTEMİNDE YERİNİ ALDI
Doç. Dr. Mürsel Doğrul
- 39 BİLİM DİPLOMASİSİ ve KÜRESEL İLİŞKİLERİN DURUMU
Prof. Dr. Sir Peter GLUCKMAN
- 46 BAŞKAN ŞEKER "GELENEKTEN ÖĞRENDİKLERİMİZLE İLERİYE BAKIYOR, DİRENÇLİ BİR GELECEK İNŞA EDİYORUZ."
- 54 TÜBA VE EMAN İŞ BİRLİĞİ: BİLİM DİPLOMASİSİ ULUSLARARASI SİYASETİN FARKLILIKLARINI BİRLEŞTİRİYOR
- 57 BAŞKAN ŞEKER: "GIDA İSRAFI; GÜVENLİK, ADALET ve İNSANLIK MESELESİ"

27

TARİHÎ DİZİLER, TARİH BİLİNCİ
ve GÖRSEL HAFIZA:
TÜBA ASLİ ÜYESİ PROF. DR.
FERİDUN EMEÇEN ile SÖYLEŞİ

49

DOÇ. DR. GÜNER DOĞAN
"SADECE ÇAĞINA DEĞİL,
HER ÇAĞA SESLENEN
METİNLER"

- 59 DEPREM ve YAPI GÜVENLİĞİ
Prof. Dr. Muzaffer ELMAS
- 62 BİLİMDEN VİCDAN ÇAĞRISI: 'DEPREM, KENTSEL
DÖNÜŞÜM ve SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER'
YAYIMLANDI
- 63 TÜRK AKADEMİSİ'NİN 15. YIL DÖNÜMÜ PROGRAMI
- 64 TÜBA, II. DÜNYA SOSYAL KALKINMA ZİRVESİ'NDE
- 65 TÜBA ÜYESİ PROF. DR. FUAT SEZGİN'İN İZİNDEN
BİLİM TARİHİ
- 66 TÜRK DÜNYASI ULUSAL BİLİM AKADEMİLERİ BİRLİĞİ
8. GENEL KURULU
- 67 BAŞKAN ŞEKER: "AKADEMİK SAYGINLIK,
BİLİMİN VİCDANIDIR."
- 68 BAŞKAN ŞEKER, KAMU DİPLOMASİSİ
KOORDİNASYON KURULU TOPLANTISINDA KONUŞTU
- 69 TÜBA, BUDAPEŞTE'DE MTA'NIN 200. YIL
KUTLAMALARINA KATILDI
- 70 BAŞKAN ŞEKER ADÜ'DE "AKADEMİK
SORUMLULUKLARIMIZ VE ULUSLARARASI BİLİMSEL
REKABETİ" ANLATTI
- 71 TÜBA'DAN YENİ YAYIN: KÜRESEL DÖNÜŞÜM ÇAĞINDA
SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ ve FİNANS
- 72 HABERLER
- 76 ZİYARETLER

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

TÜBA GÜNCE

Sahibi

Türkiye Bilimler Akademisi Adına:
TÜBA Başkanı

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve Editör

Asiye KOMUT

Grafik Tasarım

İbrahim TOPSAKAL

Redaksiyon

Prof. Dr. Yasin BULDUKLU

TÜBA GÜNCE

Vedat Dalokay Cad. No: 112

Çankaya-ANKARA 06670

Tel: 0.312. 442 29 03 (pbx)

Faks: 0.312. 442 64 91

e-posta: tubagun[at]tuba.gov.tr

Baskı

Tekses Ofset Matbaacılık

Yayıncılık San. Ltd. Şti.

Tel: +90 312 341 66 19

ISSN: 1302-9541

Günce 1000 adet basılmıştır.

ŞUBAT 2026

Sorumluluk

TÜBA GÜNCE'de yayımlanan
yazıların hukuksal sorumluluğu
yazarlara aittir.

Günce, 4 ayda bir yayımlanan,
ulusal ve süreli bir yayındır.

 www.tuba.gov.tr

 www.facebook.com/TUBAakademi

 twitter.com/TUBAakademi

 instagram.com/TUBAakademi

2025 YILI TÜBA ve TÜBİTAK BİLİM ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

Törende 2 Uluslararası Akademi Ödülü Prof. Dr. Mutlu Özcan ve Prof. Dr. Dirk M. Hermann'a, 28 bilim insanına TÜBA-GEBİP Ödülü ve 8 esere ise TÜBA-TESEP Ödülü olmak üzere 38 ödül takdim edildi.

Cumhurbaşkanlığı himayesinde TÜBA ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) ortaklaşa düzenlediği "TÜBA ve TÜBİTAK Bilim Ödülleri Töreni" Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde düzenlenen törene Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve TÜBİTAK Başkanı Prof. Dr. Orhan Aydın ile farklı üniversitelerden rektörler, ödül alan akademisyenler ve aileleri katıldı.

Törende 2 Uluslararası Akademi Ödülü Prof. Dr. Mutlu Özcan ve Prof. Dr. Dirk M. Hermann'a, 28 bilim insanına TÜBA-GEBİP Ödülü ve 8 esere ise TÜBA-TESEP Ödülü olmak üzere 38 ödül takdim edildi.

TÜBA'nın bilim insanlarını teşvik ve takdir misyonu kapsamında ihdas ettiği ve dünyadaki bütün bilim insanlarına açık olan 2025 yılı "TÜBA Uluslararası Akademi Ödülleri"ne Sağlık ve Yaşam Bilimleri kategorisinde Prof. Özcan Prof. Dr. Hermann'a verildi. TÜBA bilim insanlarını teşvik, takdir ve ödüllendirme misyonu kapsamında her yıl verilen TÜBA-GEBİP Ödülü'nü 2025 yılında; Ahmet ve Nezahat Keleşoğlu TÜBA-GEBİP Eczacılık Özel Ödülü de dahil 28 üstün başarılı genç bilim insanı kazandı. Böylece şimdiye kadar TÜBA-GEBİP Ödülü kazanan bilim insanı sayısı 697'ye yükseldi. TÜBİTAK Bilim ve Teşvik Ödülleri'ni ise 8 farklı üniversiteden 11 bilim insanı alırken; TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Alper Kiraz'a TÜBİTAK Bilim Ödülü takdim edildi.

TÜBA-TESEP kapsamında Sosyal Bilimler alanında 4 esere Telif Eser Ödülü ve 1 esere Halil İnalcık Özel Ödülü, 3 esere Jüri Özel Ödülü olmak üzere toplam 8 eser ödüle değer bulundu. 2025 yılında toplam 8 eser ödüllendirildi ve bugüne kadar ödüllendirilen eser sayısı 254'e yükseldi.

Bilim ve kültürü yaymak üzere 20 yılda 53 bin proje

Cumhurbaşkanı Erdoğan, yaptığı konuşmada, "Millî Uzay Programımızla, Ulusal ve Uluslararası Lider Araştırmacılar Programımızla farklı düzeylerdeki burs, staj, eğitim ve atölye programlarımızla öğrenen, öğreten, üreten ve ülkemize katkı vermek isteyen tüm gençlerimizin yanında oluyoruz" dedi.

Bilim kültürünü ülkenin her köşesine yaymak amacıyla 2007'den bu yana 53 bin 394 projeye güncel rakamlarla 8,22 milyar liralık destek verdiklerini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, teknoparkların sayısını ikiden 113'e, ARGE merkezlerinin sayısını sıfırdan 360'a, teknoparkı olan illerin sayısını ikiden 64'e çıkardıklarını belirtti.

"Millî Uzay Programımızla, Ulusal ve Uluslararası Lider Araştırmacılar Programımızla farklı düzeylerdeki burs, staj, eğitim ve atölye programlarımızla öğrenen, öğreten, üreten ve ülkemize katkı vermek isteyen tüm gençlerimizin yanında oluyoruz" diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle devam etti: "Millî teknoloji hamlemizle gerçekten büyük bir ivme yakaladık, geçtiğimiz Eylül ayında 13'üncüsünü düzenlediğimiz TEKNO-FESTLE milyonlarca gencimizi bilimle, teknolojiyle,

inovasyonla buluşturduk. Türkiye'nin 81 ilini üniversitelerimizin yanı sıra kütüphanelerle, bilim, eğitim ve gençlik merkezleri ile donattık, yedi yıl içinde kütüphane kullanım alanını 325 bin metrekareden bugün 800 bin metrekareye çıkardık. Yeni açılacaklarla birlikte 2026'da toplam kütüphane kullanım alanımızı 1 milyon metrekarenin, oturma kapasitemizi ise 200 bin kişinin üzerine taşımayı hedefliyoruz.”

Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün ihracatını 23 yılda 10 milyar dolardan 109 milyar dolara yükselttiklerini belirterek, “Bu yıl yüzde 9,6 artış yakaladık. Hedefimiz 2030'da 210 milyar doları aşmak.” dedi.

Türkiye, insanlık için bir umut ışığı

Türk milletinin tarih sahnesinde kuvvet kazanmasının her daim bilim ve teknolojiye kaydettiği ilerlemeye gerçekleştiğini dile getiren Kacır, Selçuklu ve Osmanlı'nın da ilmi çabalarla yükseldiğini söyledi. İlmi çabaların milletin en kıymetli varlıklarından biri olduğunu vurgulayan Kacır, “Ne zaman ki ilmi çabalardan uzaklaştık, o vakit etki gücümüzü yitirdik. Ne zaman ki ilme, fenne sahip çıktık, o vakit yeniden güçlü şekilde var olduk.” ifadelerini kullandı. Yapay zeka, biyoteknoloji ve kuantum teknolojilerinin bir arada ortaya çıkaracağı etkilerin tartışıldığını belirten Kacır, bu teknolojilerin insanlığın ortak faydasına mı yoksa bir avuç kuvvetperest elinde insanlığın geleceğini tehdit edecek şekilde mi kullanılacağını önemli bir soru olduğunu söyledi. “İç karartıcı bu tabloda yeryüzünde bir umut ışığı parlıyorsa eğer, bu Türkiye'dir.” diyen Kacır, Türkiye'nin tarih boyunca taşıdığı medeniyet misyonu ile insanlık umudunun kalesi olduğunu ifade etti.

Kadın buluşçu oranında dünya birincisiyiz.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde büyük atılımlar gerçekleştirdiklerini dile getiren Kacır, bölgede oyun kurucu, dünyada söz sahibi bir Türkiye'yi adım adım inşa ettiklerini söyledi. Milli insansız hava araçları, deniz platformları, uydu sistemleri ve siber alandaki ilerlemelere değindi ve Türkiye'nin teknoloji ve mühendislikte çağ atladığını belirtti. Türkiye'de üniversite sayısının 76'dan 208'e çıktığını ifade etti, bir yılda yapılan Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısının 9 binden 52 bine yükseldiğini aktardı.

Dünyada en fazla bilimsel yayın üreten ülkeler arasında 22'nci sıradan 14'üncü sıraya yükseldiğini belirten Kacır, yerli patent başvurularının 2002'den bu yana 25 kat arttığını ve Türkiye'nin bu alanda dünyada 10'uncu sırada yer aldığını söyledi. “Kadın buluşçu oranında dünya birincisiyiz.” diyen Kacır, teknoparklarda 12 binden fazla girişimin faaliyet gösterdiğini ifade etti. Bugüne kadar 7,2 milyar lira kaynak sağlanan 12 ulusal araştırma altyapısında biyotıp, genom, nano malzemeler, güneş enerjisi ve finans teknolojileri alanlarında

nitelikli çalışmalar yürütüldüğünü anlattı. TÜBİTAK aracılığıyla bu yıl 10 bin 539 projeye 14,5 milyar lira destek sağlandığını bildirdi. AR-GE harcamalarının 15 kat artarak 19,9 milyar dolara, AR-GE insan kaynağının ise 310 bine ulaştığını söyledi. 2030 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi, kapsamında Ay Görevi, uzay limanı ve konumlama sistemleri gibi projelere değindi, Türkiye'nin bilimsel çalışmalarda da dünyanın ilk 10 ülkesi arasına girmeye hazırlandığını söyledi. Konuşmasını, “Milli Teknoloji Hamlesi yolculuğumuzda en büyük gücümüz TEKNOFEST kuşağıdır.” sözleriyle tamamladı.

Bilimsel rekabetin en önemli boyutlarından biri “itibar”

Ödüle layık görülen bilim insanlarını, onların yetişmesinde emeği olan hocalarını ve ailelerini tebrik ederek sözlerine başlayan TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker şöyle devam etti “Dünya, bilimin ve bilginin stratejik güç; teknolojinin ise rekabet belirleyicisi hâline geldiği bir döneme girmiştir. Küresel rekabet, artık yalnızca üretimde değil; araştırma ekosisteminde, yetenek çekiminde, standart koymada ve bilimsel itibarda da yaşanmaktadır. Bu yarışta öne çıkan ülkeler; nitelikli insan kaynağını koruyup geliştiren, araştırma altyapısını güçlendiren ve bilimi uzun vadeli bir devlet aklıyla yöneten ülkelerdir. Bugün içinde bulunduğumuz küresel rekabetin arka planında, yalnızca teknoloji değil, aynı zamanda bir “yaşam tarzı” ve “değerler” krizi de vardır. Vahşi kapitalizmin beslediği sorumsuz tüketim, agresif ve kontrolsüz üretim anlayışı; doğal kaynakları hızla tahrip etmekte, çevreye ve diğer tüm canlılara geri dönüşü olmayan zararlar vermekte, lüks ve israfı sıradanlaştıran sadece doğayı değil toplumsal vicdanı da yıpratmaktadır. Oysa sorumlu tüketim bilincine sahip nesiller; yalnızca sürdürülebilir kalkınmanın değil, aynı zamanda dünya barışının da taşıyıcısıdır” dedi.

Türkiye'nin yapay zekâ ve ileri teknolojiler yarışında güçlü bir konum elde etmesinin, yalnızca hız ve kapasite odaklı altyapı yatırımları ile değil; aynı zamanda hukuk, etik ve toplumsal fayda ilkeleriyle uyumlu üretim yapan bilinçli bir beşerî sermaye ile mümkün olacağını söyledi.

Bilimsel rekabetin en önemli boyutlarından birinin de “itibar” olduğunun altını çizen Başkan Şeker Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülen ödül programlarının Türkiye'nin bilimsel iddiasını görünür kılan, uluslararası saygınlığı besleyen, genç kuşaklara güçlü bir özgüven aşılayan stratejik bir itibar göstergesi olduğuna dikkat çekti.

Başkan Şeker konuşmasında bu kalitenin ve uluslararası seviyenin en somut göstergelerinden birinin 2025 Nobel Kimya Ödülü'nü kazanan bilim insanlarından TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. Omar Yaghi olduğunu vurguladı.

Prof. Yaghi'ye 2016 yılı TÜBA Uluslararası Akademi Ödülünün Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde düzenlenen törende tevcih edildiğini hatırlatan Şeker, "Filistinli mülteci bir ailenin çocuğu olarak 15 yaşına kadar Ürdün'de bir mülteci kampında büyüyen Omar Yaghi'nin başarı öyküsü bu açıdan da ayrıca anlamlıdır. Bu tablo; TÜBA ödül programlarının yalnızca ulusal ölçekte değil, küresel düzeyde karşılığı olan bir kaliteyi temsil ettiğini açık biçimde göstermektedir." dedi. Prof. Yaghi örneğinin Türkiye'nin, bilimin evrensel dili içinde itibarlı bir aktör olarak yer alabilecek kurumsal kapasitesinin varlığına dair önemli bir mesaj olduğunu dile getirdi. Diğer yandan bilime yapılan yatırımın, kısa vadeli bir çıktı hesabı değil; bir medeniyet iddiası olduğunu belirtti. "Bugün burada ödüllendirdiğimiz her çalışma, aslında Türkiye'nin geleceğine bırakılan somut bir mirastır. Diğer yandan, küresel düzeyde yaşanan krizler ve çatışmalar, bilimin etik pusulasının ne kadar gerekli olduğunu da hatırlatmaktadır. Bilim, hakikatin izini sürerken; insan hayatını, onurunu ve adaleti önceleyen bir duruşu da temsil etmelidir. TÜBA olarak; bilimsel üretimi teşvik ederken, aynı zamanda bilimin insanlık vicdanıyla birlikte yürütülmesi gerektiğini savunuyoruz. Akademik özgürlük, insan hakları ve adalet ilkeleri; bilimsel gelişmenin toplumsal meşruiyetini ve sürdürülebilirliğini sağlayan temel değerlerdir." dedi. Konuşmasını ödül alan bilim insanlarını kutlayarak sonlandırdı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, TÜBA ve TÜBİTAK Bilim Ödülleri sahibi akademisyenlere ödülleri bizzat takdim etti, ödüle layık görülen bilim insanlarıyla günün anısına hatıra fotoğrafı çekti.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'a 70 açık kaynak eser takdim edildi.

Protokol konuşmalarının ardından Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır ve TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker tarafından Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Türk-İslam Bilim Kültür Mirası (TİBKM) Projesi kapsamında 2025 yılı itibarıyla tamamlanan 70 eserin özet bilgileri içeren dokümanları ile eserlerin açık kaynak olmak üzere hazırlanan dijital versiyonlarından oluşan çalışma takdim edildi. Ayrıca TÜBA'nın 2025 yılında yayımladığı Türkçe ve İngilizce eserler arasında bulu-

nan Türk Devletleri Tarih Atlası (The Historical Atlas of Turkic States), Küresel Sorunlar İçin Bilim Diplomasisi (Science Diplomacy for Global Challenges), 2 ciltlik Emir Timur ve Mirası ile Beylikten Cihan Devletine Osmanlılar adlı yayınlardan oluşan bir seçki de sunuldu. Türk-İslam Bilim Kültür Mirası eserleri arasında Ali Kuşçu'nun değerli çalışmalarının da yer aldığı özellikle belirtildi ve eserlerin Birleşmiş Milletler UNESCO 2024 Ali Kuşçu Yılı'na ilişkin bilimsel etkinliklerin bir halkası olarak bilim dünyası ile paylaşıldığı bilgisi verildi.

Bakan Kacır'dan Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'ne el yazması eser hediyesi

Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır da Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Mühendishâne-İ Berrî-İ Hümayûn, bugünkü Adıyla İstanbul Teknik Üniversitesi'nin 4. Rektörü ve İTÜ tarihinin en değerli hocalarının başında gelen Hacı Hafız Hoca İshak Efendinin kendi el yazısı ile yazmış olduğu son kitabı olan Kavaid-İ Ressamiye Kitabını takdim etti.

Eser, 1834 Yılında Kaleme alındı. Osmanlı Devleti 2. Mahmut Devrinde yeni kurulan orduda genç subayları mimari bilgiyle donatmak üzere hazırlanan; aynı zamanda topoğrafya, arazi ölçümü, peyzaj ve binalara ait ölçü alma teknikleri ve mühendislik tarihimizin ayrıntılı olarak çizim tekniğini öğreten ilk ve tek kitap sayılır.

Bu kitap yazılmadan önce mimari ve harita çizimleri gerçek standartlarında topoğrafya ve mimari kurallara uygun değildi. Kavaid-İ Ressamiye kitabından sonra Mühendishane'nin Talebe ve Mezunları tarafından harita, ve planlar gerçeğe yakın olarak çizildi. 587 başlık altında 350 sayfayı aşkın geometrik mimari ve çizim teknikleri hakkında ayrıntılı bilgiler içeren bu özel kitap Sayın Cumhurbaşkanımızın Himayelerine, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesine arz edildi.

Başkan Şeker, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde düzenlenen ödül töreni öncesinde TÜBA Bilim Ödülleri sahiplerine beratlarını EBS Hotel'de düzenlenen organizasyonla takdim etti. TÜBA üyeleri ve bilim insanlarının ailelerinin de katıldığı törende ödül sahiplerini tebrik eden Prof. Dr. Muzaffer Şeker, TÜBA ailesine hoş geldiniz dedi.

BAŞKAN ŞEKER: "KÜLTÜREL MİRASA ERİŞİM HÂLÂ EŞİT DEĞİL"

Erasmus+ programı kapsamında Türkiye Ulusal Ajansı tarafından finanse edilen "Uluslararası Kültürel Miras Sektöründe iNCLUSION Konferansı" TÜBA koordinasyonunda Boğaziçi Üniversitesi ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Erasmus+ programı kapsamında Türkiye Ulusal Ajansı tarafından finanse edilen "Uluslararası Kültürel Miras Sektöründe iNCLUSION Konferansı" TÜBA koordinasyonunda Boğaziçi Üniversitesi ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirildi. Konferans, kültürel miras alanında kapsayıcılık ve erişilebilirliği akademik, teknolojik ve politik boyutlarıyla ele aldı.

Konferansın açılışını Boğaziçi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Naci İnci ve TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker yaptı.

Kültürel miras herkes ulaşabildiğinde kapsayıcı olur.

Başkan Şeker konuşmasında, kültürel mirasın korunmasının ancak herkes için erişilebilir kılınmasıyla mümkün olabileceğini belirterek, iNCLUSION Konferansı'nın bu anlayışı uluslararası ölçekte tartışmaya açan güçlü bir platform sunduğunu ifade etti. Başkan Şeker, kültürel mirasa erişimin hâlen herkes için eşit olmadığını belirterek, özel gereksinimli bireyler, yaşlılar, nörolojik farklılıkları olan kişiler, göçmenler ve sosyal açıdan dezavantajlı grupların kültürel mirasa erişimde fiziksel, duysal, bilişsel ve dijital engellerle karşılaştığını ifade etti. Kültürel mirasın ancak toplumun tüm kesimleri tarafından erişilebilir, anlaşılabilir ve deneyimlenebilir olduğunda canlı ve sürdürülebilir olabileceğini vurgulayan Prof. Dr. Şeker, aksi halde kültürel mirasın kapsayıcı olmaktan ziyade dışlayıcı bir yapıya dönüşme riski taşıdığına dikkat çekti. Bilimin yalnızca bilgi üretmekle sınırlı bir alan olmadığını dile getirdi, günümüzde bilimden toplumun gerçek ihtiyaç-

larına cevap veren, insan merkezli çözümler üretmesinin beklendiğini belirtti.

Bilimsel bilgiyi toplumsal faydaya dönüştürmek zorundayız.

TÜBA'nın ulusal bilim akademisi olarak sorumluluğunun bilimsel mükemmeliyeti teşvik etmenin ötesinde, bilimsel bilgiyi toplumsal faydaya dönüştürmek olduğunu ifade eden Prof. Şeker, bu noktada kapsayıcılığın ikincil bir başlık değil, temel bir ilke olarak ele alınması gerektiğini söyledi. TÜBA'nın iNCLUSION Projesi'ne katılımının da bu anlayışın bir yansıması olduğunu belirten Prof. Şeker, bu sürecin üç temel taahhüt üzerine kurulduğunu kaydetti. Bunların başında bilim ile toplum arasında güçlü bir köprü kurmanın geldiğini, akademik bilginin kamu politikalarını, mesleki uygulamaları ve kültürel yönetişimi anlamlı biçimde beslemesi gerektiğini vurguladı. Uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesinin ikinci temel başlık olduğunu belirten Prof. Şeker, kapsayıcılık, erişilebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik gibi küresel sorunların sınır ötesi iş birliği, ortak öğrenme ve karşılıklı güven olmadan çözülemeyeceğini ifade etti. Üçüncü başlıkta ise etik ve kapsayıcı bilgi üretiminin önemine değindi, bilimin evrensel insan haklarıyla uyumlu olması ve daha adil, dirençli ve kapsayıcı toplumlara katkı sunması gerektiğini dile getirdi. Konferans kapsamında gerçekleştirilen oturum ve panellerin yalnızca akademik bir bilgi paylaşımıyla sınırlı kalmadığını, yeni ortaklıkların kurulmasına, geleceğe dönük projelerin geliştirilmesine ve yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına zemin hazırladığını söyledi. Prof. Dr. Şeker, konferansın düzenlen-

mesine katkı sunan proje ortaklarına, araştırmacılara, konuşmacılara ve katılımcılara teşekkür ederek, Boğaziçi Üniversitesi'ne ev sahipliği için, Türkiye Ulusal Ajansı'na ise kapsayıcılığı ve ortak kültürel değerleri önceleyen girişimlere verdiği destek için teşekkür etti.

Rektör İnci ise üniversitelerin yalnızca bilgi üreten değil, toplumsal kapsayıcılığı güçlendiren mekânlar olduğuna vurgu yaparak, kültürel miras çalışmalarında erişilebilirlik ve evrensel tasarım ilkelerinin önemine dikkat çekti. Boğaziçi Üniversitesi olarak, TÜBA ile iş birliği içinde, toplumsal etkisi yüksek 'kapsayıcılık' konusunu ele almanın onur verici olduğunu söyledi.

Kapsayıcılık, varılan bir nokta değil, sürekli öğrenme ve gelişme gerektiren bir yolculuk

"Konferansın teması olan 'Kültürel Miras Sektöründe Kapsayıcılık', bizleri miras kavramına daha geniş bir perspektiften bakmaya davet ediyor. Kültürel miras alanlarını sadece fiziksel olarak korumak yeterli değildir; asıl mesele, bu mirası toplumun her kesimi için erişilebilir ve anlamlı kılmaktır. Bugünkü programda yer alan 'Genel Oturum' başlıklarından birinde de ifade edildiği gibi, hedefimiz sadece 'Erişim' sağlamak değil, erişim yoluyla bireyleri 'Güçlendirmek' olmalıdır. Programda ele alınan konuların derinliği çok değerli. Sadece rampalardan veya asansörlerden bahsetmiyoruz; duyuşsal ve bilişsel erişilebilirlikten, işitme ve görme özel gereksinimli bireyler için kapsayıcı deneyimlerden ve otizm odaklı miras uygulamalarından bahsediyoruz. Bir bilim insanı olarak, oturumlarda

teknolojiye verilen ağırlığı görmekten özellikle memnuniyet duydum. Yapay zeka, dijital miras ve oyunlaştırma (gamification) gibi başlıklar, fen bilimleri ile sosyal bilimlerin kesişim noktasında nasıl harikalar yaratabileceğinin bir göstergesidir." dedi.

Müzelerde özel gereksinimli izleyiciler için yapay zeka (AI) destekli deneyimler tasarlamak veya metaverse üzerinden sanal erişim imkanları sunmanın, kültürel hazineleri evrenselleştiren adımlar olduğunu ifade etti. Galway'den Torino'ya, Massachusetts'ten Türkiye'nin değerli üniversitelerine kadar pek çok farklı kurumdan gelen uzmanların bu yenilikleri tartışması bu etkinliğin değerini daha da artırdığını dile getirdi.

Kapsayıcılığın, varılan bir nokta değil, sürekli öğrenme ve gelişme gerektiren bir yolculuk olduğuna vurgu yapan Prof. İnci müzelerde evrensel tasarımdan kapsayıcı eğitim politikalarına kadar yapılacak tartışmaların, daha adil bir kültür ortamı için somut adımlara dönüşeceğine inancının tam olduğunu belirtti.

Gün boyu süren programda açılış ve kapanış oturumları ile anahtar konuşmaların yanı sıra 12 paralel panel olmak üzere toplam 15 oturum gerçekleştirildi. Yüz yüze ve çevrim içi olarak düzenlenen oturumlarda, 20'yi aşkın ülkeden 120'den fazla akademisyen, uzman ve uygulayıcı sunum yaptı.

Konuşmalarda kültürel miras ve turizm alanında kapsayıcılık söylemleri, erişilebilirliğin etik ve toplumsal

boyutları, teknoloji temelli dönüşüm süreçleri ve güçlendirme odaklı yaklaşımlar ele alındı. Konuşmacılar, kültürel mirasa erişimin yalnızca fiziksel düzenlemelerle sınırlı kalmaması gerektiğini, duyuşal, bilişsel ve dijital erişilebilirliğin birlikte düşünülmesi gerektiğini vurguladı. Konferans boyunca gerçekleştirilen panellerde; kapsayıcı eğitim yaklaşımları, işitme ve görme engelli bireyler için müze ve sergi deneyimleri, çocuklar, gençler ve otizm merkezli geliştirilen kültürel miras uygulamaları, dijital miras, oyunlaştırma, yapay zekâ ve yeni teknolojilerin kültürel mirasla ilişkisi ayrıntılandırıldı. Ayrıca evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde müzelerde erişilebilirlik, katılımcı ve topluluk temelli miras pratikleri, kapsayıcı turizm, sürdürülebilir kal-

kınma ve kültür politikaları üzerine uluslararası örnekler ve saha deneyimleri paylaşıldı. Akademisyenler ve uygulayıcılar tarafından sunulan bildirilerde, devam eden araştırmalar, Erasmus+ ve benzeri uluslararası projeler ile farklı ülkelerde hayata geçirilen uygulama örnekleri değerlendirildi. Yapay zekâ destekli dijital araçlar, sanal gerçeklik uygulamaları ve çok duyulu sergileme tekniklerinin kültürel miras alanında kapsayıcılığı artırma potansiyeli özellikle vurgulandı.

Konferans, kapanış oturumunda yapılan genel değerlendirmelerin ardından sona ererken, kültürel miras alanında kapsayıcılığın güçlendirilmesi ve uluslararası iş birliğinin artırılmasına yönelik öneriler üzerinde duruldu.

TÜRKOLOJİ'NİN 100. YILINDA AKADEMİLER YENİDEN BULUŞUYOR

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi'nin (Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası-AMEA) 80. yıldönümü etkinlikleri kapsamında düzenlenen Türk Dünyası Milli Bilimler Akademileri Birliği'nin (Union of National Academies of Sciences of the Turkic World-UNASTW) 8. Genel Kurulu'ndan bir araya gelen TÜBA ve AMEA arasında Türkoloji Kongresi 2026'yı gerçekleştirmek Mutabakat Zaptı imzalandı. Başkan Şeker TÜBA ve

AMEA arasındaki ortaklığın Türk dünyasının bilimsel ve kültürel dayanışmasını güçlendirmek üzere yapılan iş birliğinin çok değerli olduğunu ifade etti.

1926 yılında Bakü'de gerçekleşen ve Türk dünyasının bilimsel, kültürel ve dilsel bütünlüğü açısından tarihi bir dönüm noktası olan I. Bakü Türkoloji Kongresi'nin yüzüncü yılı dolayısıyla düzenlenecek olan "Türkoloji Kongresi 2026", TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve AMEA Başkanı Prof. Dr. İsa Habibbeyli'nin imzalarıyla iki akademi tarafından programlanacak.

Türkoloji Kongresi 2026; Türkoloji'nin geçmişi, bugünü ve geleceğini bilimsel bir zeminde yeniden değerlendirmek, I. Bakü Türkoloji Kongresi'nin mirasını çağdaş bilim anlayışıyla birleştirerek Türk dünyası akademileri arasında sürdürülebilir bir iş birliği platformu oluşturmak, ortak bilimsel projeler, yayınlar ve genç araştırmacı değişim programlarını teşvik etmek üzere planlanıyor. Bilimsel programı AMEA ile birlikte hazırlayacak olan TÜBA, Türkoloji alanında akademik oturumların içeriğini oluşturacak ve programı organize edecek.

MÜHENDİSLİĞİN TÜM ALT DALLARI TEK SÖZLÜKTE BULUŞTU

TÜBA'nın uzun yıllardır devam eden "Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü" projesi kapsamındaki modern mühendislik bilimleri sözlüğü, toplam 4 ciltten oluşuyor ve terimlerin İngilizce karşılıkları da verilerek uluslararası standartlarda bir kaynak oluşturuyor.

TÜBA, mühendislik disiplinlerinde Türkçe terim birliğini sağlamak ve bilim dilini zenginleştirmek amacıyla yürüttüğü çalışmalarının sonucunda, Mühendislik Bilimleri'nin genişletilen ve güncellenen 2. baskısını yayımladı. TÜBA'nın uzun yıllardır devam eden "Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü" projesi kapsamındaki modern mühendislik kavramlarını kapsayan içeriğiyle eser toplam 4 ciltten oluşuyor ve terimlerin İngilizce karşılıkları da verilerek uluslararası standartlarda bir kaynak oluşturuyor.

Alanında en kapsamlı referans kaynağı

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker'in öncülüğünde Prof. Dr. İzzet Öztürk ve yardımcısı Yüksek Mühendis Aslı Özabalı Sabuncugil editörlüğünde hazırlanan eser, mühendislik bilimlerinde yabancı dillerin etkisiyle oluşan terim kargaşasını önlemek ve Türkçeyi bir bilim dili güçlendirmek üzere kurgulandı. İlk 2020 yılında yayımlanan eser, 2025 yılında gelişen teknoloji ve değişen mühendislik ihtiyaçları göz önünde bulundurularak güncellendi. Hazırlık sürecinde; bilişimden inşaata, gıda mühendisliğinden havacılığa kadar çok sayıda farklı disiplinden uzman, akademisyen ve mühendis katkı verdi. İlk baskıdan farklı olarak tüm İn-

gilizce karşılıklar gözden geçirilerek revize edildi. Bir terimin kimya, tarım, inşaat gibi farklı mühendislik dallarındaki değişik anlamları ayrı ayrı tanımlanarak karışıklıkların önüne geçildi. Yazılım mimarisinden malzeme bilimine kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsayan eserde güncel teknolojik kavramların yanı sıra, geleneksel mühendislik terimlerinin Türkçe karşılıklarına ve eski kullanım şekillerine de yer verildi.

Çalışmanın Türkiye'de mühendisliğin tüm alt dallarını tek bir terminolojik çatı altında toplaması bakımından alanındaki en kapsamlı referans kaynağı olma özelliğini sürdürdüğünü ifade eden TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker mühendislik alanındaki dinamik gelişmeler ve ilk baskıya gösterilen yoğun ilgi, eserin güncellememizi zorunlu hale getirdiğini söyledi. "İkinci baskıda terim listesi revize edildi, terim olmayan sözcükler çıkartıldı, mevcut tanımlar rafine edildi ve uluslararası literatürle uyumlu yabancı dil karşılıkları sistematik olarak ilave edildi. R-Z arası harfleri kapsayan 4. cilt, tek başına 648 sayfadan oluşuyor ve binlerce teknik terimi detaylı açıklamalarıyla barındırıyor." dedi.

Sözlüğün tam metnine ve dijital sürümüne <http://terim.tuba.gov.tr> adresinden ulaşılabilir.

BAŞKAN ŞEKER YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA BİLİM DİPLOMASİSİ OTURUMUNU YÖNETTİ

TÜBA'nın Kahire'deki 2025 InterAcademy Partnership Üç Yıllık Konferansı ve Genel Kurulundaki "Yapay Zekâ Çağında Bilim Diplomasisi: Bilim Dalları, Hudutlar ve Nesiller Arası Köprü Kurmak" başlıklı oturumun moderatörlüğünü TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker yaptı.

TÜBA'nın Mısır'ın başkenti Kahire'deki 2025 InterAcademy Partnership (IAP) Üç Yıllık Konferansı ve Genel Kurulu programı kapsamında gerçekleştirdiği "Yapay Zekâ Çağında Bilim Diplomasisi: Bilim Dalları, Hudutlar ve Nesiller Arası Köprü Kurmak" başlıklı oturumu, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker moderatörlüğünde gerçekleştirdi.

Oturum yapay zekâ çağında bilim diplomasisinin sadece teknik bir alan olmaktan çıkarak bilginin dolaşımı, etik uyum, küresel eşitlik, kaynak paylaşımı ve denzenformasyonla mücadele gibi çok boyutlu unsurları kapsayan yeni bir iş birliği modeline dönüştüğünü gösterdi. Oturumda TÜBA Asli Üyesi ve AASSA Başkanı Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev, Prof. Dr. Zeliha Tufan, Prof. Dr. Ercan Öztemel ve Doç. Dr. Mürsel Doğrul konuştu.

Prof. Dr. Şeker açılış konuşmasında, yapay zekânın hızla dönüştürdüğü küresel bilim ortamında ulusla-

rarası iş birliği, etik yönetim ve güven inşasının bilim diplomasisinin merkezine yerleştiğini vurguladı. Yapay zekânın bilimsel kapasiteyi artırırken karmaşık etik, sosyal ve güvenlik boyutlarıyla yeni diplomatik sorumluluklar doğurduğunu ifade eden Şeker, IAP platformunun bu süreçte akademiler arası koordinasyon açısından kritik bir rol üstlendiğini belirtti.

Oturumda konuşan TÜBA Üyesi ve Asya Bilim Akademileri ve Toplulukları Birliği (Association of Academies and Societies of Sciences in Asia-AASSA) Başkanı Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev klasik diplomasî gelenekleri ile çağdaş bilim diplomasisi arasındaki tarihsel ilişkiyi değerlendirerek, Asya'da akademiler arası işbirliğinin özellikle sağlık, afet yönetimi, iklim ve dijital dönüşüm alanlarında stratejik önem taşıdığını ifade etti. "Teknoloji değişse de normlar, kimlikler ve güç ilişkileri korunur. Bu nedenle bilim diplomasisi tarihsel bilinç ve medeniyet perspektifiyle yürütülmelidir." dedi.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Zeliha Kocak Tufan, bilim diplomasisinin kriz dönemlerinde belirleyici rolüne dikkat çekti. Sığınmacı akademisyen ve araştırmacılara yönelik destek mekanizmalarının dünyaya tanıtıldığı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülen Ortadoğu'da Akademik Mirası Koruma Projesinin bilim diplomasisi için bir iyi uygulama örneği olarak çalışılabileceğini belirtti. Türkiye'nin Pandemi dönemindeki disiplinler arası işbirliği deneyimlerine de değinen Tufan, disiplinlerarası, ülkelerarası ve nesiller arası

köprülerin devamlılığı için gerçekçi eylemlerin hayata geçirilmesi gerektiğinden bahisle, “Küresel bağları güçlendirmek eylem gerektirir; bilim insanları diplomasinde daha çok yer almalı, politika yapıcılar, diplomatlar ve akademisyenler birlikte hareket etmelidir” dedi.

Yapay zekanın bilim diplomasisinde hem araç hem de diplomatik müzakere konusu olduğunu belirten Marmara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ercan Öztemel ortak modelleme, erken uyarı sistemleri ve çok dilli iletişim gibi yapay zeka tabanlı çözümlerin uluslararası işbirliğini güçlendirdiğini aktardı, veri eşitsizliği, sistemsel önyargılar, güvenlik açıkları ve yanlış bilgi tehditlerine dikkati çekti. “Güvenilir yapay zekâ için şeffaflık, hesap verebilirlik, kapsayıcılık ve güvenlik vazgeçilmezdir.” ifadelerini kullandı.

TÜBA Genç Akademi Temsilcisi Doç. Dr. Mürsel Doğrul ise yapay zekanın genç araştırmacıların günlük çalışma pratiklerini köklü biçimde dönüştürdüğünü belirtti. Yapay zeka araçlarının fırsatlar kadar etik ve eşitsizlik temelli riskler de yarattığını ifade eden Doğrul, bilimsel dürüstlük, veri koruması, şeffaflık ve etik

eğitim ihtiyacının arttığını vurguladı. Genç akademilerin yapay zeka yönetiminde daha görünür sorumluluk üstlenmesi gerektiğinin altını çizdi, “Genç bilim insanları sadece yapay zeka kullanan değil, aynı zamanda yapay zekanın etik çerçevesini şekillendiren aktörler olmalıdır.” dedi.

Oturumun ardından Mısır İskenderiye Kütüphanesi'nin Kurucu Müdürü, Dünya Bankası Eski Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ismail Serageldin ve Mısır Bilimsel Araştırma ve Teknoloji Akademisi (ASRT) Başkanı Prof. Dr. Gina Samy El-Feky ile bir araya gelen Prof. Şeker, görüşmenin ardından Prof. Serageldin ve Prof. El-Feky'e Türk İslam Bilim Kültür Mirası (TİBKM) Projesi kapsamında önce Türkçe, daha sonra Arapça olmak üzere yayımlanan Osmanlı Müellifleri adlı eseri hediye etti. ABD Ulusal Bilim, Mühendislik ve Tıp Akademisi Direktörü Dr. Vaughan Turekian'a ise TÜBA'nın son dönemde öne çıkan yayınlarından G8-G20 Joint Statements from Science Academies to World Leaders ve Science Diplomacy for Global Challenges kitaplarını takdim etti.

TÜBA ve ADÜ ARASINDA İŞ BİRLİĞİ PROTOKOLÜ

TÜBA ve Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) arasında akademik ve bilimsel alanlarda iş birliğini geliştirmek amacıyla TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve ADÜ Rektörü Prof. Dr. Bülent Kent protokol imzalandı.

Protokol kapsamında; taraflar arasında akademik ve bilimsel iş birliklerinin güçlendirilmesi, ortak bilimsel faaliyetlerin desteklenmesi ve nitelikli araştırma çalışmalarının teşvik edilmesi hedefleniyor. Bu doğrultuda,

bilimsel toplantılar, seminerler, çalıştaylar ve benzeri etkinliklerin düzenlenmesi, ortak projelerin geliştirilmesi ve bilimsel bilgi paylaşımının artırılması amaçlanıyor.

Protokol ile ayrıca bilimsel araştırmaların ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğünün artırılması, akademik üretkenliğin desteklenmesi ve bilimsel gelişime katkı sağlayacak faaliyetlerin yaygınlaştırılması öngörülmüyor.

TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ve TARIMIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Dr. Ahmet BAĞCI

Tarım ve Orman Bakanlığı

Özet

İklim değişikliği, yalnızca çevresel bir sorun olmanın yanı sıra gıda arz güvenliğini doğrudan etkileyen bir gerçeklik haline gelmiştir. Özellikle yağış rejimindeki bozulmalar ve sıcaklıklardaki anormal artışlar, kuraklık riskini ciddi biçimde artırmakta ve sulama ihtiyacını her geçen gün daha kritik hale getirmektedir. Doğal afetlerden kaynaklanan ekonomik kayıplar, ani sıcaklık düşüşleriyle gelen don olayları ve tarımsal kuraklık özellikle Türkiye'de son yıllarda daha çok meydana gelmektedir. Bütün bunlar, özellikle tropikal ve yarı kurak bölgelerde bitkisel ve hayvansal üretimi azaltmaktadır. Sıcaklık artışı, bitki gelişme süresini kısaltmakta, tozlaşmayı bozmakta, verimliliği ve üretim sürekliliğini her geçen gün daha fazla tehdit eder hale gelmektedir. Çalışmada, Türkiye'de iklim değişikliğinin yapısı, 2024-2025 üretim dönemi için kuraklık ve yağışların seyri üzerinden ele alınacaktır. Yağışların tarımsal üretim açısından etkilerinin daha iyi anlaşılması açısından alansal dağılımına da yer verilmektedir. Ayrıca, bu çalışmada tarımsal kuraklıkla mücadelede politika ve önceliklerimizin yanı sıra alınan tedbirler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İklim değişikliği, tarım, iklim değişikliğine uyum

Giriş

Günümüzün en büyük sorunlarından biri olan iklim değişikliği, sadece meteorolojik bir sorun değil, aynı

zamanda demografik yapıları, toplumları, ekonomileri ve ekosistemleri derinden etkileyen küresel bir olgudur. Tarım sektörü, gıda üretimindeki stratejik rolü nedeniyle kritik öneme sahiptir ancak doğası gereği iklim değişikliğinden en fazla etkilenen alanlardan biridir. Özellikle Türkiye, yarı kurak iklim koşulları ve Akdeniz Havzası'nda yer alması nedeniyle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı oldukça hassas durumdadır.

İklim, yeryüzünün herhangi bir bölgesindeki yağış, sıcaklık, bağıl nem gibi meteorolojik değişkenlerin en az 30 yıllık uzun yıllar ortalaması olarak tanımlanabilir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) iklim değişikliği tanımı ise "karşılaştırılabilir" zaman dilimlerinde doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan değişiklik" şeklindedir (UNFCCC, 1992).

Günümüz bilimsel çalışmaların bize sunduğu verilere göre iklim değişikliğinin hızı ve etkileri her geçen gün artmaktadır. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) tarafından her yıl yayımlanan Küresel Yıllık ve On Yıllık İklim Güncellemesi 2025-2029 Raporu'nda, 2025-2029 yılları arasında küresel ortalama sıcaklıkların rekor seviyelere yakın veya rekor seviyelerde seyretmesinin beklendiği, 2025-2029 yılları arasında en az bir yılın

2024'ten daha sıcak geçme olasılığının %80 olarak öngörüldüğü belirtilmiştir (WMO, 2025). Küresel ısınmadaki her ilave sıcaklık artışının; daha şiddetli sıcak hava dalgalarına, aşırı yağış olaylarına, yoğun kuraklıklara, buz tabakalarının, deniz buzlarının ve buzulların erimesine, okyanusların ısınmasına ve deniz seviyelerinde yükselmelere yol açtığı belirtilmektedir.

Küresel ortalama yüzey sıcaklığı (kara ve deniz yüzeyi ortalaması) 1800'lü yıllardan beri artmaktadır. 2024 tarihinde kaydedilen en sıcak yıl olmuştur. Ortalama sıcaklık artışı ilk kez sanayi devrimi öncesi döneme göre kritik eşik olan 1,5°C'nin üzerine çıkmıştır. Ayrıca, sıcak bölgelerin daha sıcak, yağışlı bölgelerin daha yağışlı olacağı, daha değişken bir hava yapısının hüküm süreceği de tahmin edilmektedir (IPCC 2014).

Tarım sektörünün temel hedefi; yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya erişimin sürekliliğinin sağlanmasıdır. Gıda güvenliği insanların temel hakkı olmanın yanı sıra ülkelerin de stratejik öncelikleri arasında yer almaktadır. Değişen iklim koşulları, artan nüfus, kaynakların paylaşımında yaşanan sıkıntılar ve değişen beslenme alışkanlıkları nedeni ile gıda talebindeki artış tarım sektörünün sürdürülebilirliğini her geçen gün zorlaştırmaktadır.

İklim değişikliği ile ilgili küresel tarımsal ürün üretimine yönelik tehditler; sulama suyu ihtiyacında artış, su ve toprak kalitesinin bozulması, Ekim-dikim ve hasat sürelerindeki farklılık ve kaymalar, daha fazla hastalık ve zararlı, ekosistemlerin bozulması, sıcaklık ve kuraklığa bağlı verim azalmaları olarak sayılmaktadır. Bu stres faktörlerinden özellikle yağışlara bağlı olarak tarım yapan bölgeler, suya erişim noktasında yüksek maliyetlerle ve su sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Aşırı yağış ve bunun sonucunda sellerin meydana gelmesi ve yağış rejimindeki değişiklikler dikim ve hasat zamanlarını değiştirebilmektedir. Havanın ısınması ile son don tarihinin değişmesiyle de ekim ve dikim tarihlerinde büyük değişiklikler yaşanabilmektedir (Kadıoğlu vd., 2017). Artan sıcaklıklar, yağış rejimindeki bozulmalar ve aşırı hava olayları, özellikle tropikal ve yarı kurak bölgelerde bitkisel ve hayvansal üretimi azaltmaktadır. Bazı bölgelerde mısır, buğday, pirinç ve soya gibi temel ürünlerde verim kaybı %10-25'e kadar çıkabilmektedir. Sıcaklık artışı, bitki gelişme süresini kısaltmakta, tozlaşmayı bozmakta, verimliliği ve üretim sürekliliğini tehdit etmektedir (IPCC, AR6 WGII, 2022).

Bu çalışmada öncelikle Türkiye'de iklim değişikliğinin yapısı, kuraklık ve yağışların seyri üzerinden ele alınacaktır. Söz konusu değerlendirmeler geniş çaplı kuraklık yaşadığımız 2020-2021 üretim dönemi ile 2024-2025 üretim dönemine odaklanmaktadır. Ayrıca,

yağışların tarımsal üretim açısından etkilerinin daha iyi anlaşılması açısından alansal dağılımına da yer verilmektedir. Son olarak çalışmada tarımsal kuraklıkla mücadelede politika ve önceliklerimizin yanı sıra alınan tedbirler sunulmaktadır.

Türkiye'de İklim Değişikliği

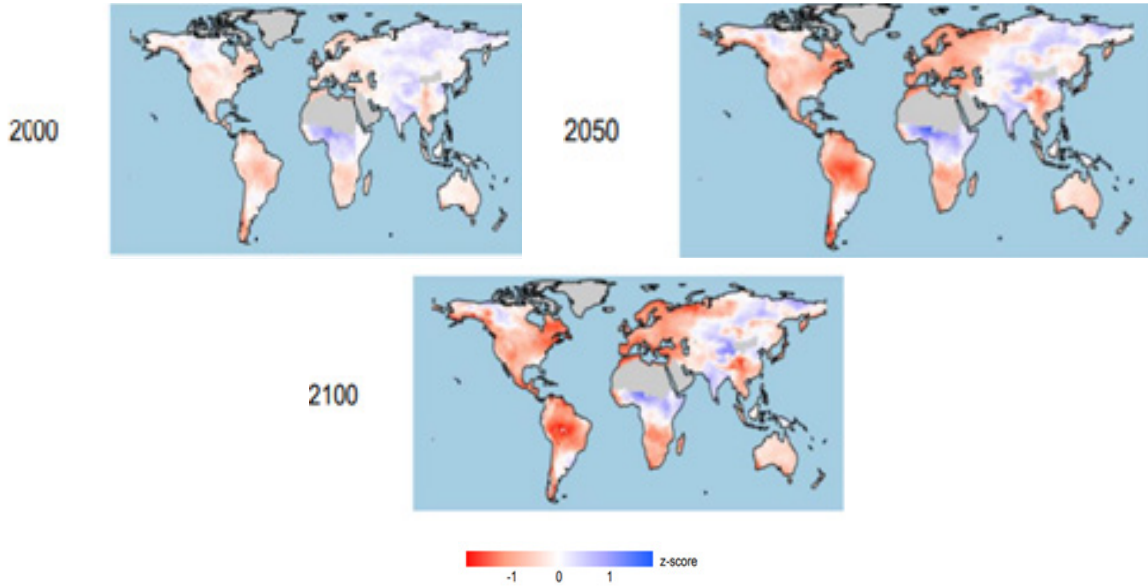
Türkiye'de son yıllarda tarımsal kuraklık, aşırı sıcaklık dalgaları, sel ve dolu olaylarının sıklığında belirgin bir artış yaşanmaktadır. Özellikle İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Ege gibi tarıma dayalı bölgelerde hem bitkisel hem de hayvansal üretim üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. 2021 ve 2022 yıllarında yaşanan geniş çaplı kuraklıklar, başta hububat üretimi olmak üzere birçok üründe verim kaybına neden olmuştur (TZOB, 2022).

Tarım sektörünün sürdürülebilirliği, gıda güvenliğinin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. İklim değişikliğine uyum sağlamak için çevresel duyarlılığı yüksek tarım uygulamalarının benimsenmesi, iklim dostu tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve kuraklığa dayanıklı bitki türlerinin kullanımının artırılması gerekmektedir. Tarımsal üretim sistemleri de çevresel olarak duyarlı, esnek ve kaynak verimli hale getirilmelidir. Bu bağlamda, sürdürülebilir ve iklim dostu tarım uygulamalarının--toprak koruma, organik madde yönetimi, entegre su yönetimi ve agroekolojik üretim teknikleri vb.--yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır (FAO & IPCC, 2021). Doğal kaynakların ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda dengeli şekilde kullanımına yönelik sürdürülebilir tarım uygulamaları, doğal kaynakların gelecek nesillere sağlıklı bir biçimde aktarılmasını güvence altına almayı amaçlamaktadır (IPCC, 2022; OECD, 2023).

Tarımsal kuraklık koşullarındaki ortalama değişimlerin zaman içindeki projeksiyonları, dünyada tarımsal kuraklık etkilerinin şiddetleneceğini göstermektedir (OECD, 2025). Figür 1'de dünyada ortalama yüzey (0-30 cm) toprak nemi değişimleri gösterilmektedir. Burada 1850-1949 dönemi baz alınarak 2000, 2050 ve 2100 yılları için toprak nemi projeksiyonları oluşturulmuştur. Buna göre, ülkemizde toprak neminin 1850-1949 dönemine göre düşmüş olduğu ve azalmanın 2100 yılına kadar da şiddetleneceği görülmektedir. Bu durum, sürdürülebilir tarım uygulamalarının önemine işaret etmektedir.

Türkiye'de Kuraklık ve Yağışların son Yıllardaki Değişimi

Tarımda 2024-2025 üretim dönemi Türkiye'de iklim değişikliğinin etkilerinin yoğun olarak yaşandığı bir yıl olmuştur. Değişen iklimsel denge ve azalan yağışlar tarımsal kuraklık riskini de beraberinde getirmiştir.

Figür 1. Ortalama Tarımsal Kuraklık Koşullarında Öngörülen Değişiklikler

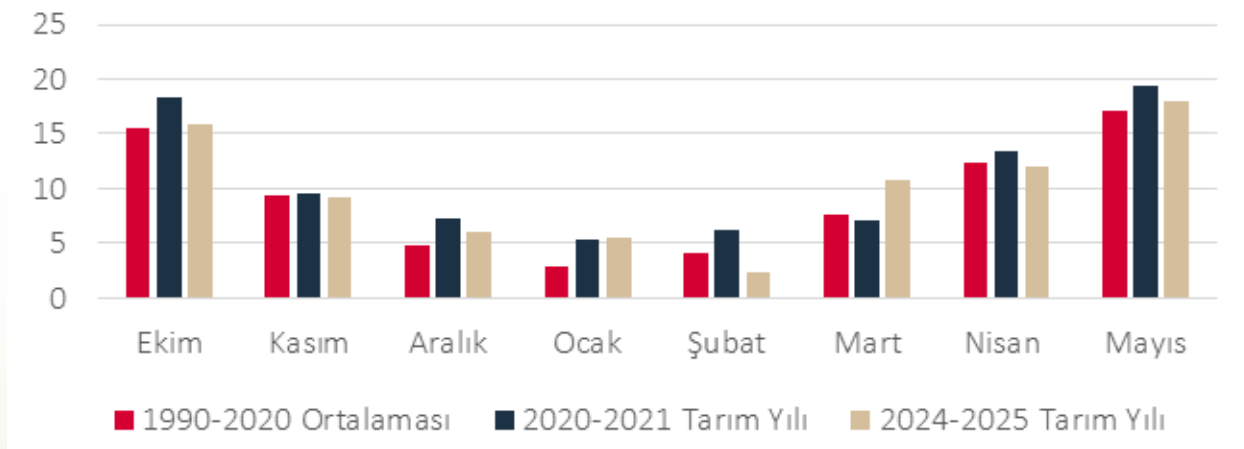
Not: 1850-1949 referans değerine göre ılımlı emisyon senaryosu altında 2000, 2050 ve 2100 yılları için ortalama yıllık standartlaştırılmış yüzey toprak nemi anomalisi

Kaynak: OECD (2025)

Türkiye’de 2024-2025 üretim döneminde ortalama sıcaklıklar Şubat ayı dışında tüm aylarda normalin¹ üzerinde gerçekleşmiştir (Figür 2). Nisan, Ekim ve Kasım aylarında ise normale yakın sıcaklıklar gerçekleşmiştir. Geçen yıl ile kıyaslandığında Mart ayında ortalama sıcaklıklar daha yüksek, diğer aylarda daha düşüktür. Hızlı ve fazla sıcaklık iniş çıkışları hem tarımsal su ihtiyacını değiştirmekte hem de don riskini beraberinde getirmektedir.²

2024-2025 üretim yılı meteorolojik kuraklığın yer yer tarımsal kuraklığa dönüştüğü ve rekolte kaybına sebep olduğu bir yıl olmuştur. Tablo 1’de 2024-2025 üretim yılı Ekim-Mayıs döneminde (8 aylık) alınan ortalama yağışlar ile bir önceki yıl ve normaliyle (1991-2020 yılları ortalaması) karşılaştırması verilmektedir.

2024-2025 döneminde Türkiye genelinde yağışlar normaline göre %23,4, bir önceki yıla göre ise %26,5 or-

Figür 2. Ekim-Mayıs Dönemi Ortalama Sıcaklıklar (°C)

Kaynak: MGM

1 Yağış ve sıcaklık değerlerinin referans olarak alındığı ve “normal” olarak nitelendirilen dönem son 30 yılın (1990-2020) ortalamasına karşılık gelmektedir.

2 Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2025 yılı üretim tahminleri esas alındığında, 2024-2025 üretim döneminde Şubat ve Nisan aylarında yaşanan şiddetli don olaylarından dolayı %30’a yakın bir rekolte kaybı beklenmektedir.

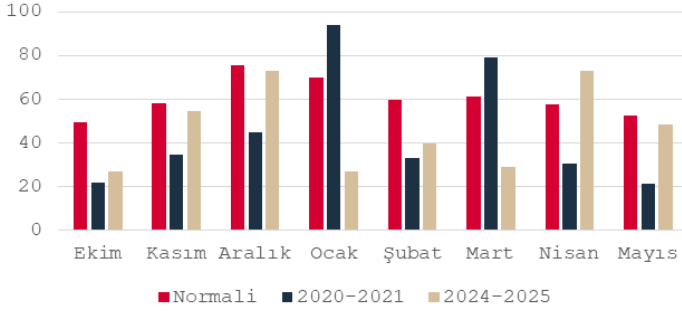
nında azalmıştır. Bölgesel bakıldığında ise Karadeniz dışında tüm bölgelerde azalma söz konusudur. Normaline göre alansal yağışta en çok azalma %52,4 ile Güney Doğu ve %33,2 ile İç Anadolu Bölge’lerinde olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. 2024-2025 Üretim Yılı Alansal Yağışların Bölgesel Dağılımı (1 Ekim – 31 Mayıs)

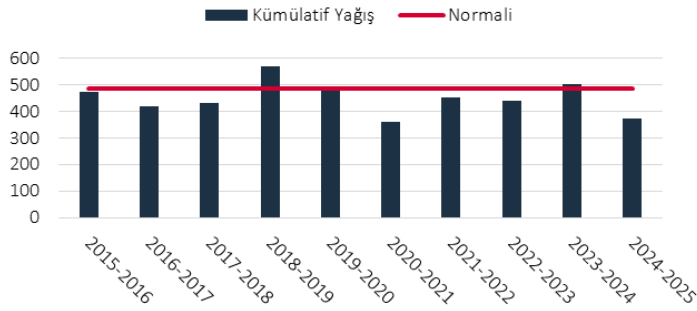
	Miktar (mm)			Fark (%)	
	2025 Su Yılı	Normali ¹	2024 Su Yılı	Normaline Göre	2024 Su Yılına Göre
Marmara	413.5	545.3	598.1	-24.2	-30.9
Ege	401.1	536.7	446.0	-25.3	-10.1
Akdeniz	428.2	609.8	549.8	-29.8	-22.1
İç Anadolu	219.5	328.6	313.1	-33.2	-29.9
Karadeniz	532.4	509.6	538.2	4.5	-1.1
Doğu Anadolu	364.2	465.2	588.7	-21.7	-38.1
G. Doğu Anadolu	245.4	515.1	599.1	-52.4	-59.0
Türkiye Geneli	371.1	484.5	504.7	-23.4	-26.5

¹ 1991-2020 ortalaması

Kaynak: MGM

Figür 3. Türkiye Alansal Yağış Verileri (mm)

Kaynak: MGM

Figür 4. Ekim-Mayıs Dönemi Kümülatif Alansal Yağışlar (mm)

Kaynak: MGM

2024-2025 üretim yılında Türkiye genelinde yağışlar Nisan ayı dışında tüm aylarda normalinin altında kalmıştır. Normaline göre en çok azalma %61,6 ile Ocak ayında, %52,9 ile Mart ayında ve %45,7 ile Ekim ayında gerçekleşmiştir (Figür 3). Mart ayındaki azalma hububatın aktif büyüme dönemine girdiği ve su ihtiyacının arttığı döneme denk gelmesi bakımından dikkat çekici olmuştur. Nisan ayında yaşanan yağış artışı tarımsal kuraklık açısından riskleri azaltsa da bölgesel ve lokal yağış yetersizlikleri özellikle Güney Doğu Anadolu, Marmara ve İç Anadolu Bölgesi'nde yoğun olmak üze-

re devam etmiştir. Mayıs ayında yağışların azalması ve ortalama sıcaklıkların yüksek gitmesi sebebiyle tarımsal kuraklığın şiddeti artmıştır.

Figür 4'te 8 aylık kümülatif ortalama yağışlar sunulmaktadır. Buna göre, geçtiğimiz 10 yılın 8'inde yağışlar normalin altında geçmiştir. Ayrıca 8 aylık kümülatiflerde 2024-2025 üretim dönemi son 10 yılın en kurak ikinci yılı olmuştur. En kurak yıl ise ortalama 359,1 mm yağış ile 2020-2021 üretim dönemidir. Ekim-Mayıs dönemi incelendiğinde, 2020-2021 dönemi ortalama sıcaklıkları Ocak ve Mart ayları dışında tüm aylarda 2024-2025 döneminin üzerinde gerçekleşmiştir (Figür 2). Ancak tarımsal kuraklık açısından sıcaklık verileri yağış verileriyle beraber incelenmelidir.

2020-2021 ile 2024-2025 dönemlerini dikkate aldığımızda, iki yılın yağış gidişatı belirli bir ölçüde birbirine benzemektedir. İki yılda da Ekim, Kasım, Aralık aylarındaki yağışlar normalinin altında kalmıştır. Bahar dönemi karşılaştırıldığında ise 2020-2021 döneminde Mart ayı içerisinde, 2024-2025 döneminde ise Nisan ayı içerisinde normalin üzerinde yağış alındığı anlaşılmaktadır. Mayıs ayları karşılaştırıldığında da 2024-2025 döneminde yağışlar normaline yakın seyrederken 2020-2021 döneminde normaline göre yağışlarda yaklaşık %56 oranında azalma olmuştur.

Kümülatif yağışlar açısından, diğer bütün durumlar sabitken, kuraklık kaynaklı rekolte kaybının 2024-2025 döneminde 2020-2021 döneminden daha düşük, 2016-2017 döneminden daha yüksek olması beklenebilir (TMO, 2025). 2020-2021 Mayıs ayında meydana gelen yetersiz yağış durumu da anılan dönemde kuraklık kaynaklı rekolte kaybının 2024-2025'e göre daha fazla olacağına işaret etmektedir.

Alansal Yağışların Bölgelere göre Dağılımı

Tablo 2'de alansal yağışların bölgelere göre dağılımı verilmektedir. Buna göre, 2024-2025 Ekim-Mayıs döneminde son 10 yılın en kurak yılı olan 2019-2020 dönemine kıyasla Marmara, Ege, Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'nde meteorolojik olarak daha kurak bir yıl yaşandığı, İç Anadolu Bölgesi'nde ise 2024-2025 döneminde sadece ortalama 3,2 mm daha fazla yağış alındığı görülmektedir. 2019-2020 üretim yılından daha yağışlı koşullara sahip olan tek iki bölge Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleridir.

Türkiye'de alansal yağışların bölgelere göre 2020-2021 ve 2024-2025 dönem karşılaştırmaları Figür 5- Figür 11'de sunulmaktadır. Marmara Bölgesi'nde 2020-2021 üretim yılında Kasım ve Aralık ayında, 2024-2025 üretim yılında ise Ekim ve Ocak ayında yağış yetersizlikleri daha belirgin olmuştur. Marmara

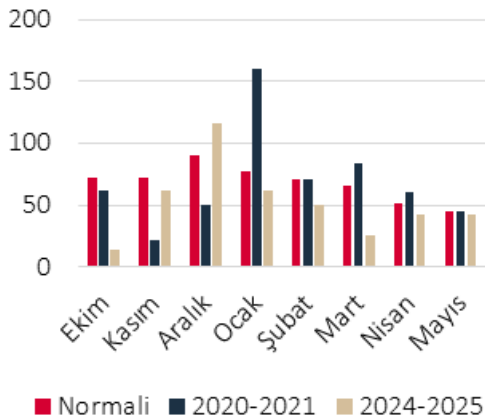
Tablo 2. Alansal Yağışların Bölgelere göre Dağılımı
(1 Ekim – 31 Mayıs)

	2019-2020 (mm)	2024-2025 (mm)	Fark (mm)
Türkiye Geneli	359,1	371,1	12,0
Marmara	554,2	413,5	-140,7
Ege	418,8	401,1	-17,7
Akdeniz	439,5	428,2	-11,3
İç Anadolu	216,3	219,5	3,2
Karadeniz	407,3	532,4	125,1
Doğu Anadolu	318,4	364,2	45,8
G. Doğu Anadolu	316,5	245,4	-71,1

Kaynak: MGM

Bölgesi 2020-2021 üretim yılında Ocak ayında normalin üzerinde yağış alınırken, 2024-2025 üretim yılında Aralık ayında yağışlar normalin üzerinde olmuştur. İki yılda da Ekim-Ocak döneminde tarımsal kuraklık riskleri benzer seyretmiştir. Ancak Şubat-Mayıs döneminde Marmara'da 2024-2025 yılı daha kurak geçmiştir. Özellikle Mart ayı yağışlarında belirgin azalma göze çarpmıştır. 2020-2021 üretim yılında Mart ayında ortalama alansal yağışlarda normale göre yaklaşık %26 artma olurken 2024-2025'te %61 azalma söz konusu olmuştur (Figür 5).

Figür 5. Marmara Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)

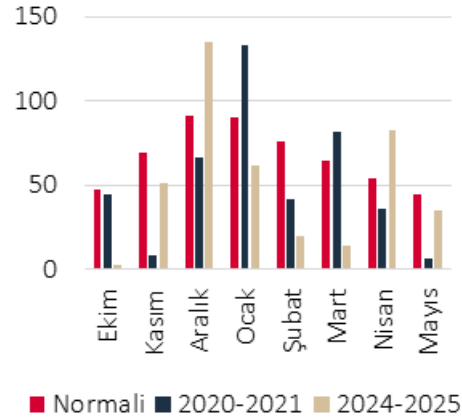

Kaynak: MGM

Figür 6'da görüldüğü üzere, Ege Bölgesi'nde 2020-2021 ve 2024-2025 yıllarında Ekim-Kasım ve Aralık-Ocak yağışları birbirini telafi eder şekilde gerçekleşmiştir. Şubat ayı ise 2024-2025 üretim yılında bu bölgede daha kurak geçmiştir. 2020-2021 üretim yılında hububatın aktif büyüme dönemine geçtiği Mart ayında normalin üzerinde yağış alınması bitki gelişimine olumlu etki yapmış ancak yağışlar Nisan ayında normale göre %33,1, Mayıs ayında ise %84,6 azalma göstermiştir. 2024-2025 üretim yılı Mart ayında yağış yetersizlikleri tarımsal kuraklık riskini yükseltmiş, Nisan ayında normalin üzerinde alınan yağışlar bu riski önemli oranda düşürmüştü ve lokalize etmiştir. Aynı yıl Mayıs ayında

alınan yağışlar bitki gelişimine olumlu etki yapmışsa da yağışlar normalin altında kalmıştır. Ege Bölgesi'nde 2024-2025 üretim yılında Nisan ve Mayıs ayında alınan yağışların 2020-2021'e göre fazlalığı, Mart ayı yetersizliklerini kısmen de olsa telafi etmeye yaradığından, 2020-2021 üretim yılında kuraklık etkisinin 2024-2025'e kıyasla daha fazla olması beklenebilecektir.

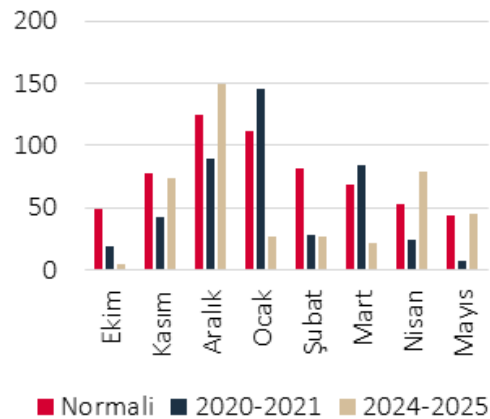
Figür 6. Ege Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)

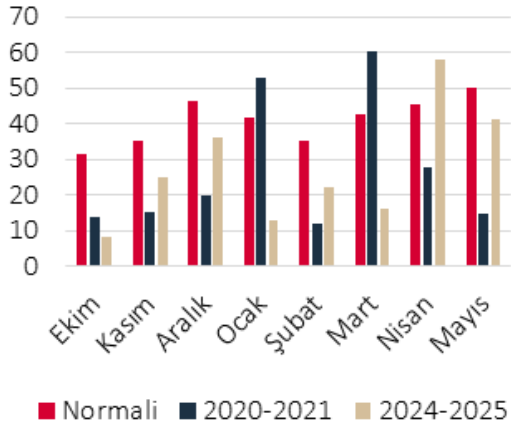
Kaynak: MGM

Akdeniz Bölgesi'nde Ekim-Kasım ve Aralık-Ocak yağışları birbirini telafi edici nitelikte olmuştur. Şubat ayında ise benzer miktarlarda yağışlar alınmıştır. Yine Ege Bölgesi'ne benzer şekilde 2020-2021 üretim yılında Akdeniz Bölgesinde Nisan ve Mayıs ayları, 2024-2025 üretim yılında ise Mart ayı daha kurak geçmiştir (Figür 7). Bitkilerin fenolojik gelişim dönemleri düşünüldüğünde 2020-2021 yılında kuraklık etkisinin nispeten fazla olması beklenebilir. Figür 8'de incelenen üretim yılları için İç Anadolu Bölgesi'nde yağış trendleri benzer olduğundan 2020-2021 üretim yılında kuraklık etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir.

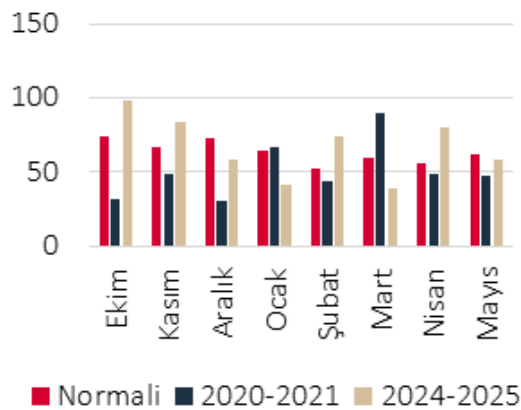
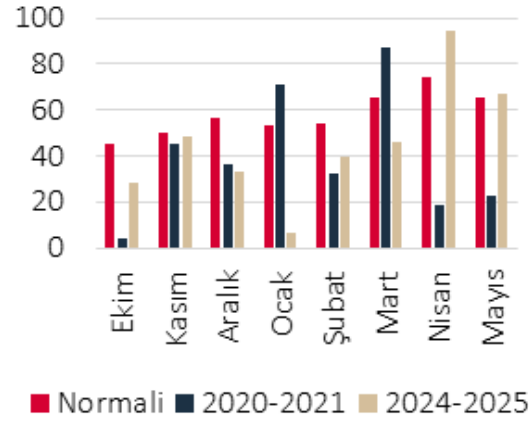
Figür 7. Akdeniz Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)

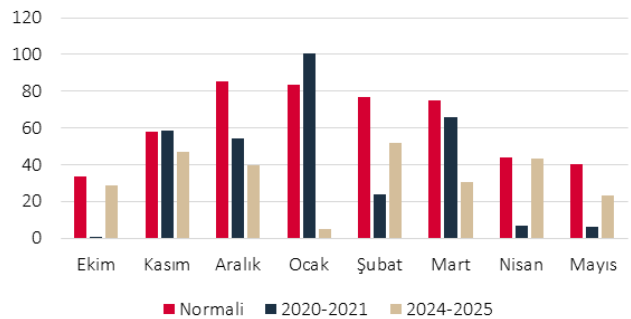
Kaynak: MGM

Figür 8. İç Anadolu Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)**Kaynak:** MGM

Karadeniz Bölgesi'nde alansal yağışlar 2024-2025 üretim yılında Ocak ve Mart ayları dışında her ay 2020-2021 üretim yılından daha yüksek olmuştur. 2020-2021 yılında Ekim-Aralık döneminde ve Nisan-Mayıs döneminde yağışlar normalin altında kalmıştır (Figür 9). Figür 10'da 2020-2021 ve 2024-2025 üretim yılı karşılaştırmasında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Aralık, Ocak ve Mart ayları dışında tüm aylarda 2020-2021'deki ortalama yağışlar 2024-2025'in altında kalmıştır. 2020-2021 üretim yılında Ekim, Nisan ve Mayıs aylarındaki yağış yetersizlikleri dikkat çekmiş, ancak Kasım-Ocak döneminde alınan yağışlar Ekim'deki yetersizliği telafi etmiş, Mart'ta iyi yağış alınmış ancak Nisan ve Mayıs'ta yağışlar aynı seviyede devam etmemiştir. 2024-2025 döneminde ise Ocak ve Mart ayı dışında alınan ortalama yağışlar normalin üzerinde olmuş, Ocak ayı yağış yetersizlikleri Şubat ayında, Mart ayı yağış yetersizlikleri ise Nisan ve Mayıs ayında telafi edilmiştir. 2020-2021 üretim yılı bölgede kurak bir yıl sayılabilecekken 2024-2025 yılında bölgeye tarımsal kuraklık hâkim olmamıştır.

Figür 9. Karadeniz Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)**Kaynak:** MGM**Figür 10. Doğu Anadolu Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)****Kaynak:** MGM

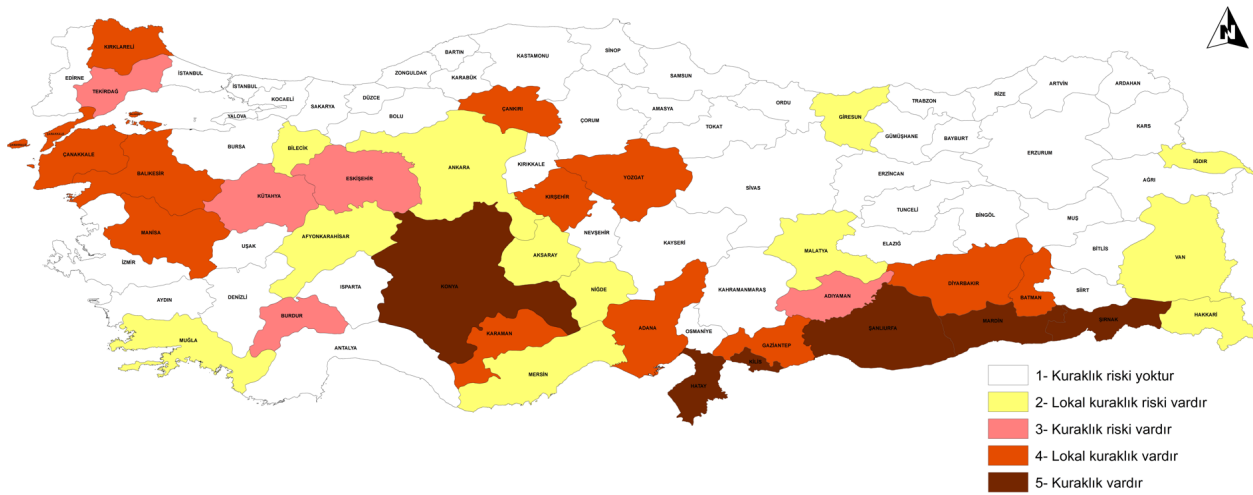
Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde 8 aylık kümülatif ortalama alansal yağışlar 2024-2025 üretim yılında 2020-2021 üretim yılına göre yaklaşık %14,7 daha az gerçekleşmiştir (Figür 11). 2020-2021 üretim yılında Ekim ayında sadece ortalama 0,3 mm yağış alınmış, ancak bu meteorolojik kuraklık, Kasım-Ocak döneminde alınan normalin üzerinde alınan yağışlarla telafi edilmiştir. Mart-Mayıs döneminde de yağışlar normalin altında kalmış, ayrıca Nisan'da normale göre %83,8 Mayıs'ta da %84,9 azalmıştır. Buna karşın 2024-2025 üretim yılında Ekim ayında normalin altında olsa da ortalama 28,7 mm yağış alınmış ancak Kasım-Ocak döneminde yağışlar hem normalin hem de 2020-2021'in altında kalmış, özellikle Ocak ayında alınan yağış normale göre %94,2 2020-2021'e göre %95,2 azalma göstermiştir. Buna karşın Şubat ayında alınan yağışlar normalin altında da olsa telafi edici nitelikte gerçekleşmiştir. Mart ayında her iki yılda yağış yetersizlikleri söz konusu olmuş, ancak 2024-2025 üretim yılı belirgin oranda daha kurak geçmiştir. Nisan ayında ise durum tersine dönmüştür. Mart ve Nisan aylarında alınan toplam ortalama yağışlar 2020-2021'de 72,7 mm ve 2024-2025'te 74,3 mm ile birbirine yakın olmuştur. Ancak 2020-2021'de Nisan ve Mayıs ayında şiddetli yağış yetersizliğinin devam etmesi, 2024-2025'te ise yağışların normalin altında da olsa daha dengeli dağılmış olması 2020-2021'de tarımsal kuraklığın etkisinin daha şiddetli olabileceğine işaret etmektedir.

Figür 11. Güney Doğu Anadolu Bölgesi Alansal Yağışlar (mm)**Kaynak:** MGM

Kuraklık Haritaları

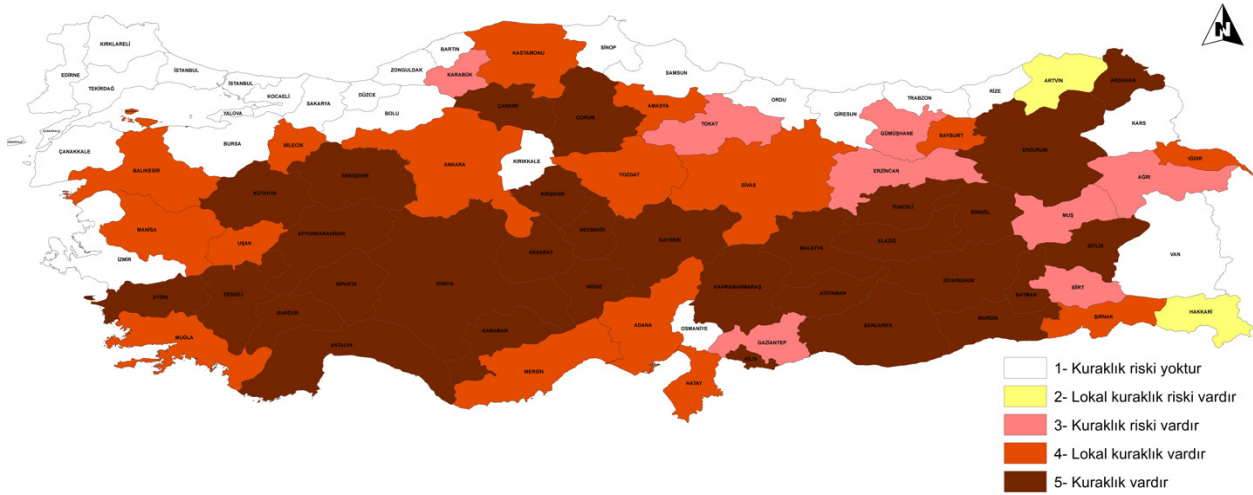
Tarım ve Orman Bakanlığı'nın (TOB) İl Müdürlükleri tarafından her ay fenolojik gözlem raporları hazırlanmakta olup, bu raporlar personellerin saha gözlemlerine dayanmakta ve bir kısım öznellik içermektedir. Bu raporlar baz alınarak hazırlanan Türkiye Tarımsal Kuraklık haritaları Figür 12 ve Figür 13'te yer almaktadır. Mayıs aylarına ait söz konusu haritaların karşılaştırılmasından 2020-2021 yılında yaşanan tarımsal kuraklığın Marmara Bölgesi'nin ve Karadeniz kıyıları'nın dışında kalan alanlarda daha yoğun yaşandığı anlaşılmaktadır.

Figür 12: Fenolojik Gözlemlere Dayalı Tarımsal Kuraklık Haritası (Mayıs 2025)

Kaynak: TOB

Figür 13: Fenolojik Gözlemlere Dayalı Tarımsal Kuraklık Haritası (Mayıs 2021)

Kaynak: TOB

Tablo 3'te ise iki yıl arasında yapılan karşılaştırmanın özeti olması için daha kurak olan yıl işaretlenmiştir. 2020-2021 üretim yılı turuncu ile 2024-2025 üretim yılı ise kırmızı ile gösterilmiştir. İklim değişikliği se-

bebiyle düzensizleşen yağışlar ve artan sıcaklıklar, kuraklığın sıklığının ve şiddetinin önümüzdeki dönemde artabileceğine işaret etmektedir. Zira, son 10 üretim yılının 8'inde 8 aylık kümülatif yağışlar normalin altında gerçekleşmiştir. Yine içerisinde bulunduğumuz üretim dönemi gibi hem meteorolojik hem de tarımsal açıdan kurak koşulların önümüzdeki yıllarda da yaşanması muhtemeldir. Bu nedenle hem merkezi seviyede hem de yerelde gerekli önlemlerin alınması önem arz etmektedir.

Tarımsal Kuraklıkla Mücadele

Ülkemizde 2007 yılından beri 5 yıllık dönemleri kapsayan tarımsal kuraklıkla mücadele stratejileri ve eylem planları uygulanmaktadır. 2008-2012 dönemini kapsayan ilk "Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı" Bakanlar Kurulu'nun 2007/12477 sayılı Kararı ile yürürlüğe konmuştur. Güncel durumda ise, 2 Şubat 2022 tarih ve 2022/5140 sayılı Cumhurbaşkan-

lığı Kararı ile 2023–2027 dönemini kapsayan “Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı” yürürlüktedir. Eylem Planı kapsamında belirlenen 55 eylem bulunmaktadır ve bu eylemler 5 ana gruba ayrılmıştır:

1. Kuraklık Risk Tahmini ve Kriz Yönetimi
2. Sürdürülebilir Su Arzının Sağlanması
3. Tarımsal Su Talebinin Etkin Yönetimi
4. Destekleyici Ar-Ge Çalışmalarının Hızlandırılması ve Yayım/ Eğitim Hizmetlerinin Artırılması
5. Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

Tablo 3: 2020-2021 ve 2024-2025 üretim yılı Tarımsal Kuraklık Karşılaştırması

	8 aylık kümülatif yağışlar	Yağışların aylara göre dağılımı	Fenolojik gözlemlerde tarımsal kuraklık belirtileri
Türkiye Geneli	2020-2021	2020-2021	2020-2021
Marmara	2024-2025	2024-2025	2024-2025
Ege	2024-2025	2020-2021	2020-2021
Akdeniz	2024-2025	2020-2021	2020-2021
İç Anadolu	2020-2021	2020-2021	2020-2021
Doğu Anadolu	2020-2021	2020-2021	2020-2021
Güney D. Anadolu	2024-2025	2020-2021	2020-2021

Kaynak: TOB

Bu kapsamda yapılan çalışmalar hakkında gelişmeler 6 ayda bir raporlanmaktadır.

Kuraklık risk tahmini ve kriz yönetimi, özellikle tarımsal kuraklığın erken döneminde durumun ortaya koyularak gerekli önlemlerin hızlı bir şekilde alınabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede, Eylem Planı gereğince her ay illerdeki yağış, sıcaklık, sahadan alınan fenolojik gözlem raporları, sulama maksatlı baraj doluluk oranları, vejetasyon uydu görüntüleri gibi veriler takip edilmektedir. Bu kapsamda oluşturulan raporlar ilgili paydaşların katılımıyla oluşturulan “İzleme, Erken Uyarı ve Tahmin Komitesi” ve “Risk Değerlendirme Komitesi” kapsamında görüşülmekte ve takip edilmektedir. Tarımsal kuraklık riskinin yüksek olduğu durumlarda ise Komitelerin verdiği görüşler doğrultusunda TOB başkanlığında *Tarımsal Kuraklık Yönlendirme ve Koordinasyon Kurulu* toplanmakta ve gerekli kriz önlemleri merkezi seviyede belirlemektedir.

Söz konusu Eylem Planı ile tüm illerde Vali/Vali Yardımcılarının başkanlık ettiği *Tarımsal Kuraklıkla Mü-*

cadele İl Kriz Merkezleri mevcuttur. İl Kriz Merkezleri tarımsal kuraklıkla mücadele için üretim dönemi başında planlama yapmakta ve uygulamaktadır. Ayrıca, ihtiyaç olması durumunda da toplanan İl Kriz Merkezleri, kuraklıkla mücadele konusunda yerelde her türlü önlem almakla görevlidir. Böylelikle, kuraklık dönemlerindeki artış ve ürünlerin fenolojik dönemdeki kaymaları tespit edilmekte ve iklim değişikliğinin tarıma etkilerine karşı uyum sağlama çalışmaları güçlenmektedir.

TOB'nin 2024-2028 Stratejik Planı'nda yer alan temel amaçlardan biri, iklim değişikliğine uyum kapasitesini ve dirençliliği artırmaktır (Hedef 6). Bu kapsamda, uyum kapasitesinin güçlendirilmesi ile tarımsal kuraklıkla mücadele kapasitesinin artırılması (6.3) hedeflenmektedir. Ayrıca, toprak ve su kaynaklarının etkin ve sürdürülebilir şekilde kullanılması; iklim değişikliği, çölleşme ve erozyonla etkili mücadele edilmesi, kuraklığa dayanıklı tarım ırklarının kullanımının teşvik edilmesi gibi alanlar öncelikli çalışma konuları olarak belirlenmiştir.

12. Kalkınma Planı (SBB 2023) ise, 2024-2028 döneme yönelik yaklaşımını ortaya koyarken, iklim değişikliği etkilerinin giderek arttığına ve yeşil dönüşümün önemine dikkat çekmektedir. Plan, iklim değişikliğine uyum ve emisyon azaltım politikalarının önemli bir dönüşüm fırsatı sunduğunu; bu dönüşümün finansman ihtiyacının yükseldiğini ve tarım ile gıda üretimi alanındaki yatırımların hızlanmasının beklendiğini vurgulamaktadır. “*Gıda Güvenliği ve Suyun Etkin Kullanımı*” başlığı altında, dünya nüfusunun üçte birinin su stresi olan kurak ve yarı kurak iklim bölgelerinde yaşadığı bu sebeple gıda güvenliği dikkate alındığında su miktarının yeterli olmasının sürdürülebilir kalkınma ve refah için önemine vurgu yapılmaktadır.

Plan'da, kırsal kesimde *iklim değişikliği ve kuraklık* kaynaklı yoksulluğun etkilerinin hafifletilmesi için tarımsal faaliyetler çeşitlendirilmesi, tarım arazilerinin etkin ve verimli kullanımı; tüm havzalarda ulusal taşkın ve *kuraklık tahmini ve erken uyarı sistemi* kurulması; aşırı hava olayları, çölleşme, erozyon, su ve toprak koruma *hususunda eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla iklim değişikliğine karşı direncin artırılması*; kırsal çevrenin iyileştirilmesine ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılması ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması hedefleri bulunmaktadır.

Ayrıca, Orta Vadeli Program'da (2025-2027) iklim değişikliğine bağlı kuraklık gibi doğal afetlerin sıklığının artmasının ekonomik etkileri vurgulanmaktadır. Programda makro-ekonomik hedef ve politikalar altında yer alan yeşil dönüşümün hızlandırılması önceliği ko-

nuyu bütüncül ele alırken, “sürdürülebilir orman yönetimi çerçevesinde orman varlığı korunup genişletilerek yeni yutak alanların oluşturulmasına devam edilecek, elverişli arazilerde endüstriyel plantasyon faaliyetleri sürdürülecektir.” hedefi doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin teminine yöneliktir.

Türkiye’nin BMİDÇS’ye sunduğu Ulusal Katkı Beyanında (NDC), uyum konusunda tarımda suyun etkin kullanımı, havza bazlı üretim planı gibi uygulamaları içeren tarım sektörünün iklim değişikliğine uyumu için politika ve yasal çerçevenin geliştirilmesi, kurumsal kapasitenin, iş birliğinin ve farkındalığın güçlendirilmesi, tarımsal üretimde ekosistemlerin ve doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması ve tarımsal faaliyetlerin buna uygun olarak yürütülmesi stratejik hedefler arasında yer almaktadır.

Yine BMİDÇS’ye sunulan, Türkiye’nin Uzun Dönemli Stratejisi (LTS-2053) kapsamında tarımda kuraklık, sel, dolu ve su baskınlarının etkilerini azaltmak için azaltım ve uyum sistemleri geliştirilmesi ve uygulanması öngörülmektedir. Tarımsal sulama verimliliğinin 2030’a kadar %60’a ve 2050’ye kadar %65’e çıkarılması da hedefler arasındadır.

TOB kuraklıkla mücadele kapsamında çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda sunulmaktadır:

- Ülkenin tamamında havza ölçeğinde *Taşkın Yönetim Planları ve Kuraklık Yönetim Planları* hazırlanmıştır. *Kuraklık Yönetim Planları* kapsamında; havzanın kuraklık analizleri, mevcut ve gelecek su potansiyeli tespit edilerek, tarım, içme suyu, sanayi, ekosistem, turizm sektörlerine kuraklığın etkileri belirlenmekte ve olası kuraklık durumlarına hazırlıklı olunması maksadıyla tedbirler alınmaktadır. Böylelikle, yaklaşık 12 milyar m³ su tasarrufu sağlanması hedeflenmektedir.
- Kuraklığın olumsuz etkilerinin asgari düzeye indirilmesi maksadıyla *Kuraklık Tahmini ve Erken Uyarı Sistemi* kurulması çalışmaları 2024 yılında başlamıştır. Bu sistemle, ülkenin tamamı için kuraklık tahmininde gerekli olan veriler görüntülenecek, kuraklık analiz raporları hazırlanacak, kuraklık öncesinde su kullanıcıları ve paydaş sektörlerle gerekli uyarılar yapılarak kuraklık riskinin yönetilmesi sağlanacaktır. Söz konusu çalışmaların 2027 yılında tamamlanması amaçlanmaktadır.
- Türkiye geneli son 12 aylık Meteorolojik Kuraklık Haritası verileri dikkate alınarak bütün illerin kuraklık riskleri takip edilmektedir. Ayrıca, tarımsal kuraklığın izlenmesi ve risk haritalarının oluşturul-

ması amacıyla *Tarımsal Kuraklık Web Portalı* geliştirilmiştir. Bu portal 7 günlük il ve ilçe bazındaki tarımsal kuraklık harita ve verileri üretilmektedir.

- Farklı kuraklık dönemleri için tarım sektöründe çiftçilerin daha az su kullanarak daha çok gelir sağlayabileceği *Optimum Bitki Deseni* ve sulama-zaman planlaması çalışmaları gerçekleştirilerek ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşılmaktadır.
- Ulusal Su Kurulu’nca alınan kuraklık riski altında olan göllere ilişkin eylem planlarının hazırlanması kararı doğrultusunda hazırlanan *Eğirdir Gölü Su Eylem Planı* Mayıs 2025’te kamuoyuyla paylaşılmıştır. Akşehir, Eber, Beyşehir, Bafa, Seyfe, Sapanca, Burdur, İznik Göllerine yönelik çalışmalar da koordineli bir şekilde yürütülmektedir.
- Üretim Planlaması iklim değişikliğini dikkate alacak şekilde hayata geçirilmiştir. Nitekim 2025 üretim yılında; *yeraltı suyu yetersizliği tespit edilen* 11 ilin 52 ilçesinde sulu tarım arazilerinde; aspir, fiğ, mercimek, nohut, yem bezelyesi, arpa, buğday, ayçiçeği (yağlık) ürünlerini planlamaya ve münavebeye uygun yetiştiren çiftçilere su kısıtı desteği verilerek mazot ve gübre maliyetinin tamamı karşılanacaktır. Bu kapsamda;
 - Su kaynaklarının korunması amacıyla ikinci ürün mısır (dane/sılag) ekimine izin verilmeyecektir.
 - Damla sulama harici dane mısıra destek verilmeyecektir.
 - Aynı ürünün sulu tarım arazilerinde üç yıl üst üste ekilmesine izin verilmeyecek, en az 4’lü münavebe şartı uygulanacaktır.
 - Su kısıtı olmayan süt ve besi havzası olarak belirlenen, mera vasfı iyi ve kaba yem potansiyeli yüksek illerdeki yetiştiricilere ilave destek sağ-

lanacaktır.

- Ayrıca, bireysel sulama sistemleri yatırımlarına %50 oranında hibe desteği sağlanmaktadır.
- Tarımda suyun etkin ve verimli kullanımı ile kuraklık ve kısıtlı su koşullarında tarımsal sulamada karar destek sistemi aracı olarak *Sulama Yönetimi ve Bitki Su Tüketimi Sistemi* geliştirilmiştir.
- Bakanlık çalışmaları kapsamında, kuraklığa ve soğuğa dayanıklı yerli ve milli tohumluk çeşitleri geliştirilmektedir. Bugüne kadar *kuraklığa dayanıklı/tolerant bitki* olarak 79 tohumluk çeşidi, kışa dayanıklı bitki olarak 3 tohumluk çeşidi geliştirilmiştir. Böylelikle verimde %20 artış sağlanmıştır. Ayrıca, TOB her yıl 5 yeni çeşidin tescil edilmesi hedefine yönelik çalışmalarına devam etmektedir.
- Suyun kalite ve miktarını iyileştirerek sürdürülebilir yönetiminin sağlanması, taşkın ve kuraklıklara karşı olumsuz etkilerin asgari düzeye indirilmesi amacıyla *Bütünleşik Gediz Havzası Eylem Planı* 2023 yılında hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Gediz Eylem Planı'nda yer alan tedbirlerin uygulanmasına yönelik ise TOB ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ortaklığında "Gediz Havzasında Sürdürülebilir ve Entegre Su Kaynakları Yönetimi Projesi" yürütülmektedir.

Sonuç

Türkiye'de iklim değişikliğinin tarım sektörüne etkilerinin; kuraklık yaşanan dönemlerde verimin düşmesi, üretimin azalması, ürün çeşitliliğinin değişmesi, fiyatların yükselmesi, şeklinde olacağı beklenmektedir. Bu etkileri azaltmak için tarım sektörünün iklim değişikliğine uyumu sağlanarak daha dirençli hale getirilmesi ve tarımsal kuraklıktan en az etkilenecek bir yapının

geliştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, TOB bünyesinde proaktif bir yaklaşımla kuraklıkla mücadele kapsamında çok çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Kuraklık Yönetim Eylem Planlarıyla, kuraklık analizleri çerçevesinde mevcut ve gelecek su potansiyeli tespit edilerek tarımsal kuraklığın etkileri belirlenmekte ve olası risklere karşı tedbirler alınmaktadır. 2024 yılında başlanan Kuraklık Tahmini ve Erken Uyarı Sisteminin kurulmasına yönelik çalışmaların 2027 yılında tamamlanması öngörülmektedir. Ayrıca, Üretim Planlamasında suyu koruyan bir yaklaşım ele alınmış ve tarımsal desteklemeler bu doğrultuda şekillenmiştir. Çiftçi, teknik personel ve politika yapıcı gibi tarımla ilgili tüm paydaşların iklim değişikliği ve tarımsal kuraklık konusunda bilinçlendirilmesi için farkındalık ve yayım faaliyetlerinin yürütülmesi, etkili uyum ve mücadele çalışmalarının başarısı için de kritik bir rol oynamaktadır.

Kaynaklar / References

- IPCC. (2014). Beşinci Değerlendirme Raporu Terimler Sözlüğü, 1208.
- UNFCCC (1992). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Rio de Janeiro.
- WMO. (2025). Dünya Meteoroloji Örgütü Yıllık ve On Yıllık Küresel İklim Tahminleri Raporu 2025-2029.
- Kadioğlu, M., Ünal, Y., İlhan, A., & Yürük, C. (2017). Türkiye'de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu, 1-168.
- IPCC AR6 WGII (2022): Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB). (2022). Kuraklık ve Tarımsal Üretim Raporu
- FAO & IPCC. (2021). Climate-sMart agriculture and food security.
- OECD. (2023). Agriculture and the Environment: Policy Alignment for Sustainable Outcomes. OECD Publishing.
- OECD. (2025). Global Drought Outlook Trends, Impacts and Policies to Adapt to a Drier World
- IPCC. (2022). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University Press.
- MGM. (2025) MGM Aylık Yağış Raporları. <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/yagis-raporu.aspx> (12 Haziran 2025)
- TMO. (2025). Fenolojik Değerlendirme: Nisan 2025 Değerlendirmesi-Hububat ve Bakliyatla Yağış, Ekiliş ve Gelişim Analizi, Ankara.
- TOB. (2025). Tarım ve Orman Bakanlığı 2024-2028 Stratejik Planı, Ankara.
- TOB (2022). Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı (2023-2027), Ankara.

BAŞKAN ŞEKER: "TARİHİ, MERAK ve BİLİMSEL OBJEKTİF KRİTERLERE GÖRE OKUMALIYIZ"

TÜBA'nın paydaşı olduğu II. Evliya Çelebi Sempozyumu, Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi iş birliğiyle Bosna-Hersek'te gerçekleştirildi.

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, TÜBA'nın da paydaşı olduğu, Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (FSMVÜ) iş birliğiyle Bosna-Hersek'te gerçekleştirilen II. Evliya Çelebi Sempozyumu'nda konuştu. Başkan Şeker'e danışmanı Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Tuğrul eşlik etti.

Teması "15.-19. Yüzyıllarda Bosna-Hersek'te Kültürel ve Tarihi Süreçler" olarak belirlenen sempozyumun ev sahipliğini Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü yaptı. Enstitünün 1950-2025 yıllarını kapsayan 75. kuruluş yıldönümü vesilesiyle de düzenlenen program; Osmanlı hakimiyetinin kurumsal, sosyal ve kültürel yansımalarını; şehirleşme, mimari, dinî hayat, sanat, eğitim ve yazma geleneği gibi alanlar üzerinden, bölgenin uzun dönemli tarihsel dönüşümü disiplinler arası bir bakış açısıyla ele aldı. Evliya Çelebi'nin Bosna'ya dair gözlemlerini yeniden yorumlarken 15.-19. Yüzyıllar arasında bölgenin geçirdiği kültürel ve tarihi evreleri daha geniş bir Osmanlı coğrafyası perspektifinden değerlendirme imkânı sundu.

Bu kapsamda iki gün süren sempozyumda Osmanlı Bosnası: Siyasi ve Askeri Tarih, Evliya Çelebi ve Bosna Hersek, Seyahatname ve Edebi Metinler başlıklarındaki ilk gün toplam dört oturum, ikinci gün ise Bosna Hersek'te Kültürel ve Maddi Miras, Osmanlı Bosnası: Kurumlar ve Toplum, Ekonomi ve Toplum, Bosna Hersek ve Tarihyazımı şeklinde dört oturum şeklinde kurgulandı. TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Feridun Emece'nin Bilim Kurulunda ve TÜBA tarafından yayımlanan "Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923" adlı

eserin proje yürütücüsü ve editörü Doç. Dr. İlhami Daniş'ın Düzenleme Kurulunda olduğu sempozyumda Türkiye'nin yanı sıra Kıbrıs Makedonya, Avusturya, Hırvatistan, İtalya ve Sırbistan'dan 50'yi aşkın akademisyen ve uzman yer aldı.

Sempozyum programı TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (Research Centre For Islamic History, Art and Culture-IRCICA) Genel Direktörü Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç, FSMVÜ Rektörü Prof. Dr. Nevzat Şimşek, Saraybosna Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tarik Zaimović, FSMVÜ Evliya Çelebi Çalışmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. Musa Duman ve Saraybosna Üniversitesi, Şarkiyat Enstitüsü Müdürü Dr. Aladin Husić'in konuşmalarıyla başladı ve Sabancı Üniversitesi'nden Emeritus Prof. Dr. Fikret Adanır "Balkanlar ve Bosna'da Osmanlı Hakimiyetinin Tarihyazımı" adlı konferansıyla devam etti.

Seyahatname birçok disipline ışık tutuyor.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker açılışta sempozyumun temasının tarihi zenginlik ve derin ortak hafızayı hatırlattığını dile getirdi. Yüzyıllar boyunca farklı kültürlerin buluştuğu, şehirlerin birer medeniyet merkezi hâline geldiği bir coğrafya olduğunu belirten Şeker sempozyumun, bu büyük mirası yeniden düşünmek ve geleceğe taşımak için güçlü bir fırsat sunduğunu ifade etti. Kendini "seyyâh-ı âlem ve nedîm-i âdem" diye tarif eden Evliya Çelebi'nin gördüğünü kayıt altına alan büyük bir seyyah olduğunu belirtti. Kaleme aldığı Seyahatnâme'nin sadece bir gezi anlatısı değil; şehirlerin düzenini, ticaretin nabzını, eğitimin ve sanatın hayat bulduğu sahneleri kayıt altına alan eşsiz bir eser olduğunu söyledi. Bu eserin tarihçilerden sanat tarihçilerine, sosyologlardan filologlara kadar birçok alana ilham verdiğinin, araştırmalara yol gösterdiğinin, ışık tuttuğunun altını çizdi.

Bilgelik noktası Saraybosna

Başkan Şeker bu noktada TÜBA'nın bilginin yalnızca korunmasını değil, doğru yöntemlerle üretilmesini ve toplumla buluşmasını önemseydiğine dikkat çekti. Prof. Şeker şöyle devam etti:

"Akademi'mizin bu anlamda üç ilkesinden ilki "saygılı bir tarih dili". Geçmiş anlamak, sağlam kaynaklarla

desteklenen adil bir bakış gerektirir. Farklı görüşlerin özgürce dile getirilebildiği bir akademik ortam hem fikirlerimizi hem de ortak hafızamızı güçlendirir. İkincisi “iş birliği ve paylaşım kültürü”. Artık bilimsel üretim tek bir kurumun değil, arşivlerin, kütüphanelerin, üniversitelerin birlikte taşıdığı bir sorumluluktur.

Kurumlar arası köprüler, bilgi birikimini kalıcı hâle getirir. Üçüncüsü “erişilebilirlik”. Üretilen bilginin farklı dillere, farklı topluluklara ulaşması bilimin saygınlığını artırır. Evliya Çelebi’nin mirasını yeni nesillere ulaştırmak, ancak açık erişim, dijital platformlar ve sade anlatımla mümkündür. Bugün burada ele alınacak bildiriler, şehirleşmeden mimariye, dinî hayattan yazma kültürüne kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Bu çeşitlilik, bize tarihe tek yönlü değil, bütüncül bir gözle bakma fırsatı veriyor. 15. yüzyıldan 19. yüzyıla uzanan dönem, değişimlerin olduğu kadar sürekliliklerin de

tarihidir. Seyahatname’nin satır aralarındaki ayrıntılar, bu sürekliliği anlamamız için eşsiz ipuçları barındırıyor.” dedi.

Saraybosna, kültür ve ilmin kadim bir durağı, geçmişle geleceği buluşturan bir bilgelik taşıyor diyen Başkan Şeker, Şarkiyat Enstitüsü’nün 75 yıllık serüveni, bu bilgelik mirasının nasıl özenle korunduğunun en güzel örneği olduğunu söyledi ve sempozyuma katılan genç araştırmacıların merakı ve emeğinin, bu hikâyenin yeni sayfalarını yazacağını dile getirdi.

Evliya Çelebi’nin miras bıraktığı “merak” ve “ölçü”nün çok önemli olduğuna değindi ve gördüğünü anlamaya çalışan bir merakın; sözü özenle seçen bir ölçünün çok değerli olduğunu söyledi. Bugünkü tartışmalarımızda bu iki değeri canlı tutalım. Merakımız diri, ölçümüz sağlam olsun dedi.

"NE SAVAŞ NE DE BARIŞ" OKURLA BULUŞTU

TÜBA Uluslararası İlişkiler Çalışma Grubu tarafından hazırlanan “Ne Savaş Ne de Barış: Pakistan ile Hindistan Arasındaki Süregelen Çatışma / Neither War nor Peace: The Enduring Conflict of Pakistan and India” kütüphanelerde yerini aldı ve online erişime açıldı. Çalışmanın uluslararası akademik ve diplomatik çevreler tarafından erişilebilirliğini kolaylaştırmak amacıyla İngilizce ve Türkçe yayımlandı. Eser, nükleer silaha sahip iki ülke arasında uzun yıllardır devam eden Hindistan-Pakistan gerilimini tarihsel, siyasal ve stratejik boyutlarıyla ele alıyor.

Doç. Dr. Mürsel Doğrul ve Dr. Öğr. Üyesi Hayati Ünlü’nün editörlüğünü yaptığı çalışma, Nisan 2025’te, Pahalgam’da turist kafilesine düzenlenen saldırının ardından Hindistan ve Pakistan arasındaki gerilimin 1999 Kargil Savaşı’ndan bu yana en yüksek seviyeye ulaştığını belirtiyor; Hindistan’ın hava operasyonları ve Pakistan’ın karşılıkları sonucunda diplomatik ilişkiler askıya alındığını hatırlatarak krizin yatışmasında ABD, Türkiye ve Suudi Arabistan gibi aktörlerin diplomatik müdahaleleri önemli bir rol oynadığının altını çiziyor. Raporda; Hindistan-Pakistan çatışmasının tarihsel arka planı, 2025 krizinin tetikleyicileri ve tırmanma süreci, her iki ülkenin iç siyasi dinamikleri, askerî denge ve nükleer caydırıcılık, uluslararası güçlerin tutumları, medya, algı yönetimi ve dezenformasyon, olası çatışma senaryoları ve stratejik öngörüler, Türkiye ve bölge üzerindeki etkileri başlıkları ayrıntılı biçimde inceleniyor.

Çalışma, politika yapımcılar için somut değerlendirmeler ve çözüm önerileri de sunuyor. 2025 yılında yaşanan Hindistan-Pakistan krizinin bölgesel sınırları aşan etkileri ve küresel güvenlik açısından taşıdığı riskler ele alınıyor. Eser, tarihsel arka plan, nükleer caydırıcılık, iç siyaset, kimlik politikaları, Keşmir meselesi ve uluslararası aktörlerin rolü gibi başlıklarda disiplinlerarası katkılar sunuyor.

TÜBA GENÇ AKADEMİ'NİN İLK YÖNETİM KURULU TOPLANTISI YAPILDI

2001 yılından bu yana toplam 697 bilim insanının desteklendiği TÜBA-Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödül Programı'nın temellendirdiği TÜBA Genç Akademi, ilk yönetim kurulu toplantısını Ankara'da bulunan TÜBA merkezinde gerçekleştirdi.

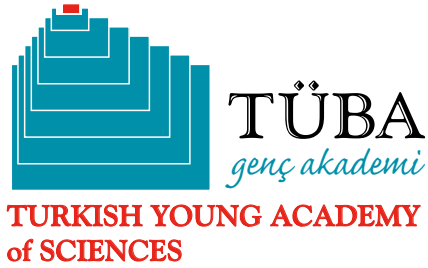

İdari ve akademik faaliyetlerinin planlanması görevi Akademi Başkanlığına verilen Genç Akademi; TÜBA Konsey üyelerinin görüşleri doğrultusunda üç yıl süreyle görev yapacak yönetim kurulunu oluşturdu. Genç Akademi Yönetim Kurulu, ilk toplantısında TÜBA Akademi Konseyi üleriyle de bir araya geldi. Başkanlığını Doç. Dr. Mürsel Doğrul'un yaptığı Genç Akademi Yönetim Kurulu'nda; Sağlık ve Yaşam Bilimleri alanında Doç. Dr. Nazlı Ece Güngör, Doç. Dr. Ahmet Eken, Doç. Dr. Ahmet Acar Fen ve Mühendislik Bilimleri alanında Doç. Dr. Didem Şen Karaman, Doç. Dr. Sadiye Velioğlu, Doç. Dr. Sadiye Velioğlu, Doç. Dr. Burak Barut ile Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Prof. Dr. Mehmet Fatih Aysan, Doç. Dr. Muhammet Zahit Atıl ve Doç. Dr. Efe Can Gürcan yer aldı.

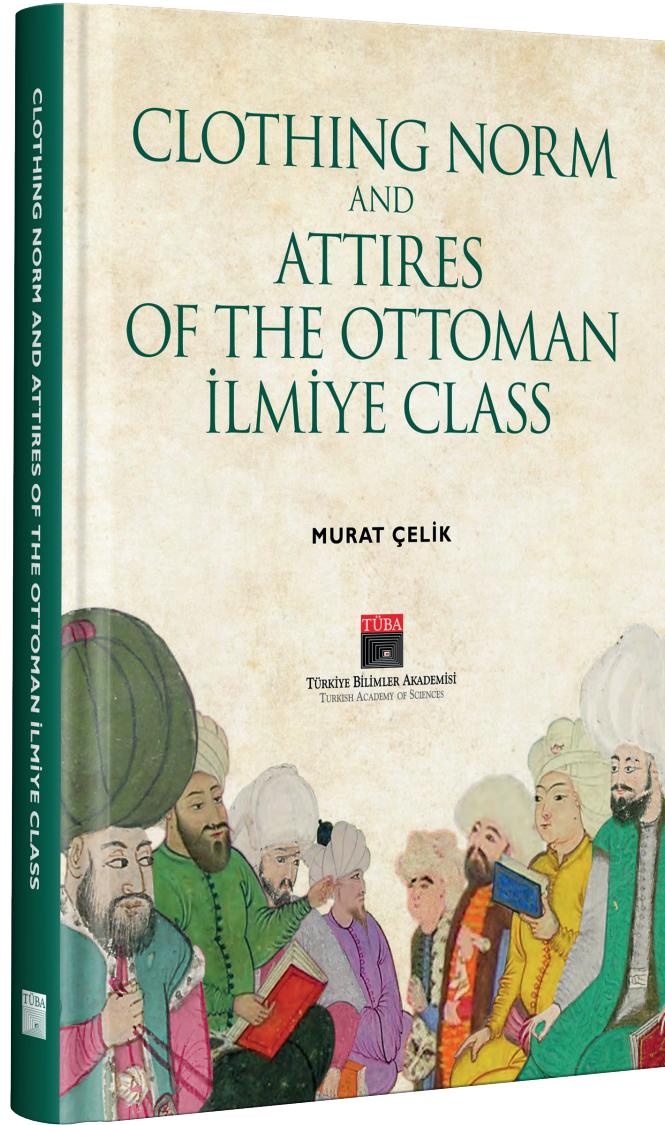
Genç Akademi Başkanı Doç. Dr. Mürsel Doğrul yönetim kurulu adına yaptığı açıklamada, genç araştırmacıların bilimsel üretimlerini daha kurumsal ve uluslararası temsil gücü yüksek bir yapı altında sürdürmelerinin çok önemli olduğunu altını çizdi ve "TÜBA Genç Akademi Topluluğu'nun genç bilim insanlarının bilimsel düşünce üretimine katkı sunmalarını, ulusal ve uluslararası platformlarda bilim diplomasisi kanalıyla Türkiye'yi temsil etmelerini ve bilim politikalarına destek sağlamalarını amaçlayan çalışmalarını sürdürecektik" dedi.

Genç Akademi Topluluğu'nun kurulma sürecine ve kurumsal yapısının şekillenmesine başından itibaren verilen desteğin önemine dikkat çeken Doç. Dr. Doğrul,

dünyadaki muadil genç akademi örnekleriyle uyumlu bir yapılanmanın oluşturulması ve uluslararası bilimsel iş birliklerinin geliştirilmesi yönündeki sürekli ve eksiksiz desteği dolayısıyla TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker'e teşekkürlerini ilettiler. Genç Akademi'nin yalnızca ulusal ölçekte değil, aynı zamanda uluslararası bilim camiası ile etkileşim içinde, genç bilim insanlarının temsil gücünü artıracak bir yapı olarak tasarlandığını belirten Doç. Dr. Doğrul, bu sürecin Akademi Konseyi'nin rehberliği ve TÜBA Başkanlığı'nın sağladığı güçlü destek sayesinde hayata geçirildiğini ifade etti.

TÜBA Genç Akademi'ye ilişkin ilk adım TÜBA Akademi Konseyi'nin 30 Kasım 2019 tarihli toplantısında atıldı. 15 Temmuz 2018 tarihli ve 30479 sayılı 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde 13 Kasım 2021 tarihinde yapılan değişiklikle TÜBA Genç Akademi resmîleşti. Sürecin hukuki çerçevesi ise Türkiye Bilimler Akademisi Genç Akademi Topluluğu Yönetmeliği 27 Haziran 2025 tarihli ve 32939 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandı.

CLOTHING NORM AND ATTİRES OF THE OTTOMAN İLMİYE CLASS

Osmanlı ilmiyesine ait kıyafetlerin konu edildiği bu araştırmayla üç alana katkı yapılması hedeflendi. Öncelikle Osmanlı ilmiyesine yönelik kıyafet normunun ortaya çıkarılması ve dolayısıyla da teorik bir zeminin kurulması amaçlanıyor. Kuşkusuz Osmanlı ilmiyesi kıyafet normunun felsefi bir arka planı ve gerekçesi bulunuyor. Çalışmada söz konusu bu teorik plan ve gerekçenin tasarımı tartışılıyor. Diğer bir hedef ise Osmanlı ilmiyesine ait kıyafetlerin, ileride yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından, bir tasnife tabi tutulması Tasnif çalışmasıyla ilmiye kıyafetleri sınıflandırılacak, böylelikle kıyafetlerin birbirleriyle olan ilişkileri kurulabilecek. Üçüncü ve son hedef ise Osmanlı yükseköğrenim çalışmalarında ilmiye kıyafetlerinin bir alt disiplin olarak teşekkül etmesine zemin hazırlamak oldu.

"Clothing Norm and Attires of the Ottoman İlmiye Class" için: www.tuba.gov.tr

Tarihî Diziler, Tarih Bilinci ve Görsel Hafıza: TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Feridun Emecen ile Söyleşi

"Diziler ve filmler birer belgesel vasfı taşımazlar. Eğer tarihi olayı belgesel dizi yahut canlandırmalı belgesel tarzında yaparsanız tarihe mutlak sadakat işin doğasında vardır. Ama siz tarihten ilham alan bir dizi yapıyorsanız o vakit kurgular haliyle öne çıkar, burada yapılan hatalar ise belirli ölçüde makul karşılanabilir."

Röportaj: Dr. Mehmet Tuğrul

Son zamanlarda Türkiye’de tarihî dizi ve filmlere yönelik ilginin belirgin biçimde artması, popüler kültür ile tarih bilinci arasındaki ilişkiyi yeniden tartışmaya açtı. Bu ilgi dalgasının, “tarihi öğretmekten” çok tarihe dair merakı nasıl tetiklediği, izleyiciyi doğru kaynaklara yönelmeye teşvik eden bir başlangıç eşliği üretip üretmediği gibi sorular, söyleşimizin çıkış noktasını oldu. TÜBA Asli Üyesi ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Feridun Emecen ile gerçekleştirdiğimiz söyleşide, görsel anlatıların tarihçiliğin yöntem ve hassasiyetleriyle hangi noktalarda kesiştiğini, hangi noktalarda ise kaçınılmaz gerilimler ürettiğini tarihinin perspektifinden ele aldık. Tarihî yapımların toplumsal ve kültürel katkı potansiyelini teslim ederken, taşıdığı riskleri de masaya yatırdık: Tarihî gerçekliğin sınırları, nitelikli danışmanlık ihtiyacı, verilen mesajların izleyici tarafından nasıl alınıldığı ve popülerliğin, reyting kaygısının tarih anlatısını nasıl şekillendirebildiği gibi başlıkları güncel tartışmalarla irtibatlandırmaya çalıştık. Popüler anlatının kurduğu tarih tasavvurunun, kamusal tarih algısını nasıl dönüştürdüğünü, merak uyandıran bir “ilk temas” mı, yoksa kalıcı bir “yerleşik anlatı” mı ürettiğini birlikte tartıştık.

■ Son yıllarda Türkiye’de tarihî dizilerin sayısında belirgin bir artış göze çarpıyor. Sizce bu ilginin arkasındaki dinamikler nelerdir? Tarih bilinci üzerinde nasıl bir etkide bulunur?

Türkiye’de özellikle 2000’li yılların başlarından itibaren tarihî dizi ve filmlere yönelik bir ilgi artışı olduğu ve bunun özellikle son 10-15 yılda dizi sektörüyle de alakalı olarak daha da arttığı söylenebilir. Bunun öteden beri tarihe karşı duyulan alakayla ve merakla da bağlantılı olduğu açıktır. Keza konjonktürün de buna müsait bir zemin hazırlamış olduğunu unutmamak lazımdır. Halk nezdinde bilhassa kahramanlık hikayelerinin tarihi şahsiyetler üzerinden anlatılması büyük bir karşılık bulmaktadır. Düşünün vaktiyle satılan Hz. Ali cenkleri gibi kitapçıklar kasabalardan köylere kadar dinî vurgular sebebiyle çok popülerdi. Öte yandan Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren sayıları hayli artan ve çok da satan popüler Tarih dergileri vardı. İnsanların geçmişlerine

duydukları merak her zaman sürecektir. Bunun “görsel” hafızaya nakşedilmesi ise tabii ki filmler ve onun bir parçası olan diziler vasıtasıyla oldu. Her zaman bu gibi konusu tarihe dayalı diziler için arka planda muhafazakâr gayeler aramak, bu dinamiklerin mevcut olduğunu söylemek tutarlı olmayabilir. Çok farklı kesimlerin ne kadar hamasi de olsa muhafazakâr bakışlarla ve vurgularla yüklü de olsa bu tip dizileri ilgiyle takip etmekte olmaları bu vadide kolay açıklanamaz. Tarih bilinci itibarıyla da ben tabii ki diziler kanalıyla tarihin öğrenilemeyeceği gibi basma kalıp bir sözün arkasında durabilirim. Ama bu gibi tarihle ilgisi çok az olan kesimlerde diziler yoluyla oluşacak meraka büyük önem atfediyorum. Bu bilincin takviyesi söz konusu merak saikiyle bakılacak ve okunacak kitapları gündeme getirir. Tarih sosyal disiplinler içerisinde her daim öne çıkan bir vasfı haizdir. Bu bilinç hem toplumu tanımak hem de olup biteni anlamakla daha normal bir seviyeyi erişmeyi sağlar, hayata bakışımızı etkiler diyelim.

■ **Bir tarihî yapının sosyal ve kültürel açıdan katkıları nelerdir? Bu tür yapımların temel amacı sizce tarihi öğretmek mi ya da başka bir motivasyon var mı?**

Tarihi dizilerin geçmiş hakkında göze hitap yanları, tabii eğer iyi etüt edilip yapılmışsa, tarihî değerlerin farkına varmak açısından mühim. Sosyal ve kültürel derinlik zaviyesinden bakıldığında verilen mesajların nasıl anlaşıldığı meselesi problemli bir alanı çağırıştırabilir. Ancak tarihî ve kültürel yapıları sahiplenmek, onlara değer atfetmek çevre bilincini buna göre kazandırmak gibi işlevleri de göz önüne almak gerekir. Ayrıca şunu ifade etmek lazım bu tür yapımlar tarihi öğretmekten çok ona yönelik ilgiyi artırmak yoluyla

mühim bir role sahiptir. Demin bahsettim, diziler size tarih öğretmiyor, merakınızı kamçılayarak başvurduğunuz doğru kaynaklar vasıtasıyla size bu yolda bir kapı aralıyor. Bazen senaristlerin veya yapımcıların arka planda bir ideolojik bakışları mutlaka hissediliyor ve kendilerine göre bunu takviye etmek, belli bir alakayı uyandırmak gibi bir misyonla da hareket etmiş olabilirler. Bazı diziler bu anlamda mesajlarla yüklü bulunabilir. Satır altı manipüle edici mesajlar da belki görülebilir. Bunları da aşırıya kaçılmadığı sürece makul karşılamak ve anlamaya çalışmak gerekir diye düşünüyorum.

■ **Tarihî dizilerde bilim insanlarının konsept danışmanı olması gerekir mi? Bir tarih danışmanının bir dizideki rolü sizce nasıl tanımlanmalı? İdeal bir tarih danışmanlığı süreci nasıl yürütülmeli?**

Tabii ki tarihî dizilerin ele aldığı konular hem tarihte yaşanan hadisat hem de bilinen şahsiyetler olduğunda ister istemez ilgili konunun uzmanlarına başvurmak gerekir. Eğer, mümkün olduğunca mekânı ve kılık kıyafeti o zamana ait olarak yansıtmak istiyorsak, mekân planlaması yapmaya çalışıyorsak, bilhassa iddiamız bilinen tarihe dayalı konu üzerinden gidiyorsa, bu gereklilikler öne çıkar. Konsept meselesi senaryolardaki tarihi zeminin doğru olmasına dayalı bir vasıfla bağlantılıdır. Fakat senaryo icabı nihayetinde dönemin şartlarını ıskalamayarak kurgular yapabilirsiniz. Bu kurguların tıpkı tarihî romanlarda olduğu gibi dönemin sosyal yapısı, zihniyet dünyası, alışkanlıkları, konuşma tarzları, davranışları ve benzeri gibi pek çok hususu dikkate alması gerekir. Bu konular şüphesiz bir uzmanın bilgisine başvurmayı elzem kılar. Farzı muhal bir kılıç, bir yay ok hatta ateşli silahlar o dönemde var mı yok mu? Osmanlı devletinin kuruluş dönemine ait bir dizide barutu kullanırsanız, patlayıcılar yaparsanız veya Fatih'i anlatan bir dizi de yeniçerinin beline, yahut Barbaros'u anlatan bir dizide korsanların kuşağına tabanca koyarsanız yanlış olur. Tarih içinde kıyafetler hep böyle standart mıydı yoksa döneme uygun halde mi tasarlanmalı, tarihî mekanlar nasıldı, ev hali, oturup kalkma yemek ile âhire... daha sayılacak çok şey, eğer dönemi yansıtmaya hassasiyeti gösteriliyorsa mutlaka bilenlerin istihdamını gerektirir.

■ **Tarihî gerçeklikten yoksun yapımlarda yapılan hataların sosyal boyutta karşılıkları neler olabilir? Gördüğünüz bariz hatalar neler?**

Tarihî gerçeklik meselesi tartışmalı bir husus. Diziler ve filmler birer belgesel vasfı taşımazlar. Eğer tarihi olayı belgesel dizi yahut canlandırmalı belgesel tarzında yaparsanız tarihe mutlak sadakat işin doğasında vardır. Ama siz tarihten ilham alan bir dizi yapıyorsanız o vakit kurgular haliyle öne çıkar, burada yapılan hatalar ise belirli ölçüde makul karşılanabilir. Bununla beraber kurgu dahi olsa gerçek tarihi çerçeve söz konusuysa o zaman dikkat edeceğiniz hususlar tabii ki mevcuttur. Bu tarihi kronolojiyle, şahsiyetlerle istediğiniz tarzda oynamamalısınız. Böyle bir şey olmamasına rağmen kurguya güç katmak ve sinema diliyle yansıtmak bakımından Fatih'i Bizans İmparatoruyla, hiç karşı karşıya

gelmemelerine rağmen, yüz yüze konuşturabilirsiniz, sahne çok etkili olur. Ama diyelim ki İmparatoru Fatih'in kılıcına kurban ettiniz, bu tarihen aykırı bir şey olur. Fakat bugün gelineen noktada özellikle Batı'da yapılan dizilerde çok aşırılıklar görülebiliyor. Çok tanınmış tarihen de tartışılmayan şahsiyetleri olduğundan farklı göstermeye yönelik manevralar, daha çok alaka çekmek için olsa gerek, sıklıkla görülebiliyor. Bizde en azından bu kadar aşırı oynamalar yok. Olsa olsa kahramanlık yüklemek ve hamasi bir telakkiyle tanımlama gibi yönelimler olabiliyor. Burada sizin tarafınızdan o şahsa tanımlanan roldeki aşırılıklar ve bu vesileyle onu olduğundan daha yüksek yere taşıma, bazı seyirciler üzerinde gerçek hayatta da olumsuzluklara yol açabiliyor. Mesela o tarihi karakter hakkında eleştirel bir şey söyleyenlere karşı çok aşırı tepkiler olabiliyor. Yahut sosyal medyada lüzumsuz tartışma zeminiyle zihinler karıştırılabilir. Bazıları da bunun bir belgesel olmadığını unutarak salt tarihi gerçekler arıyor, kendi meşrebine göre de zaten doğru olmayan görüşleriyle takipçilerinin zihnine yanlış algılar zerk edebiliyor. Bunların birer "hayal sahnesi" olduğunu ve bir nevi tarihi romana benzer kurgularla mücehhez olduğunu, ilgi nispetinde hoşça vakit geçirilen bir yechesi olduğunu ıskalamamak lazım.

■ **Tarih alanında uluslara göre farklılık gösteren ya da tartışmalı görülen hususlarda bu yapımlar nasıl bir yol izliyor? Sizce bu konuda bir denetim mekanizmasına ihtiyaç var mı?**

Özellikle tarihî figürlere yaklaşımlar ilgili milletlerin kendi bakışlarının esareti altında kalır ve değişebilir. Birinin yücelttiğini diğeri kendi tarihi açısından bakıp tam tersi bir hale sokabilir. Özellikle Osmanlı tarihine ait bazı şahsiyetlerin, hükümdarların Batılı muhayyilesi içinde olduğundan çok farklı gösterilmesi söz konusu oldu. Osmanlılar için asi telakki edilen biri, mahalli kahraman edasıyla tam tersi bir kılığa sokulabilir. Bütün bunların altında tabi farklı mantaliter, ideolojik bakışlar, milli ve dini muhafazakarlık yatıyor. Bu durum için bir denetim kurulması mümkün değil, olsa dahi kim kimle nasıl anlaşılır. Burada bunları sadece ve sadece birer kurgu olarak kabullenmek galiba en iyi yol olur. Bu manada ülkeler arası bir denetimin olması zaten mümkün değil ihtiyaç da bulunduğunu sanmıyorum. Merak edenler doğru tarihi araştırmalara müracaat ederek akıllarına takılan hususlara rahatlıkla cevap bulabilirler.

■ **Tarihî bir film ya da dizinin tarihsel gerçekliğe ne kadar yaklaştığını izleyici nasıl anlayabilir? İzlerken hangi unsurlara dikkat etmelerini önerirsiniz?**

Ben her zaman tarihi dizilerin izlenmesi sırasında bunun tarihten ilham alınarak yapılan kurgu olduğunu unutmamamız lazım geldiğini vurgulamaya çalışırım: Bu gibi dizilerin tarihi gerçeklerle bire bir örtüşmesi zaten beklenemez. Demin de bahsettiğim gibi bunlar birer belgesel canlandırma niteliği taşımazlar. Belirli mesajları mutlaka vardır ama tarihi zemine mümkün olduğunca sadık kalmaları da beklenir. Önemli olan seyircinin bilinçli olarak konuya vakıf olması ve bu

gözle nasıl canlandırıldığını, senaristin zihninde neyin yattığını fark etmesi ve nihayetinde hoşça vakit geçireceği bir "görsel şölen" olarak telakki etmesi yeterlidir. Merak ettiği hususlar varsa da yine belirttiğim gibi bu hususta akademik okumalarla kendini geliştirebilir, bilmediğini de öğrenmiş olur.

■ **Ülkemizin önde gelen bir tarihçisi olarak bu tür yapımlara bakışınız nedir? Sizce toplumun tarih bilgisini geliştirme potansiyeline sahip mi, yoksa yanlış veya yüzeysel bir tarih algısı üretme riski mi taşıyor?**

Kısaca cevap vereceğim. Bu dizileri heyecan ve merakla izleyenlerden yüzde onunu dahi gerçek tarihi araştırmaları okumaya kazandırsak bir kârdır diye düşünüyorum. Tarih okuma kültürü açısından bir merak uyandırması söz konusu. Hiç tarihle ilgisi olmayan kesimleri dahi merak saikiyle gerçek okumalara yönlendirici bir etkisini hep faydalı olarak telakki etmişimdir. Toplumun tarih bilincine sahip olmasının ehemmiyetini burada açıklayacak değilim tabi. Tarih bilgisini geliştirebilecek bir yanı olduğunu bu vesileyle de belirtmek isterim. Bu husus daha çok seyircinin ferasetiyle de bağlantılı. Hiçbir şey okumamış, karakterler hakkında bilgisiz olarak dizinin başına oturup izleyenlerin orada takdim edilen ilgili şahsiyetlerle hemhal oluşunun onda bir tarihi esinti bırakması bile önemli. Mesela Muhteşem Yüzyıl dizisi haklı olarak çok tenkit aldı, karakter uyumsuzlukları açık şekilde kendini gösterdi ama çok seyredildi ve normal olarak bu konularla hiç ilgisi olmayan seyirci, adlarını bile duymadığı Hürrem Sultan'ı, Şehzade Mustafa'yı, annesini tanıdı, bu sonuncuların Bursadaki türbeleri doldu taşıtı. Ben daha çok bardağın bu dolu tarafına bakma taraftarıyım.

■ **Sizce ulusal kimlik ve kolektif hafıza üzerinde bu diziler nasıl bir etki oluşturuyor? Rating kaygısının oluşan kimlik üzerindeki etkisini değerlendir misiniz?**

Bundan biraz bahsettim, milli kimlik ve sahiplenme duygusu, tarihle barışık olma hali, bütüncül bir hafızada küçük de olsa esinti bırakması bana göre, okuma merakı

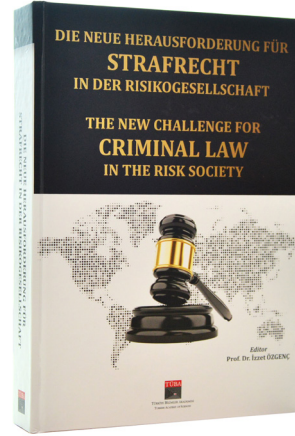
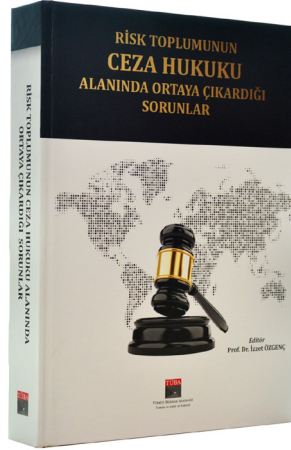
zayıf olan kesimler düşünüldüğünde, diziler ve filimler kanalıyla önemli bir etki oluşturuyor. Çok izlenme kaygısı olmaksızın tarihi konuların dizilerle gündeme getirilmesi daha doğru bir zeminin yakalanması açısından ve gelecek nesillere de yönelik bir birikim olması bakımında kıymetlidir. Maalesef reyting konusu belirleyici olabiliyor. İyi başlayan bir iş reytingler düşük diye kolayca harcanabiliyor. Yahut dereceler yükselsin diye aşırılıklara kaçma vesilesi teşkil edebiliyor, bu da tarihi alan itibarıyla olmaması gereken sahnelerin kurgulanmasıyla sonuçlanabiliyor.

■ **Akademisyenlerle yapım sektörü arasında daha güçlü bir iş birliği kurulması için neler yapılabilir?**

Bu iş profesyonel bir alanı ortaya koyuyor, Şirket sahibi muazzam bir sermaye yatırıyor, elbette bunu yaparken

kâr kaygısı taşıyor. İdealist ve bu yolda para harcamaktan çekinmeyen biri için reyting endişeleri olmaksızın tarihi diziler yapımını üstlenmek, pek nadir rastlanan bir durum. Genellikle yatırılan sermayenin karşılığını görmek gerekiyor ki işi sürdürebilesiniz. Onların temel kaygıları, izlenmesi yüksek seviyelere ulaşma ve böylece işi sürdürmekle bağlantılı. Şimdi buna rağmen yapımcıların tarihçiye ihtiyaç hissetmeleri kötü bir şey değil, onlara elden geldiğince yardımcı olmak deminden beri belirtmeye çalıştığım meseleler dolayısıyla değerli bir iş. Ama bunun organize bir iş birliği dahilinde olması konusu tarihçiden ziyade ilgili yapımcının problemi diye düşünüyorum. Bu özel bir alan isterse danışır istemezse de danışmaz. Müdahale etmek de uygun olmaz. Zaten doğru bir iş yapılmazsa ilgili kurullar devreye giriyor. Bunun için özel bir çaba olması gerekmiyor.

RİSK TOPLUMU ve CEZA HUKUKU KONUSUNDA TÜRK-KORE ORTAK ESERİ YAYIMLANDI

Kore Ceza Hukuku Birliği ile Türk ceza hukukçuları ortaklığında sürdürülen akademik iş birliğinin altıncı somut ürünü TÜBA tarafından yayımlandı. "Risk Toplumunun Ceza Hukuku Alanında Ortaya Çıkardığı Sorunlar" başlıklı eser, çağdaş toplumda artan ve çeşitlenen riskler karşısında ceza hukukunun geçirdiği dönüşümü karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ele alıyor.

Alanda önemli bir boşluğu doldurması beklenen ve editörlüğünü Prof. Dr. İzzet Özgenç'in üstlendiği kitap, Türk ve Koreli 30 akademisyenin katkılarıyla Almanca, İngilizce ve Türkçe olarak yayımlandı. Çeviri süreçlerinde genç Türk ceza hukukçuları ve araştırmacıların aldığı eser, yalnızca bir bilimsel derleme değil, aynı zamanda kuşaklar arası akademik birikimin aktarımına da katkı sunuyor. Türkiye'de risk toplumu ile ceza hukuku arasındaki ilişkiyi karşılaştırmalı biçimde ele alan çalışma, Türk-Kore ceza hukuku iş birliğinin kurumsallaşmış yapısını da somut biçimde ortaya koyuyor ve akademik çevreler ile uygulayıcılar için başvuru kaynağı olma niteliği taşıyor.

Modern toplumda risklerin ortaya çıkardığı sorunları konu edinen Almanca ve İngilizce metinlerin Türkçeye

çevrilmesi ile ortaya çıkan kitapta ve metinler arasında bütünlüğün sağlanmasına yönelik yoğun çabalar ile bilimsel hakemlik ve editöryal değerlendirme süreçleri TÜBA tarafından titizlikle yürütüldü. Ayrıca Jeonbuk Ulusal Üniversitesi Kuzeydoğu Asya Hukuku Enstitüsü Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku Merkezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Ceza Hukuku ve Adli Bilimler Vakfı arasında 25 Eylül 2024 tarihinde imzalanan Akademik İş Birliği Protokolü, çalışmanın kurumsal zeminini oluşturdu. Çalışmada; dijitalleşme, yapay zekâ, otonom sistemler, büyük ölçekli iş kazaları, çevresel felaketler ve örgütlü suçlar gibi güncel risk alanlarının ceza hukuku üzerindeki etkileri ele alınıyor. "Son çare" (ultima ratio) ilkesi çerçevesinde ceza hukukunun önleyici ve düzenleyici rolünün genişlemesi tartışılırken; düşman ceza hukuku, şirketlerin ceza sorumluluğu, uyum uygulamaları, yapay zekâ ve suç önleme, otonom araçlar, dijital deliller, mağdur hakları ve güvenlik tedbirleri gibi başlıklara yer veriliyor. Teorik analizler, yargı kararları ve somut örneklerle destekleniyor.

TÜRK-MACAR BİLİMSEL İŞ BİRLİĞİNDE YENİ DÖNEM

Başkan Şeker ve Macar Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Tamás Freund her iki akademi arasındaki iş birliği Mutabakat Zaptı'nı yeniledi. Prof. Freund, Prof. Şeker'e Macar Bilimler Akademisi Gümüş Takdir Madalyası takdim etti.

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Macar Bilimler Akademisi (The Hungarian Academy of Sciences-MTA) kuruluşunun 200. yıldönümünü dolayısıyla MTA tarafından Budapeşte'ye davet edildi. Başkan Şeker'e TÜBA Genç Akademi Temsilcisi Doç. Dr. Mürsel Doğrul eşlik etti.

Program kapsamında bir araya gelen Başkan Şeker ve MTA Başkanı Prof. Dr. Tamás Freund her iki akademi arasındaki iş birliği Mutabakat Zaptı'nı yeniledi. Yenilenen protokol ile Türkiye ve Macaristan'daki bilim insanları arasında bilgi, deneyim paylaşımı ve araştırma ortaklığını teşvik etmek amaçlanıyor. Bilimsel çalışmaların ekonomik büyüme ve toplumsal faydaya dönüşmesine katkı sağlamayı da önceliklendiriyor.

Prof. Şeker anlaşmanın bilimsel önemini yanı sıra aynı zamanda tarihî ve kültürel bağlarla birbirine bağlı iki ülke olan Türkiye ve Macaristan arasındaki kalıcı dostluğunu da simgelediğini ifade etti. TÜBA ve MTA arasındaki iş birliğinin, ortak araştırmalar, akademik değişim programları ve bilimsel toplantılar aracılığıyla genişlediğini söyledi. İş birliğine ilişkin anlaşmanın yenilenmiş olmasının bilimsel ortaklıkta yeni bir sayfa açtığını, dolayısıyla yeni fırsatlar sunacağını belirtti. Prof. Şeker, Prof. Freund'a TÜBA tarafından kısa süre önce Bilim ve Düşün Serisi kapsamında yayımlanan 'Science Diplomacy for Global Challenges' adlı eseri hediye etti.

Macar Türkolog Prof. Dr. István Vásáry'e TÜBA Şeref Üyesi Berati

Başkan Şeker, TC Budapeşte Büyükelçisi Gülşen Karanis Ekşioğlu ve TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. Gabor

Hamza'nın da yer aldığı toplantıda Prof. Dr. István Vásáry'e TÜBA Şeref Üyesi beratını takdim etti. Prof. Vásáry'nin 2024 TÜBA Uluslararası TÜBA Akademi Ödülü sahibi olduğunu hatırlatan Prof. Şeker, Türk – Macar ilişkilerinin bilge ismini TÜBA Üyesi olarak görmekten duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Prof. Vásáry'e Akademi'nin son dönem yayınlarından Türk tarihini detaylı bir şekilde ele alan ve tarihteki tüm Türk devletlerine ait haritalara ilk defa yer veren "The Historical Atlas of Turkic States" adlı eseri hediye etti.

Başkan Şeker'e MTA Madalyası

Mutabakat Zaptı'nın imza programında Türk-Macar akademileri arası ilişkilerin ve uluslararası bilimsel iş birliğinin geliştirilmesine yaptığı önemli katkılardan dolayı MTA Başkanı Prof. Dr. Tamás Freund, Prof. Dr. Muzaffer Şeker'e MTA Gümüş Takdir Madalyası takdim etti. Prof. Şeker, MTA tarafından bu denli önemli bir nişana layık görülmek ülkem ve akademim adına beni fazlasıyla onurlandırdı dedi. "İki ülke ve akademinin birbirine duyduğu tarihi saygı üzerinde yükselen dostane ilişkilerinin dün ve bugün olduğu gibi yarın da artarak sürmesi için çalışmalarımıza devam edeceğiz." şeklinde konuştu.

Başkan Şeker ayrıca Budapeşte ziyaretinde Türkiye Maarif Vakfı tarafından kurulan, 2025 Türk-Macar Bilim ve İnovasyon Yılı'nda eğitime başlayan Uluslararası Maarif Okulu'nda incelemelerde bulundu. Kısa süre önce TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş ve Macaristan Parlamentosu Başkanı László Kövér tarafından törenle açılan okulun Türk eğitim anlayışını, değerlerini ve kültürünü başarıyla temsil ettiğini söyledi.

İNCLUSION PROJESİ, KÜLTÜREL MİRASI KAPSAYICI ANLATIM YOLUYLA DÖNÜŞTÜRDÜ

Proje, özel gereksinimli bireyler için kapsayıcı, erişilebilir ve duygusal olarak etkileşimli kültürel anlatımın geliştirilmesine, kültürel miras alanında uzun süredir hissedilen önemli bir ihtiyaca odaklandı.

TÜBA'nın koordinatör olduğu, Türkiye Ulusal Ajansı Erasmus+ KA220-HED programı kapsamında desteklenen iNCLUSION Projesi ("Upskilling Higher Education Students to Create Transformative Cultural Experiences for Audiences with Disabilities"), kültürel mirasın tasarlanma, deneyimlenme ve aktarılma biçimlerini Avrupa ölçeğinde yeniden ele alan sosyal inovasyon projesidir. Proje, özel gereksinimli bireyler için kapsayıcı, erişilebilir ve duygusal olarak etkileşimli kültürel anlatımın geliştirilmesine, kültürel miras alanında uzun süredir hissedilen önemli bir ihtiyaca odaklandı. Anadolu Üniversitesi, Balkan Müze Ağı, SEALS Foundation, Artifactory ve SOBE Vakfı'nın katkılarıyla şekillenen bu iş birliği ağı, projenin hem akademik hem de uygulamaya dönük güçlü bir zemine ilerledi.

Projenin açılış toplantısı 24-25 Haziran 2024 tarihlerinde TÜBA'nın Ankara'daki merkezinde ve ardından Anadolu Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiş; Türkiye ve Avrupa'dan akademik kurumlar ile kültürel miras alanında faaliyet gösteren paydaşlar bir araya gelerek kapsamlı bir yol haritası oluşturmuştur.

Fotoğraf: iNCLUSION Projesi açılış toplantısı, Ankara, TÜBA.

Kültürel miras yalnızca korunması gereken tarihsel bir değer değil; katılım, paylaşım ve deneyimle anlam kazanan toplumsal bir alandır. Ancak günümüzde pek çok özel gereksinimli birey, müzelerden ören yerlerine, sergilerden kültürel turizm faaliyetlerine kadar geniş bir yelpazede fiziksel, dijital ve anlatsal engellerle karşılaşmaktadır. iNCLUSION Projesi bu tabloyu değiştirmeyi amaçlamış; yükseköğretim öğrencilerini kapsayıcı hikâye anlatımı, evrensel tasarım ilkeleri, dijital anlatı üretimi ve erişilebilirlik odaklı kültürel deneyim tasarımı alanlarında yetkinleştirerek kültürel mirasın herkes için anlamlı ve erişilebilir hale gelmesine katkı sunmuştur. Projede erişilebilirlik, sonradan eklenen teknik bir düzenleme değil; yenilikçi sürecin merkezinde yer alan temel bir tasarım ilkesi olarak konumlandırılmıştır.

Bu doğrultuda gerçekleştirilen uluslararası toplantılar ve eğitim programları projenin sahadaki etkisini somutlaştırmaktadır. Proje paydaşım Balkan Müzeler Ağı ev sahipliğinde 22-25 Ekim 2024 tarihleri arasında Saraybosna'da gerçekleştirilen eğitim programında uzmanlar ve katılımcılar, özel gereksinimli bireylerin kültürel mirasa erişimini artırmaya yönelik yöntemleri birlikte ele almış; deneyim paylaşımı ve atölye çalışmalarıyla kapsayıcı uygulama örnekleri geliştirilmiştir.

Proje paydaşı SEALS Foundation ev sahipliğinde 3-7 Nisan 2025 tarihlerinde Amsterdam'da düzenlenen toplantı ve eğitim oturumlarında ise farklı engel gruplarına uygun dijital anlatı yöntemleri üzerinde çalışılmış; seçili kültürel miras unsurlarının alt yazı, sesli betimleme ve görsel destek gibi erişilebilirlik araçlarıyla yeniden tasarlanmasına yönelik uygulamalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, kapsayıcı kültürel deneyimlerin yalnızca teorik bir çerçeve değil, uygulanabilir bir model olarak geliştirildiğini ortaya koymaktadır.

Fotoğraf: TÜBA-iNCLUSION Proje Ekibi ilgili paydaş üniversite ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Ziyaretlerde Bulundu, Ankara-Eskişehir.

Projenin önemli aşamalarından biri, 10 Ocak 2026 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen **Uluslararası Kültürel Miras Sektöründe iNCLUSION Konferansı** olmuştur. Konferans; kültürel mirasın erişilebilirliği, kapsayıcı politikalar ve dijital hikâye anlatımı konularını uluslararası düzeyde ele alarak akademisyenleri, politika yapıcılarını ve sektör temsilcilerini aynı platformda buluşturmuştur.

Etkinlik kapsamında 60'ın üzerinde bildiri sunulmuş ve 100'ü aşkın katılımcı yer almıştır. Böylece iNCLUSION Projesi, yalnızca eğitim ve uygulama boyutuyla değil, politika ve strateji geliştirme perspektifiyle de kültürel miras alanına katkı sunma hedefini somut biçimde gerçekleştirmiştir. Konferans bildirilerinden oluşan kitap yayına hazırlanmaktadır.

Fotoğraf: iNCLUSION Proje toplantıları, Amsterdam

Fotoğraf: iNCLUSION Proje eğitimleri, Saraybosna

iNCLUSION Projesi'nin en yenilikçi boyutlarından biri, kültürel miras hikâyelerini yalnızca içerik üretimi olarak değil, kapsayıcı bir deneyim tasarımı süreci olarak ele almasıdır. Proje kapsamında geliştirilen toplam 40 kültürel miras hikâyesi; somut ve somut olmayan miras unsurlarını, yerel gelenekleri, ritüelleri, zanaat pratiklerini ve toplumsal hafıza anlatılarını kapsayacak şekilde seçilmiş ve her biri farklı engel gruplarının bilişsel, duyuşsal ve algısal ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu hikâyeler klasik metin formatında sunulmamış; altyazılı ve işaret dili destekli video anlatımlar, sesli betimlemeli versiyonlar, Kolay Okunur (Easy to Read) metinler, görsel destekli sadeleştirilmiş içerikler, podcast formatları ve dijital e-kitap versiyonları ile çoklu erişim katmanları oluşturulmuştur. Böylece kültürel içerik tek bir sunum biçimine indirgenmemiş; kullanıcıların kendi ihtiyaçlarına ve tercihlerine göre erişebilecekleri esnek bir multimedya altyapısı geliştirilmiştir.

Fotoğraf: Uluslararası Kültürel Miras Sektöründe iNCLUSION Konferansı, Boğaziçi Üniversitesi

Fotoğraf: iNCLUSION Konferansı anahtar konuşmacısı Muhammed Taha Türk, Boğaziçi Üniversitesi

Görsel: iNCLUSION Projesinin çıktısı hikâyeden ekran fotoğrafı

Hikâyelerin tasarım sürecinde evrensel tasarım ilkeleri ve bilişsel erişilebilirlik kriterleri sistematik biçimde uygulanmıştır. Metinlerde kısa ve net cümle yapıları tercih edilmiş, sembolik ve açıklayıcı görsellerle desteklenen bölümlendirme teknikleri kullanılmış, bilişsel yükü azaltan akış şemaları oluşturulmuş ve duygusal bağ kurmayı güçlendiren karakter merkezli anlatım yapıları benimsenmiştir. Özellikle zihinsel ve nörogelişimsel farklılıkları olan bireyler için karmaşık tarihsel aktarım yerine deneyimsel ve empatik anlatım tercih edilmiş; kültürel mirasın yalnızca bilgi olarak değil, hissedilebilir bir deneyim olarak sunulması hedeflenmiştir. Bazı dijital hikâyelerde tıklanabilir bilgi katmanları, alternatif anlatı yolları, görsel-işitsel senkronizasyon ve mikro-öğrenme modülleri kullanılarak kullanıcı pasif bir izleyici konumundan çıkarılmış, anlatının aktif bir katılımcısı hâline getirilmiştir. Bu yaklaşım, kültürel öğrenmenin doğrusal bir bilgi aktarımı değil; çok boyutlu bir etkileşim ve bağ kurma süreci olduğunu ortaya koymaktadır.

Fotoğraf: iNCLUSION Proje ekibi hikâyelerin ses, işaret dili ve sesli açıklama testlerini gerçekleştirirken, TÜBA Kütüphanesi, İTÜ Mağka.

Proje kapsamında geliştirilen hikâyeler yalnızca teknik olarak erişilebilir değil; aynı zamanda duygusal olarak kapsayıcıdır. Örneğin seçili bir somut olmayan kültürel miras unsurunun anlatımında, ritüelin tarihsel arka planı kadar, o ritüeli deneyimleyen bireyin perspektifi merkeze alınmış; işitme özel gereksinimli bireyler için görsel ritim unsurları güçlendirilmiş, görme özel gereksinimli bireyler için mekânsal betimlemeler ayrıntılandırılmış, bilişsel farklılıkları olan bireyler için ise olay örgüsü sadeleştirilerek net bir zaman akışı sağlanmıştır. Bu yöntem, tek bir “standart kullanıcı” varsayımını terk ederek farklı deneyim biçimlerini eşit derecede meşru kabul eden bir anlatı anlayışını temsil etmektedir.

Fotoğraf: Amsterdam toplantısı, dijital içeriklerin mahiyetine dair Daniel Weiss'in sunumu

Multimedya içerik üretim süreci aynı zamanda öğrenci merkezli bir öğrenme modeli olarak yapılandırılmıştır. Yükseköğretim öğrencileri yalnızca içerik tüketicisi değil; araştırmacı, tasarımcı ve üretici olarak sürecin aktif paydaşı olmaları hedeflenmiştir. Bu kapsamda kültürel miras araştırmaları gerçekleştirmiş, hedef engel gruplarına yönelik ihtiyaç analizleri yapmış, dijital anlatı senaryoları geliştirmiş, video ve ses içerikleri üretmiş, pilot uygulamalar aracılığıyla geri bildirim toplamış ve içeriklerini bu geri bildirimler doğrultusunda revize etmiştir. Böylece erişilebilirlik, sonradan eklenen teknik bir düzenleme değil; tasarımın başlangıç noktasından itibaren yer alan etik ve pedagojik bir ilke olarak içselleştirilmiştir.

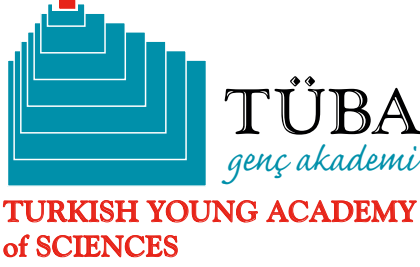
Fotoğraf: Dr. Ümit Savaş Taşkesen'in özel gereksinimli bireyler ilişkin sunumu, Boğaziçi Üniversitesi

Projenin çıktıları yalnızca uygulama düzeyinde kalmamış; aynı zamanda politika ve akademik bilgi üretimine de katkı sunmuştur. Müze profesyonelleri, kültür yöneticileri ve eğitimcilerle gerçekleştirilen kapsamlı anket çalışmaları analiz edilerek İngilizce bir kitap hâline getirilmiş; erişilebilir kültürel anlatımın mevcut durumu ve ihtiyaç alanları uluslararası literatüre kazandırılmıştır. Ayrıca proje kapsamında geliştirilen politika önerileri, yükseköğretim kurumlarında kapsayıcı kültürel tasarımın müfredata entegrasyonu, dijital erişilebilirlik standartlarının yaygınlaştırılması ve kültürel kurumlarda evrensel tasarım ilkelerinin kurumsal politika hâline getirilmesine yönelik somut öneriler içermektedir. Bu yönüyle iNCLUSION Projesi yalnızca içerik üreten bir girişim değil; kültürel miras alanında kapsayıcı dönüşüm için uygulanabilir ve sürdürülebilir bir model sunmaktadır.

Sonuç olarak iNCLUSION Projesi, kültürel mirasa katılımı teknik bir erişim meselesi olarak değil, hak temelli ve etik bir sorumluluk alanı olarak ele almaktadır. Empatiyi, katılımı ve çoklu deneyim biçimlerini merkeze alan bu yaklaşım, kültürel mirasın herkes için erişilebilir, paylaşılabılır ve anlamlı bir kamusal alan hâline gelebileceğini güçlü biçimde ortaya koymaktadır. Avrupa Erişilebilirlik gündemi, dijital dönüşüm hedefleri ve sosyal sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu olarak geliştirilen bu model, kültürel mirasın geleceğine dair kapsayıcı ve dönüştürücü bir vizyon sunmaktadır.

TÜBA GENÇ AKADEMİ, BİLİM DİPLOMASİSİ EKOSİSTEMİNDE YERİNİ ALDI

Doç. Dr. Mürsel Doğrul
TÜBA Genç Akademi Başkanı

Bilim dünyasında son yirmi yılda dikkat çekici bir kurumsal dönüşüm yaşanmaktadır. Bu dönüşümün en belirgin unsurlarından biri, genç bilim akademiklerin küresel ölçekte yaygınlaşmasıdır. Erken ve orta kariyer aşamasındaki bilim insanlarını bir araya getiren bu yapılar, yalnızca bilimsel üretimi teşvik eden platformlar değil, aynı zamanda bilim diplomasisinin, disiplinler arası iş birliğinin ve bilim-toplum etkileşiminin dinamik aktörleri hâline gelmiştir. Türkiye’de bu dönüşümün kurumsal karşılığı ise TÜBA Genç Akademi’dir.

TÜBA Genç Akademi, köklerini 2001 yılında başlatılan TÜBA-Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödül Programı’nın mirası üzerine (TÜBA-GEBİP) yükselmiştir. TÜBA-GEBİP, kurulduğu 2001 yılından bu yana 697 genç bilim insanını destekleyerek Türkiye’nin akademik geleceğine stratejik yatırım yapmıştır. Bu program yalnızca maddi destek sağlayan bir ödül mekanizması değil; aynı zamanda mentorluk, akademik etkileşim ve kurumsal aidiyet duygusu inşa eden bir yapıdır. GEBİP

kapsamında ödül alan araştırmacıların kıdemli TÜBA üyeleriyle eşleştirilmesi, kuşaklar arası bilgi aktarımını ve akademik kültürün sürekliliğini sağlamıştır.

Türkiye’nin ulusal genç bilim akademisi, 30 Kasım 2019 tarihinde Prof. Dr. Muzaffer Şeker’in başkanlığında TÜBA Akademi Konseyi’nin kararlaştırılmış, kurumsallaşması başlatılmıştır. 13 Kasım 2021 tarihinde 4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde yapılan değişiklikle Genç Akademi’nin hukuki statüsü güçlendirilmiş, 27 Haziran 2025 tarihli ve 32939 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türkiye Bilimler Akademisi Genç Akademi Topluluğu Yönetmeliği ile de kurumsal çerçeve netlik kazanmıştır. Böylece TÜBA Genç Akademi, yalnızca bir programın devamı değil, Türkiye’nin bilim sistemine entegre edilmiş kalıcı bir kurumsal yapı hâline gelmiştir.

Genç Akademi’nin temel felsefesi, genç bilim insanlarının bilimsel üretim süreçlerine daha erken aşamada kurumsal düzeyde katılımını sağlamak, bilim politikalarına katkı sunmalarını teşvik etmek ve Türkiye’nin uluslararası bilim diplomasisi faaliyetlerinde etkin rol almalarını desteklemektir. Geleneksel akademik yapılar da genç araştırmacılar çoğu zaman karar alma mekanizmalarına sınırlı erişime sahiptir. TÜBA Genç Akademi, bu boşluğu doldurarak genç bilim insanlarına hem temsil hem de yönetim deneyimi kazandırmayı amaçlamaktadır.

TÜBA GENÇ AKADEMİ TOPLULUĞU YÖNETİM KURULU

Prof. Dr. Mehmet Fatih AYSAN
Başkan Yardımcısı

Doç. Dr. Sadiye VELİOĞLU
Yönetim Kurulu Üyesi

Doç. Dr. Mürsel DOĞRUL
Başkan

Doç. Dr. Efe Can GÜRCAN
Yönetim Kurulu Üyesi

Doç. Dr. Didem ŞEN KARAMAN
Yönetim Kurulu Üyesi

Doç. Dr. Burak BARUT
Yönetim Kurulu Üyesi

Doç. Dr. Ahmet EKEN
Yönetim Kurulu Üyesi

Doç. Dr. Muhammet Zahit ATÇIL
Yönetim Kurulu Üyesi

Prof. Dr. Nazlı Ece GÜNGÖR
Yönetim Kurulu Üyesi

Doç. Dr. Ahmet ACAR
Yönetim Kurulu Üyesi

Bu vizyon doğrultusunda TÜBA Genç Akademi'nin kurucu Yönetim Kurulu toplantımızı 29 Aralık 2025 tarihinde TÜBA Akademi Konseyimizin kabulü ile Ankara'da tanışma toplantısı şeklinde gerçekleştirdik. Üç yıl süreyle görev yapacak yönetim kuruluna, Akademi Konseyimizce Sağlık ve Yaşam Bilimleri alanında Prof. Dr. Nazlı Ece Güngör, Doç. Dr. Ahmet Eken ve Doç. Dr. Ahmet Acar; Fen ve Mühendislik Bilimleri alanında Doç. Dr. Didem Şen Karaman, Doç. Dr. Sadiye Velioglu ve Doç. Dr. Burak Barut; Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında ise Prof. Dr. Mehmet Fatih Aysan, Doç. Dr. Muhammet Zahit Atıl ve Doç. Dr. Efe Can Gürcan seçilmiştir.

TÜBA Genç Akademi'nin organizasyon yapısı iki ana organdan oluşmaktadır: Genel Kurul ve Yönetim Kurulu. Genel Kurul, tüm aktif üyelerin katılımıyla en az yılda bir kez toplanarak stratejik kararları almaktadır. Yönetim Kurulu ise Akademi'nin bilimsel faaliyetlerini koordine etmekte ve uygulama süreçlerini yürütmektedir. Bu yapı, genç araştırmacılara yönetim deneyimi kazandırırken aynı zamanda TÜBA'nın kurumsal beraberliği ile istikrarı sağlamaktadır.

Üyelik kriterleri, akademik liyakati esas almaktadır. Doktora derecesine sahip ve 45 yaşını aşmamış bilim insanları, TÜBA-GEİP başta olmak üzere TÜBİTAK Teşvik Ödülü ve TÜSEB Aziz Sanar Ödülü gibi prestijli ödülleri alan veya TÜBA Akademi Konseyinin seçtiği bilim insanları genç akademiye üye olabilmektedirler. Adaylık süreci TÜBA üyelerinin ve mevcuttaki TÜBA

Genç Akademi üyelerinin önerisiyle başlamakta ve nihai onay TÜBA Akademi Konseyi tarafından verilmektedir. Dünya akademilerince muadil ödül verilmiş bilim insanları, Akademi Konseyince aynı kapsamda değerlendirilebilir ve uygun görülmesi halinde üyeliklerinin oylanması için TÜBA Genç Akademi Topluluğu Genel Kuruluna gönderilir. Üyelerin yaş sınırı ya da TÜBA üyeliğine seçilme durumunda üyelikleri sona ermektedir. Bu sistem, Akademi'nin sürekli yenilenmesini ve dinamik bir yapıda kalmasını sağlamaktadır.

TÜBA Genç Akademi, faaliyetlerini TÜBA'nın kamu bütçesi çerçevesinde yürütmektedir. Bireysel araştırma fonu sağlamak yerine kolektif etkinliklere, çalıştaylara, ortak projelere ve yayın faaliyetlerine odaklanan bu model, bilimsel iş birliği ve üretim platformu olarak konumlandırırmaktadır.

Uluslararası ölçekte bakıldığında, muadil genç akademiler 2000'li yıllardan itibaren hızla yaygınlaşmıştır. Almanya'da 2000 yılında kurulan Die Junge Akademie, bu modelin öncüsüdür. Ardından Hollanda, Avusturya ve Japonya gibi ülkelerde benzer yapılar kurulmuş; 2010 yılında ise Küresel Genç Akademi (GYA) hayata geçirilmiştir. Günümüzde 50'den fazla ulusal genç akademi faaliyet göstermektedir. Bu akademiler; kısa süreli üyelik, disiplinler arası yapı, mentorluk mekanizması ve uluslararası temsil gibi ortak ilkeler etrafında şekillenmektedir. Eski Doğu bloku ülkelerinde ise Soğuk Savaş döneminde kurulmuş Genç Bilim İnsanları Konseyleri bulunmaktadır.

Genç akademiler özellikle bilim diplomasisi alanında dikkat çekici bir rol üstlenmektedir. Dünya Bilim Forumu (WSF), Uluslararası Bilim Konseyi (ISC), Akademiler Arası Ortaklık (IAP), Avrupa Akademiler Birliği (ALLEA), Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Forumu ve UNESCO toplantıları gibi uluslararası platformlarda genç akademi üyeleri aktif katılım sağlamaktadır. Açık bilim, iklim değişikliği, araştırma etiği ve akademik özgürlük gibi konularda ortak bildirimler yayımlanmakta, böylece genç araştırmacıların sesi küresel politika tartışmalarına taşınmaktadır.

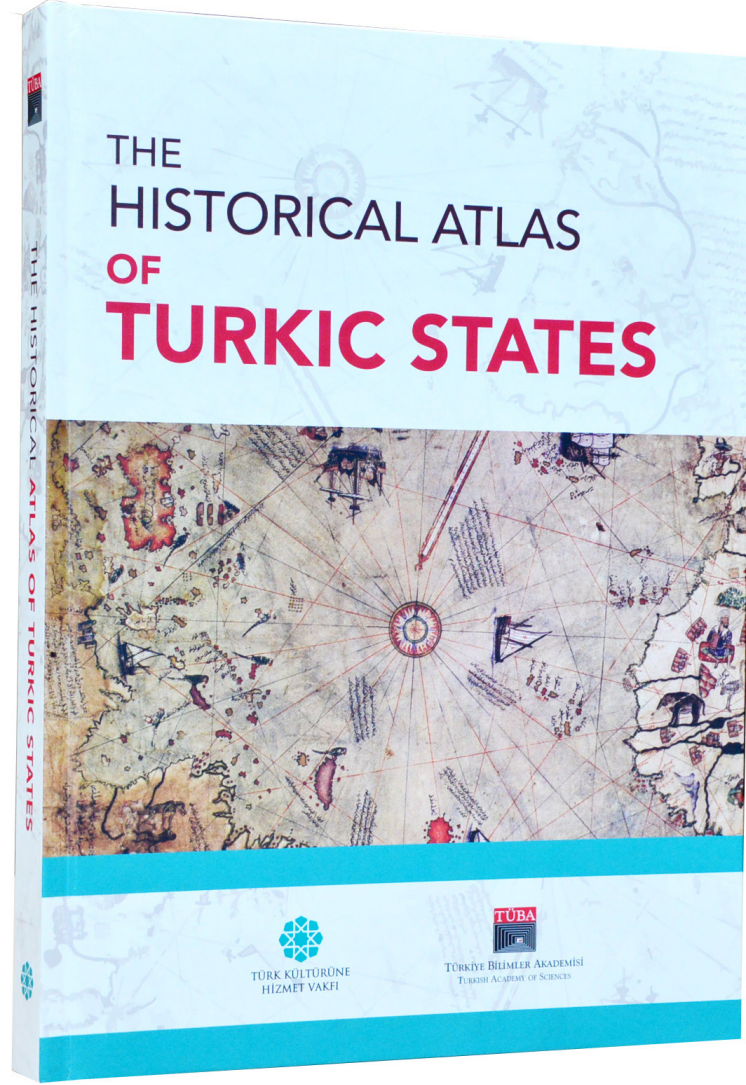

TÜBA Genç Akademi de bu küresel ağın aktif bir parçası olmayı hedeflemektedir. Türkiye'nin jeostratejik konumu, Doğu ile Batı arasında köprü rolü, enerji güvenliği, iklim uyumu ve göç politikaları gibi alanlarda bilim diplomasisine katkı sunabilecek önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Genç Akademi'nin bu alanlarda bölgesel forumlar düzenlemesi ve uluslararası iş birliklerini güçlendirmesi, Türkiye'nin bilimsel görünürlüğünü artıracaktır.

Yükselen ve yıkıcı teknolojiler ile çoklu krizler çağında genç ve kıdemli akademiler arasındaki ilişki ise başarının anahtar unsurlarından biridir. Rekabet yerine mentorluk ve iş birliği temelinde kurulan bir ilişki, bilim ekosistemini güçlendirmektedir. TÜBA Başkanı'nın Genç Akademi'nin onursal üyesi olması ve ortak toplantıların düzenlenmesi, bu bütünleşik yapının göstergesidir. Genç Akademi, kıdemli Akademi'nin kurumsal hafızasından yararlanırken, yenilikçi bakış açıları ve dijital çağın iletişim becerileriyle sisteme dinamizm katmaktadır.

Bilim diplomasisi literatüründe son dönemde 2. Nesil Diplomasi (Science Diplomacy 2.0) olarak adlandırılan daha kapsayıcı ve ağ temelli model, genç akademilerin önemini artırmaktadır. Bilim yalnızca elit kurumların değil, genç araştırmacıların, sivil toplumun ve bölgesel aktörlerin katılımıyla şekillenen çok paydaşlı bir ekosisteme dönüşmektedir. TÜBA Genç Akademi, bu yeni paradigmanın Türkiye'deki kurumsal temsilidir.

Sonuç olarak TÜBA Genç Akademi, geçmişten gelen GEBİP markasını ve birikimi kurumsal bir yapıya dönüştürmüş, genç bilim insanlarını bilimsel üretimin ve bilim diplomasisinin aktif aktörleri hâline getirmiştir. İlk Yönetim Kurulu toplantısıyla somutlaşan bu süreç, Türkiye'nin bilimsel geleceğine yönelik stratejik bir yatırımdır. Disiplinler arası iş birliği, mentorluk kültürü, uluslararası temsil ve bilim politikalarına katkı hedefleri doğrultusunda Genç Akademi, Türkiye'nin bilimsel kapasitesini güçlendiren dinamik bir platform olarak konumlanmaktadır.

THE HISTORICAL ATLAS OF TURKIC STATES

Türk tarihini diğer milletlerden ayıran en belirgin özelliklerden biri, dünyanın farklı bölgelerinde aynı anda birden fazla Türk devletinin var olması. Her biri kendine özgü niteliklere sahip olan bu devletler dünya tarihine çeşitli katkılarda bulundu. Türkler, dünyaya yayıldıklarında yalnızca siyaset alanında değil, hayatın birçok farklı alanında da başarı elde ederken, yönetim anlayışları ve kültürleriyle çeşitli alanlarda önemli bir miras bıraktılar.

Esere ulaşmak için: www.tuba.gov.tr

BİLİM DİPLOMASİSİ ve KÜRESEL İLİŞKİLERİN DURUMU

Prof. Dr. Sir Peter GLUCKMAN
Uluslararası Bilim Konseyi

Özet

Sir Peter Gluckman'ın konuşması, küresel istikrarsızlık, siyasi popülizm ve toplumsal güvensizlik ortamında bilimin içinde bulunduğu tehlikeli durumu ele almaktadır. Gluckman, uluslararası bilimin, özellikle demokratik ülkelerde, güvenin azalması, siyasallaşmanın artması ve halkın ilgisinin azalmasıyla karakterize edilen varoluşsal bir zorlukla karşı karşıya olduğunu savunmaktadır. Deneysel araştırma ve akran değerlendirmesi gibi evrensel ilkelerle tanımlanan bilim, küresel bir kamu malı olmaya devam ederken, bilimi üreten ve kullanan kurumlar siyasi, ekonomik ve ideolojik çatışmaların içine sürüklenebilmektedir. COVID sonrası dünya, yanlış bilgi, kısa vadecilik, milliyetçilik ve seçkinlerin şüphecililiği ile bilim ve toplum arasındaki sosyal anlaşmayı zayıflatarak bu gerilimleri daha da yoğunlaştırmıştır. Bir zamanlar Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve iklim anlaşmaları gibi ortak hedefler etrafında ülkeleri birleştirmede etkili olan bilim diplomasisi, artık modası geçmiş çok taraflı bir sistem içinde zorluklarla mücadele etmektedir. Gluckman, bilim diplomasisinin etkili olmaya devam etmesi için, özellikle küresel müşterekler konusunda ulusal çıkarlar ile küresel ihtiyaçlar arasında denge kurması gerektiğini vurgulamaktadır. Gayri resmi, Track 2 (Gayriresmî Diplomasi) bilim diplomasisi ve daha kapsayıcı, disiplinler arası ve toplumsal katılımcı bir şekilde yeniden yapılandırılmış bilimsel ekosistem, güven ve etkiyi yeniden inşa etmenin anahtarı olabilir. Bilim camiası,

rolünü yeniden düşünmeli, kendi kurumsal zayıflıklarını ele almalı ve giderek daha şüpheci ve bölünmüş bir halkla daha iyi iletişim kurmalıdır. Genç bilim insanları, yeni diplomatik stratejiler ve bilim, toplum ve siyaset arasındaki yeniden tanımlanmış ilişki, politika yapımında bilimin güvenilirliğini ve yararını geri kazanmak için gereklidir. Tüm bu zorluklara rağmen, Gluckman, sosyal sözleşmesi yenilenebilirse, bilimin hala küresel işbirliği ve sorun çözme için kritik bir araç olabileceğine dair ihtiyatlı bir iyimserlik sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler

Bilim Diplomasisi, Küresel Müşterekler, Bilime Güven, Popülizm, Çok Taraflılık

Bilim diplomasisine ilişkin daha geniş ölçekli meydan okumalar üzerine odaklanmak istiyorum. Uluslararası bilim varoluşsal bir sınamayla karşı karşıyadır; bu nedenle bilim diplomasisini bu bağlam içinde ele almamız gerekmektedir. Bu çerçevede, öncelikle bilimin ne olduğu ve sınırlarının neler teşkil ettiği üzerine düşünmek; ardından bilimin özellikle demokrasilerde karşı karşıya bulunduğu güçlüklerin hangi dinamiklerden kaynaklandığını değerlendirmek yararlı olacaktır. Bu güçlüklerin uluslararası bilimsel iş birliği, küresel müşterekler alanında ilerleme ve nihayetinde bilim diplomasisinin rolü ile geleceğe dönük yönelimi bakımından önemli sonuçları bulunmaktadır.

Günümüzde, en azından Batı dünyasında, bilime duyulan güvenin eskisi kadar kesin olmadığı bir ortamda yaşamaktayız. Bilim inkârı ideolojik bir kimlik göstermesine dönüşmüş; bilimsel bilginin kabulü ve kullanımı etrafındaki tartışmalar aşırı kutuplaşmış partizan siyaset içinde sıkışmıştır. Bilimin diğer bilgi sistemleri karşısındaki epistemolojik konumlanması ile toplumsal karar alma süreçlerindeki rolü sorgulanabilmekte; nitekim bu sorgulama popülist itirazların merkezinde yer almaktadır.

Bilim ve Bilim Sistemleri

Neyi savunmamız gerektiği ve buna nasıl tepki vermemiz icap ettiği konusunda açıklık sağlanmalıdır. Bilim, ilkeleriyle tanımlanan; gözlem ve deney temeline dayanan bir bilgi sistemidir. Açıklamalar ancak nedensel gerçeklik, mantık ve önceki gözlemler temelinde kurulabilir. Yalnızca öznel ve ampirik olmayan değerlendirmelere dayanan, inançtan veya önyargıdan kaynaklanan açıklamalar bilimin dışındadır. Uzman akranlar tarafından nitelik denetiminden geçirilmemiş iddialar bilim değildir. Bu itibarla bilim, sadece yöntemi ile değil, yeni gözlemler yapıldıkça bilginin yinelenmeli olarak gözden geçirilmesi ve aşamalı şekilde dönüştürülmesiyle tanımlanır. Bilimi evrensel kılan ve onu küresel bir kamusal mal hâline getiren husus bu ilkelere. Bu ilkeler her kültürlerde geçerlidir ve yüzyıllar boyunca farklı kaynaklardan gelen çeşitli gelişmeler üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda “Batı bilimi” yerine “modern bilim” ifadesinin kullanılması daha isabetlidir; zira “Batı bilimi” söylemi, bilimin din ve teknoloji dâhil diğer kültürel gelişmeler gibi sömürgeci projelerde araçsallaştırılmış olmasını yansıtan yanıltıcı bir siyasal nitelime içermektedir.

Modern bilimin açıklayıcı ve pratik gücünü sağlayan da bu ilkelere. Bu güç sayesinde bilim, evreni ve bizi çevreleyen dünyayı anlamanın en güvenilir ve kapsayıcı yolunu sunar. Bu nedenle, toplumların her alandaki karar alma süreçlerinde bilim belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Bununla birlikte, bilim ile bilimi üretmek veya kullanmak üzere gelişmiş bilimsel sistem ve kurumları birbirinden ayırmak gerekir. İkincisi son derece çeşitlidir; bağlam, kültür ve saiklerden etkilenir. Bu noktada dü-rüst olunmalıdır: kurumsallaşmış bilim hem olumlu hem olumsuz sonuçlar doğurmuş; kendi güç dinamiklerini de üretmiştir.

Tartışmamız bakımından kritik olan husus şudur: bilim, insanların başvurduğu tek bilgi sistemi değildir. Günlük yaşamda bireyler, kimliklerini, değerlerini ve dünya görüşlerini şekillendiren çeşitli bilgi sistemlerini bir arada kullanır ve birleştirir. Bu sistemler yerel, yerli, dinî, kültürel ya da mesleki kökenli olabilir.

Bilime Yönelik Algılar

Güncel mesele, bilimin bazı toplum kesimleri tarafından nasıl algılandığı ve bu nedenle ürettiği bilginin uygun biçimde kullanılıp kullanılmayacağıdır. Bunun temelinde ise bilimin kendisinin mi reddedildiği, yoksa uygulamalarının mı inkâr edildiği sorusu yatmaktadır. Mevcut kanıtlar, güvensizliğin üretilen bilgiye yönelik olmaktan ziyade, bilimin hem karar alma hem de hakikati belirleme süreçlerinde seçkin bir kurum olarak konumlanışına ilişkin olduğunu göstermektedir.

Uluslararası bilimin bugün acil ve derin meydan okumalarla karşı karşıya olduğunu görüyoruz. Ortaya çıkan sorunlar çok katmanlıdır. Küresel müştereklerin ele alınmasında bilimin rolü zedelenmektedir. Bilimi karakterize eden uluslararası değişim, veri paylaşımı ve açıklık risk altındadır. Bununla birlikte, bilimi üreten kurumlara, üniversitelere ve uluslararası iş birliğine yönelik kültürel ve siyasal odaklanma artmaktadır. Üretim sistemi tehlike altındadır ve bunun nedenlerini kavramak zorundayız.

Toplumsal Sözleşme, Bilimi Kullanma ya da Kullanmama Tercihi

Bilim ile toplum arasındaki toplumsal sözleşme, bilime her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulan bu dönemde tehdit altındadır; bilim diplomasisi daha geniş olan bu bağlamın yalnızca bir bileşenidir. Gözlemlediğimiz durum, bilim ile toplum arasındaki ilişkinin siyasal hareketler tarafından yansıtılan ve tanımlanan riskli ve tehlikeli bir yeniden dengelenmesidir. Son haftalarda bilimsel faaliyeti etkileyen sarsıcı gelişmeler, bilim ve bilim politikası çevrelerinde yoğun biçimde tartışılmıştır; ancak bunların yalın biçimde değerlendirilmesi hatalı olacaktır. Haklı olarak kaygı duyabiliriz; fakat şaşırılmamalıyız.

Yavaş yavaş ısınan sudaki kurbağa anlatısını hatırlayalım: su bir süredir ısınmaktaydı, şimdi ise kaynama noktasına ulaşmıştır. Bilim, toplum, siyaset ve diplomasi arasındaki ilişkilere bakıldığında, demokratik ülkelerde bilimin konumuna ilişkin sorunların uzun yıllar boyunca kademeli biçimde ortaya çıktığı görülmektedir.

“Bilime güven” ya da belki daha isabetli bir ifadeyle “bilime saygı” kavramı, esasen bilim ile toplum arasındaki ilişkinin niteliğiyle tanımlanır; bu ilişki, bilimin ne zaman ve nasıl kullanılacağını belirleyici biçimde etkiler. Diplomasi nihayetinde ilişkilerin yönetimidir. Bu nedenle, bilimin bir kurum olarak kendi toplumu ile kurduğu ilişkiye giderek daha fazla odaklanmak zorundayız. Her ilişkide etkileşim tarzı belirleyicidir. Bilim camiasının bazı kesimlerinin topluluklara yukarıdan hitap ettiği yönünde oluşan algı, bu kesimlerin toplumla etkileşim kurmak yerine kendilerini uygun-

suz bir karar mercii olarak konumlandığı izlenimini doğurmuş; buna karşı bir tepki ortaya çıkmıştır. Bu hususa ilerleyen bölümlerde yeniden döneceğim.

Toplumsal Sözleşme Neden Değişti?

Popülist yönelimin belirginliği göz önünde bulundurulduğunda, değerlendirmelerimin demokratik Batı dünyasında bilimin konumuna yönelik tutum üzerine yoğunlaşması şaşırtıcı değildir. Bazı etkenler açıktır. Herhangi bir sıralama, bunların göreceli ağırlıkları konusunda tartışma doğuracaktır. Ayrıca bu durum, farklı toplumlarda yüksek ölçüde bağlamsal nitelik taşımaktadır.

En üst düzeyde bakıldığında, çok kutuplu bir dünyaya geçiş sarsıcı olmuştur. Değişken ve istikrarsız ittifaklara tanıklık ediyoruz. Çok farklı bir dünya için tasarlanmış, zayıflamış ve güncelliğini yitirmiş çok taraflı bir sistem, ortaya çıkmasına yol açan çatışma meselelerini etkin biçimde ele alamamaktadır. Çatışmalar çözümsüz biçimde sürmektedir. İstikrarı sağlamak, mutabık kalınmış sınırları muhafaza etmek ve sınırlar ötesi ticari etkileşimi teşvik etmek amacıyla oluşturulan kurallara dayalı düzen giderek göz ardı edilmekte ya da aşındırılmaktadır. Bu durum, vatandaşların hükümetleri nasıl gördüğünü etkilemektedir.

Aynı zamanda, son yıllardaki sosyolojik dönüşümler ile hâkim olan ekonomik modeli birçok yurttaşın ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. İstatistikler genel bir ilerlemeye işaret etse de, eşitsizlik arttığında belirleyici olan bireylerin yaşadığı deneyimdir. Bunun sonucunda Batı toplumlarında toplumsal kutuplaşma derinleşmiş, sosyal istikrar zayıflamış, ekonomik eşitsizlikler ağırlaşmıştır.

Bir de meseleye psikolojik bir mercekten bakmamız gerekir. Olağanüstü bir değişim çağında yaşıyoruz. Olağanüstü bir değişim döneminde yaşıyoruz. Bu değişim, büyük ölçüde bilim temelli teknolojilerin olağanüstü bir hızla gelişmesinden kaynaklanıyor ve teknoloji ile toplumun uyum sağlama kapasitesi arasında uyumsuzluklar yaratarak güç dengelerinde değişikliklere yol açıyor.

Karşı karşıya bulunduğumuz birçok meydan okuma, geçmişteki bilimsel gelişmelerle bağlantılıdır. Kuşkusuz, iklim değişikliği nihai olarak 19. yüzyıl teknolojisinin fosil yakıtlara dayalı bir ekonomi yaratmasının sonucudur. Çatışmaların arttığını görüyoruz; bu çatışmalar giderek bilim temelli teknolojilerle güç kazanmaktadır. Nitekim savaş tarih boyunca bir teknoloji rekabeti olmuştur. Ancak bugün insansız hava araçları

ve yapay zekâ ile bilimin rolü daha da görünür hâle gelmiştir. Halk sağlığı alanındaki ilerlemeler büyük demografik dönüşümlere yol açmıştır. Üreme teknolojilerinden iletişim ve ulaştırma teknolojilerine uzanan gelişmeler kapsamlı sosyolojik değişimler doğurmuş; değişen bilgi ortamı da çok sayıda toplumsal dönüşümü beraberinde getirmiştir.

Birçok kişi için eğlence teknolojilerindeki hızlı değişim, psiko-kültürel sınırları istikrarsızlaştırmış ve tehdit etmiştir; bu durum sözde kültür savaşlarını beslemiştir. Göç ve hızlı demografik dönüşüm, toplum içindeki bazı grupların göreceli konumunu değiştirmiş; bu da öfke ve hoşnutsuzluk üretmiştir.

Değişen bilgi ortamının etkisi küçümsenmemelidir. Evet, insanlar daha fazla bilgiye erişebilmektedir; ancak bu bilginin önemli bir kısmı güvenilirlik bakımından süzgeçten geçirilmemiştir. Bu durum, uzmanlara artık ihtiyaç duyulmadığı yönünde yanıltıcı bir kanaat yaratmıştır. Dezenformasyon yeni bir olgu değildir; ancak internet, komplo anlatıları ve alternatif gerçekliklerin yayılımını hızlandırmıştır. Bilişsel önyargılar pekiştirilebilmekte, fikirler yönlendirilebilmektedir. Sosyal medya, insanlar arası etkileşimin zeminini ve konuşmanın doğasını dönüştürmüştür. Toplumsal söylemin niteliğini değiştirmiş; daha öfkeli, daha az nüanslı bir karakter kazandırmış, birkaç sene önce bile fazla kabul görmeyecek iken bu hale gelmiştir.

Teknolojik değişimin hızı ile araştırma temelli yeniliğin kamudan özel sektöre kayması, yeni aktörlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Küresel erişim ve etki gücüne sahip, birçok ulus-devletle eşdeğer hatta daha üstün kapasiteye ulaşmış devlet dışı aktörler söz konusudur. Değişimin hızı ile bu aktörlerin gücü, ulusal düzenleme mekanizmalarının kapasitesini aşmış; bu durum toplumsal, diplomatik ve ekonomik normları daha da sarsmıştır.

Covid'in Etkisi

Ardından Covid ortaya çıktı. Başta mRNA aşılı olmak üzere, aşılıların son derece kısa sürede geliştirilmesi bakımından biyomedikal bilim açısından büyük bir başarı söz konusu olsa da, bu gelişme Sputnik'in uzaya fırlatılması gibi bir etki doğurmadı. Dahası, bilim bir kurum olarak hedef hâline geldi.

Toplumda zaten belirli tutumlara yatkın olan kesimler bakımından pandemi, bilime ilişkin mevcut yaklaşım-

ları pekiştirdi. Siyasetçilerin çoğu zaman farklı amaçlar güderken “yalnızca bilimi izlediklerini” iddia etmeleri güveni artırmadı. Siyasal ve bilimsel liderliğin belirsizliği yeterince kabul etmemesi de sorunu derinleştirdi. Kamusal alanlarda söz alan bazı bilim insanlarının dogmatik, paternalist ve kimi durumlarda açık biçimde öz-çıkarcı odaklı beyanları görüldü. Siyasal seçkinlere yönelik güven zaten zedelenmişti; bilim de bu elit kurumlar kümesinin bir parçası olarak algılandı. Komplo teorileri güç kazandı. Jeopolitik ve bilimin etkileşimi, Covid’in kaynağına ilişkin devam eden tartışmalarda açıkça görülmektedir. İmmünoloji, zorunluluk politikaları, halk sağlığı uygulamaları ve bireysel özgürlükler eksenindeki siyasetle karıştı.

Kalıcı sonuçlar arasında süregelen ekonomik güçlükler, dezenformasyon ve komplo teorilerinde artış, toplumsal öfkenin yükselmesi, milliyetçiliğin güç kazanması, küreselleşmeden uzaklaşma eğilimi ve DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) gibi çok taraflı kurumlara duyulan güvenin azalması sayılabilir.

Popülizm ve Siyaset

İnsanlar kaygı, korku ya da öfke hissettiklerinde güçlü liderlik arayışına yönelir; bu durum birçok ülkede otoriter eğilimleri beslemektedir. Popülist liderlerde bu eğilimi manipüle edebilmektedir. Genel olarak bu dönüşümler, popülizmin merkezinde yer alan elitlere yönelik güven erozyonunu hızlandırmıştır ve takdir edersiniz ki bilim özünde elit bir süreç olarak görülmektedir.

Bilim, politika başarısızlıklarının sorumlusu olarak gösterilmiş; araca dönüşmüş bilim siyasallaştırılmıştır. Bilim üreten kurumlar, başka faktörlerin de rol oynamasına rağmen saldırıya uğramıştır: kamu üniversitelerinin bilgi üretiminin ötesindeki rolleri hakkında geçerli bir tartışma yapılması mümkündür. Ancak demokratik bir toplumda üniversitenin işlevi bakımından akademik özgürlük kilit bir önceliktir.

Popülizmin bilime karşı tutumu çeşitli açılardan değerlendirilebilir: Bilim, sözde derin devletin karar alma sürecinin bir parçası olarak görülebilir ve bu da onu yozlaşmış olarak meşruiyetini yitirmesine neden olabilir. Popülistlerin görüşüne göre hakikat kanıtta değil, halkın görüşlerinde temellenmektedir ve bu nedenle bilim hakikati belirleme yetkisini tek başına elinde tutuyormuş gibi algılanmaktadır.

Bilim, popülist yönelim dışında başka şekillerde de etkilenebilir. Ekonomik baskılar, hükümetleri bilimi bilgi üretiminin bir aracı olarak görmekten ziyade ekonomik yeniliğin itici gücü olarak konumlandırmaya yöneltmiştir. Ayrıca ulusal çıkarlar, ekonomi, bilim ve teknoloji arasındaki bağların yoğunlaşması, hükümetlerin uluslararası bilimsel iş birliğine bakışını değiştirmektedir. Bilim politikası çevrelerinde hâkim olan “yeri geldiğinde olabildiğince açık, yeri geldiğinde gerektiği kadar kapalı” ilkesi, geleneksel çift kullanımlı teknoloji odaklı güvenlik yaklaşımının ötesine geçerek ekonomik bir çerçeveye doğru genişlemektedir.

Bilgi ortamının niteliği, psikolojik etkenler ve öz-çıkarcı dâhil olmak üzere birçok etken bir başka önemli sonuçta daha yol açmıştır. Bu etkenler kısa vadeli düşünceye yönelimi pekiştirmiştir. Ekonomik meseleler ve işlemsel nitelikli konular, her düzeyde siyasal söyleme hâkim olmaktadır.

Güncel gelişmeleri tek bir ülkeye özgü, münferit bir sorun olarak ele alırsak hata yapmış oluruz. Mesele çok daha geniş kapsamlıdır; bilim, diplomasi, bilim politikası ve bilim diplomasisi topluluklarının son gelişmeleri daha geniş bir çerçeve içinde değerlendirmesi gerekmektedir.

Küresel Müsterekler

Bu çeşitli dönüşümlerin sonucu olarak küresel müsterekler gündemi, etkili ve siyasal konumlarda bulunan çok sayıda aktörün öncelikleri arasından düşmüştür. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, süper güçler arasındaki gerilimin daha düşük olduğu, küreselleşmenin değer gördüğü ve diplomatik ile siyasal çevrelerde daha uzun vadeli ve olumlu düşüncenin mümkün olduğu farklı ve daha iyimser bir dönemde geliştirilmiştir.

On yıl içinde koşullar önemli ölçüde değişmiştir. Pek çok ülkenin öncelikleri acil meselelere yönelmiştir; güvenlik ve ekonomik büyüme, daha önce tartışılan değişen bağlamların etkisiyle temel odak noktası hâline gelmiştir. Bu durumda, küresel müstereklere atfedilen önceliğin azalmasına karşı ne yapılabileceği sorusu gündeme gelmektedir. İlk olarak, sadece bilimsel kanıtın otoritesini reddeden popülizmi dikkate almak yeterli değildir; çıkarlar, güdümlü akıl yürütme ve bilişsel önyargılarla da yüzleşmek zorundayız. Yıllar içinde siyasal yelpazenin farklı uçlarındaki aktörlerin bilimi seçmeci biçimde kullandığına tanıklık edilmiştir; genetik teknolojilerden iklim değişikliğine uzanan tartışmalar bunun örnekleridir. Elbette bilimsel bulgular kabul edilse dahi, ilgili teknolojinin kullanımı geçerli toplumsal ya da normatif gerekçelerle reddedilebilir.

Bilim Diplomasisi

Sormamız gereken soru bu bağlamda bilim diplomasisinin rolünün ne olduğudur. Bilim diplomasisinin ne olduğu ya da olmadığına ilişkin kavramsal tartışmalara takılıp kalınabilir. Benim genel tercihim, bilimin diplomatik hedeflerin gerçekleştirilmesine nasıl katkı sağlayabileceği perspektifinden yaklaşımdır. Basitçe ifade etmek gerekirse ve ulusal bir bakış açısından değerlendirildiğinde, bilim diplomasisi bilimin bir ülkenin diplomatik hedeflerine ulaşmasına nasıl yardımcı olabileceğiyle ilgilidir. Bu hedefler çoğunlukla bir müzakere sürecinde ulusal çıkarın korunması, bilgi, güç ve ekonomi arasındaki ilişkinin yönetilmesi ile ülkenin yerel çevresi ve doğal kaynaklarının muhafazası bağlamında şekillenir.

Berlin Duvarı’nın yıkılmasının ardından bilim diplomasisinde kaydedilen ilerlemeler, ülkelerin küresel müstereklerin önemini daha güçlü biçimde kabul etmeleri sayesinde mümkün olmuştur. Bilim diplomasisinin en büyük başarısı, küresel müstereklerin ele alınması için iş

birliğinin ülkelerin kendi yerleşik çıkarlarıyla uyumlu olduğunu ikna edici biçimde ortaya koymasındır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile Paris Anlaşması bu başarının en belirgin örnekleridir. Bununla birlikte bu taahhüt her zaman kırılgan olmuştur; iç siyaset, özellikle çıkar odaklı ve kısa vadeli düşünceye dayalı siyaset, bazı aktörlerin sürece katılma konusunda görece isteksiz davranmasına yol açmıştır.

Daha önce değindiğim iç ve dış gerilimlerle, birçok ülkede gözlenen sömürgecilik sonrası olan öfkeyle ve 1945'in koşullarına göre tasarlanmış ancak 2025'in gerçekliklerine yanıt veremeyen birçok taraflı sistemle yüzleşmek zorundayız. Tüm bu unsurlar realpolitik eğilimleri güçlendirmektedir.

Bilim diplomasisi küresel müşterekler meselesini ele alacaksa, her ülkenin bu alanlara yönelik çabanın nihai olarak ulusal çıkarla örtüştüğünü kavramasını sağlayacak yollar geliştirmemiz gerekir. Hiçbir ülke Covid'e karşı başışık değildi; hiçbir ülke iklim değişikliğine karşı da başışık olmayacaktır. Bu noktada bilim diplomasisinin başarısı nihayetinde iç siyasal süreçlere bağlıdır. Çok taraflı zemine, en azından mevcut kurumsal yapı içinde, ortaya çıkan sonuçlar bütünüyle egemen devletlerin kararlarına dayanmaktadır. Hükümetler özgecil aktörler değildir; çıkarlarına uygun olanı yaparlar. Ancak bunun sağlanabilmesi için, onları alışıldık olandan daha uzun vadeli bir perspektifle düşünmeye yöneltmek gerekir. Demokratik sistemlerde bu, yalnızca siyasetçiyi değil seçmeni de dikkate almayı zorunlu kılar. Ne var ki kısa vadeli çıkarlar çoğu zaman onların davranışında da belirleyicidir.

Kısa vadeli düşünce, milliyetçiliği ve kişisel çıkarları teşvik eden iç politika, bilim, teknoloji, ekonomi, güvenlik ve gücün giderek artan bağlantıları, çok farklı yaklaşımlarla ortaya çıkan teknopoller, devlet dışı aktörlerin artan gücü gibi konuları ele aldığımızda, küresel ortak alanlardan bu geri çekilme hayal kırıcıdır; korkutucu ama şaşırtıcı değildir.

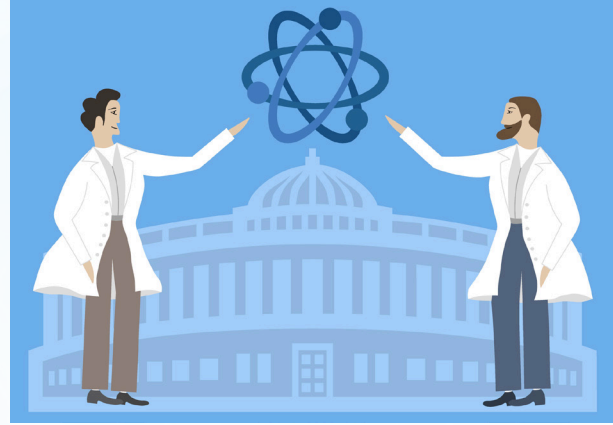
Bilim Diplomasisinin Geleceği

Bu koşullar altında bilim diplomasisi hangi yöne evrilecektir? İkili ilişkiler ve ulusal çıkar düzleminde bilim diplomasisi, diplomatik araç setinin diğer unsurlarıyla birlikte kullanılmaya devam edecektir. Bazı ülkeler bunun değerini diğerlerinden daha iyi kavramaktadır; ancak çoğu zaman dar anlamda ekonomik diplomasi çerçevesinde ele alınmaktadır.

Küresel düzeyde tablo daha karmaşıktır. Bazı Birleşmiş Milletler kuruluşları söylemi dönüştürmeye çalışmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın Uluslararası Bilim Konseyi ile ortaklaşa yürüttüğü ve ülkelerin gelecek planlamalarında dikkate alması gereken zayıf sinyaller konusunda uzlaşa üretmeyi amaçlayan öngörü çalışmaları bu yönde bir çabadır. Buna karşılık bazı kuruluşlar kuşkuçuluğu pekiştirmiş olabilir. İklim değişikliği Taraflar Konferanslarının ölçeği ve bu toplantıların çıkarların açık ve kimi zaman şüpheli rekabete sahne olması, küresel değerlendirmeler ile bilimin politika ve eylem süreçlerine taşınmasına ilişkin modelin güncelliği-

ni yitirdiğine işaret etmektedir. Çok taraflı sistem işlevsel yeterliliğini yitirmiştir; yakın vadede etkili bir reform olasılığı ise sınırlıdır.

Track 2 (Gayriresmî Diplomasi) Girişimleri

Mevcut çok taraflı düzenin durumu ve küresel gerilimler dikkate alındığında, resmî birinci hat bilim diplomasisinin sınırları belirginleşmektedir. Bu bağlamda Uluslararası Bilim Konseyi gibi kuruluşların yürüttüğü gayriresmî ikinci hat bilim diplomasisi her zamankinden daha fazla önem kazanabilir. İlk Soğuk Savaş'ın gösterdiği gibi, bu iki hattın birbirini tamamlayıcı biçimde son derece etkili çalışabildiğini göstermiştir.

Ne yazık ki doğal ve sosyal bilimlerin çok taraflı sistem içindeki konumu değişkenlik göstermekte; bazı durumlarda ise sembolik düzeyde kalmaktadır. Teknik kuruluşlar dışında bilim, ilerlemenin merkezi bir unsuru olmaktan ziyade tali bir alan gibi görülmektedir. Uluslararası Bilim Konseyi (International Science Council, kısaca ISC) bu durumu tersine çevirmek için yoğun çaba göstermektedir. Ancak hükümetler arası kurumların, hükümet dışı yapılarla ilişkilerinde iş birliğini ve eşgüdümü güçlendirmek yerine zaman zaman kurumsal itibar kaygılarıyla hareket etmesi, gerekli sinerjinin oluşmasını zorlaştırmaktadır.

Öte yandan bilim topluluğunun kendisi de parçalı bir yapı sergilemekte ve kurumsal rekabetlerden bütünüyle azade değildir. Bilim dünyasının daha bütüncül ve ortak bir ses geliştirmesi gerekmektedir. Bu da başlı başına diplomatik bir meydan okumadır; ancak gerekli bir adımdır.

Uluslararası Bilimsel İş Birliği

Uluslararası bilimsel iş birliğinin rolü göz ardı edilemez. Evrensel bir dil olarak bilim, kültürel ve siyasal sınırların ötesinde etkili bir iletişim zemini oluşturabildiğini göstermiştir. Avrupa Birliği liderliği, uluslararası bilimsel iş birliğinin dayandığı ilke ve değerleri tanımlamaya çalışmaktadır. Bu girişim, bilim topluluğunu daha iyi bir dünya için bir araç olarak konumlandırma yönünde önemli bir adım olabilir. ISC bu sürecin bir paydaşı olmaktan memnuniyet duymaktadır. Nitekim ISC, temel misyonunu bilim politikası etkileşimleri ve bilimsel iş birliği yoluyla küresel kamusal yararı ilerletmek olarak görmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın (Sustainable Development Goals) niyeti bugün de önemini korumaktadır; ancak somut ilerleme sağlanacaksa belki de farklı bir açıdan değerlendirmek gerekebilir. Amaçların karmaşıklığı ve bazı alanlarda odak eksikliği, etkililiği sınırlandırabilmektedir. Bilim yapma biçimimizin de değişmesi gerekebilir. Klasik, disiplin temelli "mode 1" bilim sürdürülebilirlik ihtiyacına yeterli yanıt üretememiştir; disiplinlerarası, hatta disiplinler ötesi ve belirsizlik koşullarını dikkate alan yaklaşımlar gereklidir. Bunun için bilim sistemi içinde yeni kurumsal yapılara ihtiyaç duyulabilir. Bu konuda sevindirici olan, birçok genç bilim insanının bu gündemi benimsemeye istekli olmasıdır. Onları desteklemek ve teşvik etmek gerekir; bilimin toplumsal sözleşmesini güçlendirecek en önemli aktörler onlar olabilir.

Dolayısıyla yalnızca çok taraflı sistemin değil, bilim sisteminin de küresel müşterekler konusunda somut ilerleme sağlayabilmesi için dönüşmesi gerekmektedir.

Kendimize Bakmak

Açıkça görülüyor ki son gelişmeler bilimi ve bilim sistemlerini daha görünür bir risk altına sokmuş olsa da, bu risk birçok ülkede uzun süredir mevcuttur. Sürekli uyarıda bulunmak yeterli değildir. Bilim, toplum ve siyaset arasındaki toplumsal sözleşmeyi daha yakından incelemek zorundayız.

Öncelikle kendi sorumluluk alanımıza odaklanmalıyız: Kurumsal güvensizlik, kutuplaşma ve kısa vadeli çıkarların belirlediği bir ortamda, kanıtın ulusal ve küresel karar alma süreçleri üzerindeki etkisi nasıl güçlendirilebilir? Bu noktada bilişsel bilimler, siyaset bilimi, sosyal bilimler, iletişim ve psikoloji üzerine çalışmalar yalnızca akademik katkı sunmakla kalmamalıdır. Gerçekten önemli olan meselelere, kaynama noktasına gelmiş ve çatışmaya, hatta savaşa sürüklenme riski artmış bir gezegene, parçalanmış toplumlara ve kaygı içindeki insanlara yeniden odaklanmayı sağlayacak somut bir yol haritası geliştirilmelidir.

1970'li ve 1980'li yıllarda gayriresmi bilim diplomasisi önemli etkiler yaratmıştı. O dönemde bilim, siyaset ve toplum birbirini daha "kahramanca" bir imge üzerinden algılıyordu. Bilim ile toplum arasındaki toplumsal anlaş-

ma bugünkünden farklıydı; daha güçlüydü ve daha az tartışmaya açıktı. Ancak bu ilişki, Mertoncu (Mertonian) bir çerçevede ve yer yer yukarıdan aşağıya, bilimin daha az kuşkucu bir topluma hakikati öğrettiği bir anlayışla tanımlanıyordu. Günümüzde ise dünya bütünüyle farklıdır.

Belki de artık yeni bir bilim diplomasisi biçimine ihtiyaç vardır. Bu yeni sosyolojik, jeopolitik ve teknolojik bağlamda bilimin güvenilir bir kaynak olarak kabul edilmesini ve uygun biçimde kullanılmasını nasıl sağlayabiliriz? Küresel müştereklere yönelik kolektif tehditlerin gerçek olduğu, ancak kişisel çıkar ve kısa vadeli düşünce karşısında kolayca reddedilebildiği bir ortamda bu soru daha da önem kazanmaktadır. Bilimsel bilginin kullanımı toplumsal ve siyasal bir tercihtir. Bu nedenle, karar alma süreçlerinin yalnızca dar çıkarları değil küresel çıkarları da gözetmesini sağlamak için toplumların tüm kesimleriyle köprüler kurmanın yollarını bulmalıyız.

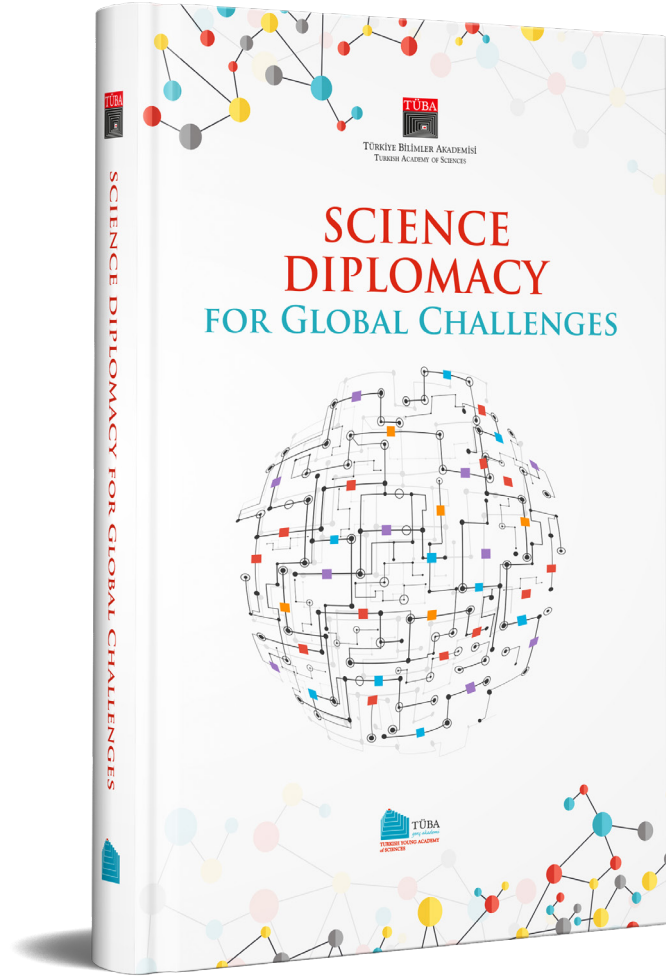
Son Değerlendirme

Bilimin ve bilim kurumlarının şeytanlaştırılmasını güçlü biçimde reddetmeli; bilimin ilkelerini, bilgi üretim kurumlarını ve uluslararası bilimsel iş birliğini korumalıyız. Ancak bununla yetinmeyip bu meydan okumalar karşısında yapıcı çözümler de üretmeliyiz. Gerekli ilerlemeyi sağlayabilmek için kendimize de bakmalı, toplumsal sözleşmeyi nasıl yeniden inşa edebileceğimizi ve güçlendirebileceğimizi düşünmeliyiz. Bu, çok katmanlı ve düzeyli, önemli bir diplomatik çaba gerektirecektir.

Temkinli bir iyimserlik taşıyabiliriz. Nihayetinde bilim, gezegenin, biyotasının, toplumlarının ve yurttaşlarının sağlığı açısından temel yapı taşıdır. Kolektif kapasitemizi kullanarak müştereklerin başına gelecek felaketleri engellemiz mümkündür. Bu zor bir diplomatik süreç olacaktır; ancak diploması kavramını en geniş anlamıyla ele aldığımızda, başarılması imkânsız değildir.

Bu bölüm, Uluslararası Bilim Konseyi (ISC) Başkanı Sir Peter Gluckman'ın İngilizce olarak yayımlanan çalışmasının Türkçe çevirisidir. Söz konusu metnin, Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yayımlanan Science Diplomacy for Global Challenges (DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-39-7.ch02) adlı kitapta yeniden basımı için 15 Mayıs 2025 tarihinde gerekli izin alınmıştır.

SCIENCE DIPLOMACY FOR GLOBAL CHALLENGES

Science Diplomacy for Global Challenges; "Bilim Diplomasisinin Temelleri ve Çerçevesi" ile "Sürdürülebilir Kalkınma ve Küresel Zorluklarda Bilim Diplomasisi" şeklinde iki ana bölüm altında sunulan 21 alt bölümde 35 yazarın bilimsel görüşlerini bir araya getiriyor. Kitap, bilimin politikaları nasıl şekillendirdiğini ve ortak küresel sorunların çözümünde güçlü bir diplomatik araç olarak nasıl işlev gördüğünü inceliyor. Kitap ayrıca, sınır ötesi araştırmacılar ve politika yapıcılar arasında güven ve iş birliği inşa etmede bilim akademilerinin ve genç akademilerin kritik rolünü vurguluyor. İklim değişikliğinden jeopolitik gerilimlere kadar acil küresel sorunların yaşandığı bir çağda, bilim diplomasisinin önemi her zamankinden daha büyüktür. Ampirik araştırmaları pratik içgörülerle birleştiren bu kitap, bilimsel iş birliğinin barışı teşvik etme, yenilikleri destekleme ve giderek daha fazla birbirine bağlı hale gelen dünyamızda sürdürülebilir çözümler üretme potansiyelini anlamak isteyen herkes için değerli ve özgün bir kaynaktır.

"Science Diplomacy for Global Challenges" için: www.tuba.gov.tr

BAŞKAN ŞEKER "GELENEKTEN ÖĞRENDİKLERİMİZLE İLERİYE BAKIYOR, DİRENÇLİ BİR GELECEK İNŞA EDİYORUZ."

TÜBA-Sürdürülebilir Kalkınma ve Finans Çalışma Grubu tarafından, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Kyoto Sangyo Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen 'Sustainability and Family Business from the Past to the Present' konulu Uluslararası Çalıştay gerçekleştirildi.

TÜBA-Sürdürülebilir Kalkınma ve Finans Çalışma Grubu tarafından, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ) ve Kyoto Sangyo Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen 'Sustainability and Family Business from the Past to the Present (Geçmişten Günümüze Sürdürülebilirlik ve Aile İşletmeleri)' konulu Uluslararası Çalıştay İZÜ ev sahipliğinde gerçekleştirildi.

Tarihsel analiz ile geleceğe dönük stratejileri buluşturan uluslararası çalıştay, sürdürülebilir aile işletmeleri alanında hem bilimsel literatüre hem de politika ve iş dünyasına yön verecek nitelikte katkılar sunma hedefiyle programlandı. Akademisyenleri, uzmanları, sektör temsilcilerini ve politika yapımcıları bir araya getirerek aile işletmelerinin sürdürülebilirliği teşvik etmedeki değişen rolünü çok disiplinli bir bakış açısıyla ele alan toplam altı oturum düzenlendiği çalıştaya çevrimiçi katılımcılar da katkı sağladı. TÜBA Asli Üyesi ve TÜBA-Sürdürülebilir Kalkınma ve Finans Çalışma Grubu Yürütücüsü Prof. Dr. Mehmet Bulut'un yönettiği ilk oturumda Türkiye'nin önde gelen aile şirketlerinin temsilcileri konuştu. Ziyat Grup Başkanı Mehmet Büyükekşi, Yıldız Holding ortaklarından Ali Ülker, Sinpaş Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Yönetim Kurulu Üyesi Mahmut Çelik, Eksim Holding Finans Direktörü Bora Çermikli, Kale Grup Kıdemli Danışmanı Yalçın Yılmazkaya ve Hayat Holding Yönetim Kurulu Üyesi Enes Çizmeci aile şirketlerinin kuruluş dönemlerinden günümüze geçirdikleri evreleri sürdürülebilirlik çerçevesinde detaylandırdı.

Program kapsamında uluslararası düzeyde akademisyenlerin konuşmaları, tematik bildiri oturumları ve etkileşimli paneller yer aldı. Prof. Dr. Metin Toprak, Prof. Dr. Nihat Erdoğan, TÜBA Üyeleri Prof. Dr. Nazım Ekren

ve Prof. Dr. Bayram Zafer Erdoğan ile Prof. Dr. Ömer Torlak'ın başkanlığını yaptığı oturumlarda 40'ı aşkın akademisyen ve uzman Kuşaklar ve Pazarlama Yaklaşımlarından Aile Girişimlerinin Sosyal Sorumluluğu ve Sürdürülebilir Kalkınmasına, Türkiye'deki Aile İşletmelerinin Sürdürülebilirliğinin Mülkiyet, İşletme ve Aile İlişkileri açısından değerlendirilmesine değin 22 başlık masaya yatırıldı. Japonya, Avrupa, Çin, Endonezya, Malezya, Kırgızistan ve Türkiye gibi örnek vaka analizleri üzerinden yürütülen oturumlar, karşılaştırmalı değerlendirmeler ve uygulama örnekleri paylaşıldı. Çalıştay, aynı zamanda işletme sahipleri, danışmanlar ve politika yapımcılar için de uygulamaya yönelik bakış açıları da sundu. 'Aile işletmeleri küresel çevresel zorluklara nasıl uyum sağlayabilir?', 'Kuşaklar arası sürdürülebilirliği güvence altına alan en etkili yönetim yapıları nelerdir?' ve 'Kamu politikaları, aile işletmelerinin uzun vadeli ekonomik ve toplumsal katkılarını nasıl güçlendirebilir?' gibi sorular cevaplandı.

Açılış konuşmasında "Geçmişten Günümüze Sürdürülebilirlik ve Aile İşletmeleri" temasını ele almanın, hem geriye hem de ileriye bakma ihtiyacı doğurduğunu ifade ederek başladı. "Geriye bakarak güçlü geleneklerden öğreniyoruz. İleriye bakarak dirençli gelecekler inşa ediyoruz." dedi.

Başkan Şeker şöyle konuştu "Aile işletmeleri dünyanın en eski sosyal ve ekonomik kurumları arasında yer alır ve kuşaklar boyu değerleri ve hafızayı taşırlar. Kurucularına sadık kalmaya çalışırken değişime de uyum sağlarlar. Peki aile işletmeleri, değerlerine sadık kalırken iklim ve sürdürülebilirlik ihtiyaçlarına yeterince hızlı nasıl uyum sağlayabilirler? Bu, yalnızca şirketlere değil, topluma

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar

da yöneltilmiş bir soru. Bir aile işletmesi mali, doğal ve sosyal kaynaklarını iyi yönettiğinde elde ettiği faydadan tedarikçiler, yerel topluluklar, bölgeler ve ulusal ekonomiler pay alır. Bugün Japonya, Avrupa, Çin, Endonezya, Malezya, Kırgızistan ve Türkiye gibi ülkelerden örnekler ve fikirleri inceleyeceğiz. Bu geniş perspektif bize, iyi yönetim ve dürüst raporlama gibi evrensel olarak işe yarayan uygulamaları gösteriyor. Aynı zamanda, finansman araçları ve düzenlemeler gibi yerel kültüre ve kurallara bağlı alanları da anlamamıza yardımcı oluyor. Amacımız yüksek düzeydeki hedefleri somut adımlara dönüştürmek.” dedi.

İçgüdüylü iyi bilim, sağlam yönetim ve adil finansla birleştirmeliyiz.

İlk olarak “Kuşaklar Arası Yönetişim” konusunun öneme vurgu yaparak, iyi yönetişimin yalnızca kurallar bütünü değil, aynı zamanda gözetim ve sorumluluğu destekleyen bir yapı olduğunu ifade etti. Aile konseyleri ve yönetim kurullarının genç kuşakları da içermesi gerektiğini, halefiyetin yalnızca miras değil, yetkinlik kazandıran bir süreç olması gerektiğini belirtti. İkinci önceliğin “Belirsizlik Altında Strateji” olduğunu vurgulayan Şeker, iklim riskinin artık iş stratejisinin merkezinde yer aldığını hem fiziksel hem geçiş risklerinin işletme planlamalarında dikkate alınması gerektiğini söyledi. Aile işletmelerinin uzun vadeli düşünme becerilerini stratejik yol haritalarına dönüştürmelerinin önemini vurguladı. Üçüncü olarak “Finansman ve Ölçüm” konusuna değinen Başkan Şeker, planların finansman olmadan ölçeklenemeyeceğini, finansmanın ise güvenilir veriler olmadan akmayacağını belirtti. Enerji kullanımı, emisyonlar, kaynak verimliliği, çalışan refahı ve toplumsal etki gibi verilerin şeffaf bir biçimde paylaşılmasının yatırımcı güvenini artıracaklarını ifade etti. Dördüncü başlıkta “Kimlikle Bütünleşen Yenilik” üzerinde duran Şeker, sürdürülebilirliğin sadece bir sınır değil, aynı zamanda yenilik için bir fırsat alanı olduğunu söyledi. Aile işletmelerinin geleneksel el işçiliğini temiz teknolojiyle, yerel üretimi döngüsel modellerle ve kültürel mirası modern tasarımla birleştirerek kimliklerinden güç alan yenilikçi çözümler üretebileceklerini belirtti. Son olarak “İnsan ve Toplum”u öne çıkaran Şeker, sürdürülebilirliğin özünde insan faktörünün bulunduğunu, en iyi planların bile çalışan desteği olmadan başarısız olabileceğini ifade etti.

Adil istihdam, sorumlu tedarik zincirleri, eğitim ve çevreye katkı gibi konularda duyarlılık gösteren işletmelerin toplum nezdinde güven kazandığını dile getirdi. Şeker, tüm bu konuların ana konuşmalara, bildirilere ve panelere yön vereceğini söyledi.

Konuşmasını sürdürülebilirliğin bir kerelik bir hedef değil, günlük bir uygulamaya dönüşmesi gerektiğini belirterek sürdüren Şeker konuşmasını “Aile işletmeleri bu gerçeği iyi bilirler. Görmeyecekleri yarınlara yatırım yaparlar. Eğer bu şirket politikalarını bilim temelli sağlam yönetim ve adil finansla birleştirirsek, zorlukları ilerlemeye dönüştürebiliriz.” diyerek sonlandırdı.

Sanayi Devriminden sonra dünyanın üretimle tüketim arasında devam eden bir kısır döngüye girdiğini dile getiren TÜBA Asli Üyesi ve İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar da, kontrolsüz kullanımın doğal kaynakları tükenme noktasına getirdiğine dikkat çekti. “Mevcut işletmelerin çok büyük kısmı ortaya çıkışları itibarıyla aile işletmesi. Kuruluşlarından sonra kurumsallaşarak sürdürülebilirlik sorununu aşanlar varlıklarını sürdürüyor.” diyerek sürdürülebilirliğin hayatiyetine dikkat çekti. Acar sözlerini şöyle sürdürdü: “Günümüzün en önemli gündemlerinden biri gelecek nesillerden emanet aldığımız kaynakları onlara devredemeyecek kadar tüketmek. Aile işletmeleri ve küresel ekonomik sistemin sürdürülebilirliği üretim tüketim dengesini zorunlu kılıyor.”

Prof. Dr. Mehmet Bulut ise aile işletmelerinin küresel çapta tüm işletmelerin baş etmesi gereken finansal ve çevresel sorunlarla birlikte sürdürülebilirlik sorunu ile de karşı karşıya kaldıklarını hatırlattı. Dünya genelinde en eski aile şirketinin Japonya’da bulunduğunu belirten Prof. Bulut “Japonya’daki 600 yıllık bu işletmeyi Fransa, İtalya ve Almanya’da kurulmuş başka şirketler takip ediyor. Türkiye’nin en eski aile işletmesi ise 18’inci yüzyılda kurulan Şekerci Hacıbekir. Ülkemizde aile şirketlerinin ortalama ömrü 30 yıl civarında. Bu işletmelerin en önemli sorunu sürdürülebilirlik. Bugün Türkiye’deki en başarılı aile işletmelerinin hikayelerini dinleyeceğiz. Ve başarılarını neye borçlu oldukları sorusuna cevap bulmaya çalışacağız. Öğleden sonra da Türkiye, Japonya, Finlandiya, Almanya, Endonezya gibi ülkelerden örnekler aracılığıyla aile işletmelerinin karşı karşıya kaldığı sorunlar ve çözüm önerilerini konuşacağız.” dedi.

S20 GÜNEY AFRİKA 2025 BİLDİRİSİ'YLE "İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ve REFAH" ADINA ORTAK ADIM

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev 2025 yılında G20 Dönem Başkanlığını üstlenen Güney Afrika'da gerçekleştirilen Bilim20 toplantılarına katıldı.

2025 yılında G20 Dönem Başkanlığını üstlenen Güney Afrika'da gerçekleştirilen Bilim20 (Science20) 2025 Açılış Toplantısı ile birlikte, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev'in de katılım sağladığı bir dizi toplantı düzenlendi.

S20 2025'te iklim değişikliğiyle mücadelenin küresel ölçekte iş birliği gerektiren bir süreç olduğunun altı çizildi. 2025 yılı boyunca dünya bilim akademileriyle düzenlenen çalışmaların ardından ortaya konulan katkılarının sonucu olarak Güney Afrika 2025 Bildirisi yayımlandı. Amerika, Çin, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada, Rusya, Hindistan, Brezilya, Meksika, Endonezya, Suudi Arabistan, Güney Kore, Avustralya, Arjantin, Güney Afrika ve Türkiye akademileri bildiriye imza attı. Bildiride, kararlı, bilime dayalı ve kapsayıcı eylem ve çalışmaların halk sağlığı, eşitlik, gıda ve su güvenliği, biyolojik çeşitlilik ve sürdürülebilir yenilik alanlarında çoklu ortak faydalar sağlayabileceği vurgulandı.

'İklim Değişikliği ve Refah' temasıyla yayımlanan bildiriy-le, iklim değişikliği sağlık, geçim kaynakları, ekosistemler ve yaşam destek sistemlerinin istikrarı açısından acil ve insan kaynaklı bir tehdit olarak ele alındı; S20 gündemi ise Güney Afrika'nın 'Dayanışma, Eşitlik ve Sürdürülebilirlik' temalı G20 öncelikleriyle uyumlu hale getirildi.

Bildiride, beş öncelikli alan ve bunlara ilişkin alınması gereken önlemler sıralandı. Tek Sağlık yaklaşımıyla, hava ve

su kalitesine ilişkin düzenlemelerin güçlendirilmesi, izleme sistemlerinin geliştirilmesi ve afetlere hazırlığın artırılması; dolayısıyla insan ve çevre sağlığının korunması ilk maddede yerini aldı. İklim dostu, doğa pozitif tarım uygulamalarının teşviki, dayanıklı yerel gıda sistemlerinin kurulması, kompakt ve düşük emisyonlu kentleşmenin yaygınlaştırılması ile gıda, su ve enerji arasındaki önemli ilişkinin sağlıklı bir zemine oturtularak güvence altına alınmasına dikkat çekildi. Yerli halklar, yerel topluluklar ve hassas durumda olan bireylerin karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesi ve erken uyarı sistemlerine erişimlerinin sağlanmasının yerel toplulukların ve kırılgan grupların karar süreçlerine katılımıyla mümkün olacağı karara bağlandı.

Risk temelli altyapıların geliştirilmesi, bölgeye özgü veri erişiminin güçlendirilmesi ve ekosistemin yenilenmesi konusunun mutlaka desteklenmesinin ve tüm bu unsurlar arasında sağlanması gereken uyumun ne denli önemli olduğu bildirgedeki maddeler arasında yerini aldı.

Atmosfere salınan gazların azaltılması, dolayısıyla yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğinin artırılması, döngüsel çözümlerin benimsenmesi, atık yönetiminin iyileştirilmesi ve karbonun atmosferden uzaklaştırılması ile güneş radyasyonu yönetimine ilişkin düzenlemeye tâbi araştırmaların ilerletilmesi hakkında G20 ülkelerinin akademileri ortak bildiriye imza attı.

Doç. Dr. Güner Doğan “Sadece Çağına Değil, Her Çağa Seslenen Metinler”

"Başta İtalyanlar olmak üzere farklı İtalyan Kent Devletlerinin elçilerinin, diplomatlarının veya seyyahlarının kaleme aldıkları raporların yayınlanması oldukça önemli bir mevzudur."

Röportaj ve Fotoğraflar: Asiye Komut

Prof. Dr. Maria Pia Pedani'nin uzun yıllar süren arşiv çalışmalarına dayanan "İtalyan Elçi Raporları (1522–1789)" adlı önemli eseri kapsamlı bir önsöz ile yayına hazırlayan Doç. Dr. Güner Doğan ile gerçekleştirdiğimiz söyleşide; elçi raporlarının tarih yazımı açısından değeri, "ötekinin gözüyle Osmanlı" meselesi, diplomatik dilin savaş ve barış dönemlerindeki dönüşümü ve bu belgelerin günümüz için ne ifade ettiğini konuştuk. Arşivlerin "tarihçinin mutfağı" olduğunu vurgulayan Doğan, Venedik elçilerinin metinlerini yalnızca kendi çağlarına değil, her çağa seslenen tanıklıklar olarak değerlendirmemiz gerektiğine dikkat çekti.

■ Bu kitap, Osmanlı tarihine alışık olduğumuz anlatıların dışından bakmamızı sağlıyor. Venedik elçilerinin raporları sizce Osmanlı'yı "başka türlü" gösterme yönünde metinler midir?

En başta şunu vurgulamam gerekir ki, Venedik elçileri yani Bayloslar Osmanlı İmparatorluğunu "başka türlü" göstermemişlerdir. Ülkelerinin temsilcisi olarak gelen bu diplomatların bana göre en önemli özellikleri sahil bilginin elde edilmesi üzerine olmuştur. Kitapta yer alan diplomatların raporlarını okuduğumuzda her birinin başta askeri bilgi olmak üzere kendileri için gerekli her ne bilgi varsa alma yönünde olmuşlar ve bunu alırken doğruluğu noktasında hassas davranmışlardır. Biz tarihçiler olarak bu tarz bilgilerin doğruluğunu test etmek için en temelde karşılaştırmalı bir analize tabi tutmamız gerekmektedir. Ben bir tarihçi olarak Osmanlı İstanbul'unda üç devletin temsilcisinin yazdıklarını önemserim ve bunları karşılaştırarak kullanmayı değerli görürüm. Bunlardan birisi Venedik iken diğerleri Fransa ve Avusturyadır. Bu üç devletin elçilerinin aynı konu üzerindeki tanıklıklarını bir arada değerlendirdiğimizde elde edilen verinin doğruluğu büyük oranda ortaya çıkacaktır. Bu noktada Venedikli diplomatların kaleme aldıkları metinlerin diğer diplomatlara göre daha tafsilatlı ve daha verimli bilgiler verdiğini de söylemeliyiz. Şunu unutmamak gerekir ki, çok erken dönemlerden itibaren Venedikli diplomatların Doğu hakkında kaleme aldıkları belgeler Avrupa'nın diğer devletleri için önemli bir kaynak hüviyetinde idi. Birçok araştırmacının ifade ettiği gibi, Venedik Avrupa'nın haber merkezi/matbaası

konumundaydı. Tarihten gelen bu süreç Venedikli diplomatların tecrübelerinin artmasına ve tabi ki bilginin nasıl ve hangi yöntemlerle elde edileceğini bilmelerine de olanak sağlamıştır. Son bir cümle olarak bu kitabın sahibi Maria hocanın diğer bir çalışmasının başlığında ifade ettiği gibi “Venezia Porta d’Oriente”dir yani “Venedik Doğunun Kapısıdır”.

Büyük Kanal Üzerinde Bulunan Türk Hanı-Fondaco Dei Turchi
(Fotoğraf: Güner Doğan)

■ **Kitapta yer alan raporlar yalnızca diplomatik belgeler değil, aynı zamanda güçlü birer sosyal ve kültürel tanıklık. Siz çalışırken en çok şaşırtan veya etkileyen ayrıntılar neler oldu?**

Özellikle ifade etmek gerekir ki, Osmanlı İmparatorluğu ile İtalyan Şehir devletleri arasındaki ilişkiler oldukça erken dönemden itibaren başlamıştır. Özellikle bu noktada Venedik’i ayrı bir yere koymak gerekmektedir. 11. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasına gelerek burayı yurt yapan Türklerin, Bizans tebaası olan değişik etnik gruplara ve dinlere bağlı yerli halk dışında karşılaştıkları Avrupalıların başında İtalyanlar gelmekteydi. Bu İtalyanlardan Venedik Devleti’nin en önde geldiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş döneminden, İstanbul’un alınmasına kadar ki dönem içinde Ege kıyıları, Karadeniz kıyıları ve Anadolu coğrafyası İtalyan kent devletleri için eskiden olduğu gibi yoğun bir ticaret bölgesiydi ve bu ticaretin bir yönünü aralarında özellikle Venedik Devleti’nin egemen bir konumda olduğu Batılı tüccarların ticari faaliyetleri oluşturmaktaydı. Bu ticari faaliyetler Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik arasında meydana gelen savaşlar haricinde her ülkenin temsilcileri vasıtasıyla çoğu zaman kesintisiz devam etmiştir. Elbette soruda belirtildiği gibi bu karşılıklı ilişkilerin sadece diplomatik/siyasi ilişkiler olmasını beklemek mümkün değildir. Karşılıklı temaslar her bakımından birçok çıktıyı da beraberinde getirmiştir.

Bu çıktıların oluşmasındaki temel aktörler ise devletin temsilcileri diplomatlar sayesinde olacaktır. Bu diplomatlar yani Venedikli baylosların/elçilerin kaleme aldığı belgeler iki ülke ilişkilerine dair önemli bir tanıklık oluşturmaktadır. Çok net olarak söylemek gerekir ki, bugün Venedik dahil İtalya’da mevcut birçok şehirde yer alan arşiv ve kütüphaneler Türk tarihinin her bakımdan aydınlatılması noktasında önemli tanıklıkları içermektedir. Tarihçilerin mutfağı olarak görebileceğimiz arşivler ve yazma eser kütüphaneleri ülkeler arası ilişkilerin birinci ağızdan tanıklığını bizlere sunmaktadır. Bu noktada elbette ilgili tanıklıkların siyasetin ve ticaretin getirdiği tanıklıklar değil fakat aynı zamanda bunlarla paralel ya da sonucu olarak türlü sosyal ve kültürel tanıklıkları bizlere aktardığını görmekteyiz. Şahsen beni elçilerin raporlarındaki her ayrıntı her bakımdan şaşırtmıştır. Akademik yaşamımda Venedik, Napoli, Bologna, Paris ve en son Viyana kentlerindeki türlü arşiv ve kütüphanelerde araştırma yaparken çalışmalarımı yönlendiren büyük oranda elçilerin tanıklıkları olmuştur. Onların her türlü gözlemlerini belgelere dökmeleri ve hemen her türlü ayrıntıyı en ince noktasına kadar rapor etmeleri ilginçtir. Bu noktada şaşırmak eylemini çok dar bir alana sıkıştırmak istemem; ama bir örnek vermem gerekirse elçi raporlarındaki ilgili zamanlarda kullanılan deyimler/vecizeler/aforizmalar beni hep şaşırtmış ve ilgimi çekmiştir. Nispeten erken bir dönemde 1550 yılında İstanbul’da Baylosluk vazifesini üstlenen Alvise Renier’in şu cümlelerinden örnekler ilginçtir: “Denize açılan onun tehlikesini anlatır ve onu işiten kulaklarımız şaşar kalır”, “Ruhun bir işi yapmaya hazır olduğu yerde tehlike düşünülmez”, “Herkes yaşayacak kadarına, hükümdar ise çok daha fazlasına ihtiyaç duyar”. Bu örnekleri birçok elçi özelinde çoğaltabiliriz.

■ **Bu raporlar bir anlamda “ötekinin gözüyle Osmanlı”. Elçilerin kişisel duyguları, önyargıları ya da hayranlıkları raporlara ne ölçüde yansıyor?**

İstanbul’a gelen Venedikli bir elçinin evvela çok farklı duygularla İstanbul’a geldiğini hayal etmek zor değildir. Çok erken dönemlerden itibaren ilişkide oldukları, farklı zamanlarda savaştıkları ve zaman zaman korktukları Osmanlı nezdinde ve onların başkentinde temsilci olmak birçok duygunun elçinin dünyasında yer etmesine sebebiyet vermiştir. Dalmaçya’da sınırdaş oldukları, Akdeniz’de rekabet içinde oldukları ve Otranto Kuşatması/çıkarması gibi önemli bazı olayları yaşadıklarını düşündüğümüzde hangi duygular içinde olduklarını kavrayabiliriz. Bu durum elbette elçiler özelinde öteki olarak Osmanlı’yı anlatırken birtakım önyargılara yol açabilir; ancak bunun çok fazla olmadığını elçilerin her koşulda doğru bilgiyi almak ve Osmanlı İmparatorluğunda var olan gelişmeleri

kendi yönetimlerine rapor etmek için uğraştıklarını söyleyebiliriz.

Hayranlık konusunda ise gelen elçilerin iki noktada hayranlıklarını yakalıyoruz. Bunlardan birisi İstanbul'a olan hayranlıkları diğeri ise Osmanlı Askerine olan hayranlıklardır. Başta deniz yolu olmak üzere bazı elçilerin kara yoluyla İstanbul'a yolculuk ettiklerini biliyoruz. Hemen her elçi yazdığı dispacci/raporlarda bu yolculuklarını anlatırken İstanbul'a giriş ve şehir hakkında türlü ayrıntıları ve hayranlıklarını gizlemediklerini gözlemekteyiz. Bu husus aslına bakılırsa çok normal bir durum. Bambaşka bir kültür, bambaşka bir kent ve sürekli hayal edilen bir coğrafyaya adım atmak onlar adına önemli şaşkınlıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu şaşkınlık ve hayranlığın hiç şüphesiz korku ile karışık duygular olduğunu da söylememiz gerekmektedir. Bugün bile, birçok deyim yanında, İtalyan lügatlerinde yer alan "Mamma li Turchi" tabiri tarihsel bir gerçekliğin yansımasıdır. Osmanlı askerinin hem karada hem de denizde olan başarısını yakinen bilen İtalyanların bu korku duygusunu diğer milletlerin elçilerine nazaran daha derinden hissettikleri açıktır. Bu korkunun en önemli sebebi ise Osmanlı gücünün temsilcisi Osmanlı askeridir. Elçilerin raporlarına baktığımızda Osmanlı kara ve deniz askeri gücüne dair önemli ayrıntıları ve hayranlıkları görebiliyoruz. Bunun yanında elbette gözlemledikleri Osmanlı askerinin zaman içinde değişen vaziyetine dair yorumları da bu raporlarda görebilmekteyiz.

■ **Raporların yazıldığı dönemler, savaşlar, barışlar ve kırılmalarla dolu. Siyasi atmosferin dili ve üslubu nasıl şekillendirdiğini bu belgelerde açıkça görebiliyor muyuz?**

Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı İmparatorluğu arasında farklı tarihlerde yedi ayrı savaşın yaşandığını biliyoruz. Bu savaşların ardından ise anlaşmalar yapılmıştır. 1463 yılından 1714 yılına kadar vuku bulan savaşlar iki devlet arasında önemli kırılma noktalarıdır. Ancak bu savaşlar her defasında bir şekilde son bulmuş barış antlaşmaları imzalanmış ve yine her defasında diplomasi bir şekilde zaferini ilan etmiştir. Tarihçiler, Venedik ve savaş söz konusu olduğunda sürekli olarak bir deniz gücü olan Venedik'in Osmanlı donanması ile olan deniz savaşlarına vurgu yaparlar. Bu elbette bir yere kadar doğrudur. Ancak unutmamak gerekir ki, Venedikler ile Osmanlılar aynı zamanda Adriyatik'te Dalmaçya özelinde sınırdaştır ve yine farklı zamanlarda burada da harp etmişlerdir. Ben doktora tezimi bu konu üzerinde gerçekleştirdim. Osmanlı ordusunun Venedik ile Dalmaçya'da karşılaşması belli başlı kaleler özelinde mücadeleleri ve her bir çatışmadan sonra bozulan sınırların diplomatlar tarafından yeniden ve uzun müzakereler neticesinde tesis edilmesi...

Bu noktada iki devlet arasındaki ilişkilerin belli başlı noktalardan ziyade bütün bir Akdeniz ve bütün bir Adriyatik çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi önemlidir. Bana böyle bir yaklaşımı kazandıran bu kitabın sahibi Prof. Dr. Maria Pia Pedani'dir.

Venedik Devlet Arşivi (Fotoğraf: Güner Doğan)

Savaşlar, barışlar, ardından sınırların yeniden tesis edilmesi ve savaş zamanı görevlerini icra edemeyen diplomatların tekrar Osmanlı topraklarına gelmeleri zaman içinde iki devlet arasındaki ilişkilerin bir bakıma genel çerçevesini oluşturmaktadır. Böyle bir panorama hiç şüphesiz diplomatların siyasi diline ve kaleme aldıkları metinlerin üslubuna yansımaktadır. Ancak böylesine bir yansımayı "kin" ve "nefret" kavramları ile açıklamak mümkün değildir. Her iki gücün temsilcileri yaşananları yeri geldiğinde unutmayı bilmişler ve devletlerinin çıkarları ne ise ona göre hareket etmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu özelinden baktığımızda Venediklilere karşı tarihsel her ne varsa hatırdı tutmuş ancak her daim çıkarları neyi gerektiriyorsa ona göre hareket etmesini bilmiştir. Bunu ben araştırmalarım sırasında önemli bir kırılma noktası olan Karlofça Antlaşması müzakereleri sırasında gördüm. Osmanlı-Venedik ve Avusturyalı diplomatların ilgili ülkelerin arşivlerinde muhafaza edilen günlüklerini okuduğumda hakikaten Osmanlı diplomatları olan Rami Mehmed Efendi ve Alessandro Mavrocordato'nun diplomatik tavrına hayran kalmamak mümkün değildir. II. Viyana Kuşatmasından sonra birçok toprağını kaybeden ve Osmanlı tarihinde ilk toprak kayıp belgesi olarak bilinen antlaşmaya yani Karlofça Antlaşmasına imza atacak olan bu diplomatların Venediklilere ve Avusturyalılara karşı takındıkları vakur ve bir o kadar büyük devletin temsilcisi olmanın vermiş olduğu

duruşa bakmak gerekmektedir. Bunu şunun için söylüyorum; diplomatlar devletlerinin temsilcileri olarak yer aldıkları ortamlarda hafızaları taze tutarlar; ancak anlık diplomasinin gerektirdiği ne varsa onu yapmaktan ise geri durmazlar. Bu söylediklerimin benzeri Venedik Bayloslarının tavrılarında ve onların tavrılarını yansıtan belgelerinde açıkça görebiliriz.

■ **Kitapta yer alan metinler, dönemin Venedik İtalyancasıyla yazılmış oldukça karmaşık belgeler. Çeviri ve yayına hazırlık sürecinde sizi en çok zorlayan dilsel veya kavramsal meseleler neydi?**

Maria hocanın uzun emek sonucu yayına hazırladığı ve İtalyancasını türlü çalışmalarımızda kullandığımız eserini Türkçeye tercüme ederken dönemin İtalyancasına ayrı bir önem verdik. Meslektaşım Volkan Dökmeci'nin ve benim dile olan hakimiyetimiz önemli iken, bunun yanı sıra Türk-İtalyan ilişkileri hakkında çalışmalar yapmamız çevirinin daha kolay ilerlemesi adına değerli oldu. Son olarak ve en önemlisi ise Ankara Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Nevin Özkan hocanın verdiği emektir. Onun, tercüme ettiğimiz metni, baştan sona en ayrıntısına kadar incelemesi ve gerekli yerlerde müdahale etmesi bizim için kıymetli olmuştur.

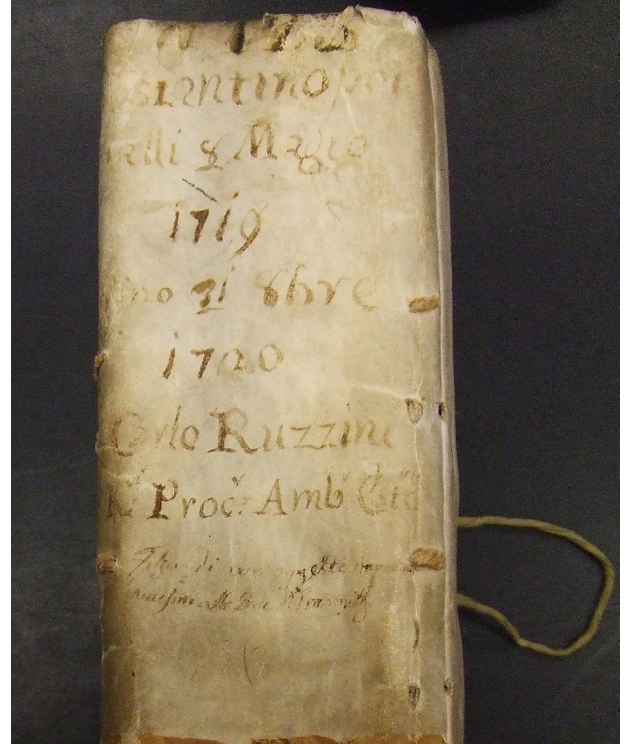
■ **Maria Pia Pedani'nin uzun yıllara dayanan arşiv çalışmalarını Türkçeye kazandırmak büyük bir sorumluluk. Bu eseri Türk okuru için hazırlarken nasıl bir denge gözetmeye çalıştınız?**

Rahmetli Prof. Dr. Maria Pia Pedani bir Türk dostu idi. 2009 yılında Venedik Devlet Arşivinde araştırmalara başladığımda Maria Hoca Venedik Ca' Foscari Üniversitesinde görev yapmaktaydı. Hocanın önemli özelliklerinden birisi akademisyen olmadan evvel Venedik Devlet Arşivinde bir araştırmacı olarak değil; oranın bir personeli olarak çalışmış olmasıydı. Bu vazife onun için çok kıymetli olmuştur. Belgelerin bizzat içinde olması, Osmanlıca'yı merak etmesi ve oldukça donanımlı olması ile birlikte Maria Hoca diğer meslektaşlarına nazaran oldukça avantajlı bir konum yakalamıştır. Bu hususların bir araya gelmesi ve en önemlisi meraklı bir kişilik olması ile hoca birçok önemli çalışmaya imza attı. Bunlardan en önemlisi hiç şüphesiz bu eseridir.

Şununaltını özellikle çizmek isterim ki, Maria Pia Pedani bir bakıma tarihsel süreç içinde İtalyan Türkologların da son temsilcilerinden birisi olmuştur. Bu husus kanımca oldukça önemlidir ve bugün maalesef İtalya'da Türkoloji çalışmalarını temsil edecek neredeyse kimse kalmamıştır. Maria hocadan evvel Alessio Bombaci, Ettore Rossi ve Luigi Bonelli gibi çok önemli isimleri düşündüğümüzde söylemeye çalıştığım şey daha net anlaşılacaktır. Bu noktada İtalya'da Türkoloji'ye olan merakı artırmaya yönelik girişimlerin yapılması

zaruridir. Ben dahil Maria hocadan ders almış, onu tanımış ve anlamış meslektaşlarımız bu zaruri durumu sık sık tekrar etmekteyiz. Burada bu vesile ile bir kere daha vurgulamak istedim.

Soruda işaret edildiği üzere, bu eserin Türkçeye kazandırılması ciddi bir sorumluluk. Daha evvel ifade ettiğim gibi, meslektaşım Volkan Dökmeci ve değerli hocam Nevin Özkan ile birlikte bu sorumluluğu taşıyarak titiz bir çalışma gerçekleştirdiğimizi düşünüyoruz. Elbette bu düşüncemizin doğruluğunu ve yanlışlığını okuyucu verecektir.

Venedik Devlet Arşivinde Muhafaza Edilen Baylos Carlo Ruzzini'ye Ait Dispacci/Mektupların Dosyası
(Fotoğraf: Güner Doğan)

■ **Raporlarda İstanbul'un gündelik hayatına, saray ritüellerine, yangınlara, salgınlara ve şehir korkularına dair canlı tasvirler var. Bugünün İstanbul'u ile tarihsel İstanbul arasında sizi düşündüren paralellikler oldu mu?**

İstanbul'a görevini icra etmek maksadıyla gelen elçilerin kent hakkında şikâyet ettikleri birçok husus arasında iki husus daha ön plana çıkar: Yangınlar ve Veba. Hakikaten İstanbul tarihine baktığınızda bu iki afet sürekli olarak kenti deyim yerindeyse esir almıştır. Farklı zamanlarda çıkan yangınlar ve yine farklı sebeplerden kaynaklanıp yayılan veba elçilerin hayatlarını zorlayan en önemli iki husustur. Bu noktada bir üçüncüsü ise yine elçilerin raporlarında sıklıkla vurguladıkları şekliyle Osmanlı askeri olacaktır. Onların elçileri zorlayıcı tavrılarına yer veren Venedikli Bayloslar yeri geldiğinde farklı sebeplerle

göz hapsine alınacaklar ve yeri geldiğinde özellikle savaş zamanlarında ise sınır dışı edileceklerdir. Ancak her türlü şikayetler, kaleme alınan belgelerde yer alsa da önemli bir Venedik Baylosu olan Carlo Ruzzini'nin ifade ettiği şekliyle İstanbul her daim onların nazarında “bir güzel yuva” olarak tasvir edilmeyi sürdürecektir.

Son olarak bugünün İstanbul'u ile Baylosların hayranlık duyduğu İstanbul arasındaki en önemli paralellik şehrin silüetidir. Deniz yolu ile gelen bir elçinin şehre girerken gördüğü İstanbul panoraması her daim onları derinden etkilemiştir. Bir deniz kenti olan Venedik'ten diğer bir deniz kenti olan İstanbul'a olan seyahat ve her iki kenti bir arada düşünmek geçmişte olduğu gibi bugün de insanı derinden etkilemektedir.

■ **Bu tür belgeler genellikle akademik çevrelerle sınırlı kalır. Bu kitabın tarihçiler dışında nasıl bir kitlenin dikkatini çekeceğini düşünüyorsunuz?**

Başta İtalyanlar olmak üzere farklı İtalyan Kent Devletlerinin elçilerinin, diplomatlarının veya seyyahlarının kaleme aldıkları raporların yayınlanması oldukça önemli bir mevzudur. Bu noktada Türk Tarih Kurumunun yıllar evvel bu işlere öncü olduğu bilinmektedir. Yakın zamana kadar kurumda “çeviri çalışmaları editörü” olarak görev yaparken tarafıma tevdi edilen iş kapsamında farklı tarihçiler tarafından farklı dillerden tercüme edilmiş bu birinci elden kaynaklar üzerinde yeniden çalışarak araştırmacılar için hazırlamıştık. Belli bir kısmı zaman içinde yayınlanan bu kaynak eserlerden Venedik özelinde en önemli kaynak çalışmalardan birisi ise yakın zamanda çıkaracağımız Georg Martin Thomas tarafından hazırlanan *Diplomatarium Veneto-Levantium* adlı kitaptır. Bu çalışma tıpkı Venedik elçi raporları gibi birinci elden bir kaynaktır. Bu çalışmalar özelinde şunu vurgulamak isterim ki, birinci elden belgelerin neşri yani kaynak eserler her daim yayınlanmayı hak eden önemli çalışmalardır. Bunların akademik çevrelerle sınırlı kalması onların değerini düşürmez aksine kaynak eser müracaat edilen eserdir yani sınırlı bir kesimin ihtiyaç duyduğu zaman tıpkı sözlük kullanır gibi danıştığı çalışmalardır.

Ancak yayınladığımız bu çalışma her ne kadar kaynak eser olsa da sadece akademik çevrenin ilgisini çekmeyecek fakat aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğuna, onun askeri vaziyetine, sosyal hayatına, yöneticilerine, yönetim anlayışına ve diğer devletlerle olan ilişkilerini merak edenleri de kendine çekecektir. Bana kalırsa, hemen her araştırmacı ve genel okuyucunun bir şeyler bulabileceği bir çalışmadır bu. Son olarak İstanbul'a dair araştırma yapanların da bu çalışmadan çok şeyler bulabileceğini söylemem gerekir.

■ **Son olarak, bu kitap sizce bize yalnızca Osmanlı-Venedik ilişkilerini mi anlatıyor, yoksa bugünün diplomasisi, kültürel temasları ve “ötekiyle ilişki” biçimleri için de bir şeyler söylüyor mu?**

Hayır sadece Osmanlı-Venedik ilişkilerini anlatmıyor. Bu işin sadece bir tarafı. Bu çalışma Venedikli elçilerin görev bitimi sonunda Venedik'e döndüklerinde kendi Senatolarına yazılı olarak sundukları ve sonrasında sözlü olarak okudukları belgelerdir. Bu belgelerde her bir elçinin ortalama üç yıldan mürekkep olan görev süresi içinde nelere şahitlik ettiğinin kapsamlı bir özetini bulmaktayız. Diğer taraftan bu belgeler hemen her hafta ya da ay elçi tarafından Venedik'e gönderilen dispacci/mektupların da bir özetidir. Kısacası elçilerin raporları sadece iki ülke ilişkilerine dair bilgi vermezler aksine hemen her şey hakkında bu belgelerde bilgi bulabilmek mümkündür. Kısacası bu metinleri sadece çağına hitap eden değil hemen her çağa seslenen metinler olarak okumak gerekmektedir. Şüphesiz insan ilişkilerinin doğasında değişmeyen şeyler vardır ve bu değişmeyenler hemen her dönem farklı olaylar özelinde karşımıza çıkarlar. Bu bakımdan elçi raporları günümüz için de bir bakıma benzer olanı yakalamak adına değerlidir.

■ **Osmanlı-Venedik ilişkileri hakkında Türkiye'de kimleri anmak istersiniz?**

Bu çalışma vesilesiyle üç ismi saygıyla anmak istiyorum. M. Tayyip Gökbilgin, Mahmut H. Şakiroğlu ve Şerafettin Turan. Bu üç değerli ismin yaptığı çalışmalar biz araştırmacılara ışık tutmuştur ve iki ülke ilişkilerini anlamamız adına oldukça önemli olmuştur. Bu alanı merak eden yeni araştırmacıların hocaların eserlerini dikkatle okumalarını öneririm.

Son olarak Maria Pia Pedani'nin bu çalışmasını araştırmacılar ile buluşturan TÜBA'nın değerli başkanı sayın Prof. Dr. Muzaffer Şeker beyefendiye ve her türlü zorluğu nezaketle karşılayıp sonuca ulaştıran sayın Asiyi Komut'a teşekkür etmek isterim.

TÜBA ve EMAN İŞ BİRLİĞİ: BİLİM DİPLOMASİSİ ULUSLARARASI SİYASETİN FARKLILIKLARINI BİRLEŞTİRİYOR

Başkan Şeker "Pandemiler, siber tehditler ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlar yalnızca devletlerin çabalarıyla çözülemez; bilimsel bilgi ve ortak etik değerlerle yönlendirilen bölgesel ve uluslararası iş birliği gerektirir."

TÜBA Uluslararası İlişkiler Çalışma Grubu ve Akdeniz Akademileri Birliği'nin (The Euro-Mediterranean Academic Network – EMAN) iş birliğiyle düzenlenen "Akdeniz Bölgesinde ve Küresel Sistemde Yönetişim/ Yönetişimsizlik (Un/Governance in the Mediterranean Region and the Global System)" başlıklı uluslararası konferans, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Konferans kapsamında EMAN Yürütme Komitesi Toplantısı da gerçekleştirildi.

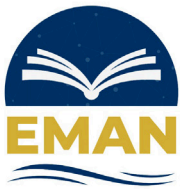
Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşunun 80. yıl dönümünü münasebetiyle düzenlenen ve iki gün süren konferansta; küresel sistem ve Akdeniz bölgesinde yönetim ve yönetimsizlikle ilgili güncel sorunlara çözüm önerileri sunuldu. Akademisyenler, politika yapımcılar ve kamuoyu için geniş bir perspektif sunmayı hedefleyen etkinlikte; sağlıkta yönetim, insan güvenliği, enerji arz güvenliği, insan hakları, sürdürülebilirlik ve kültürel etkileşim gibi temalar farklı yönleriyle ele alındı.

Konferansın açılış konuşmalarını TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, TÜBA Asli Üyesi, EMAN ve Asya Bilim Akademileri ve Toplulukları Birliği (AASSA) Başkanı Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev ile TÜBA Asli Üyesi ve Nişantaşı Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ayşe-gül Komsuoğlu yaptı.

Küresel sistemi anlamak için yönetim dinamiklerine bakılmalı

Konferansın açılış konuşmasını yapan TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, toplantının Birleşmiş Milletler'in kuruluşunun 80. Yılında yapılmasının önemine vurgu yaparak "Birleşmiş Milletler, küresel çalkantıların ardından barışı, iş birliğini ve insan onurunu teşvik etmek amacıyla kurulmuştu. On yıllar boyunca uluslararası diyalog ve eşgüdüm için benzersiz bir çerçeve sundu. Ancak bugün bu çerçeve, yeni ve karmaşık meydan okumalarla karşı karşıya: hızlı teknolojik değişim, çevresel krizler, jeopolitik gerilimler ve ekonomik eşitsizlikler küresel yönetimi yeniden şekillendiriyor." dedi.

Akdeniz bölgesinin bu zorlukların en fazla yansıdığı alanlardan biri olduğuna dikkat çeken Şeker, "Akdeniz bölgesi, Doğu ile Batı arasında köprü niteliğinde, kültürlerin ve medeniyetlerin kesiştiği aynı zamanda göç, iklim riskleri ve siyasi çeşitliliğinde yaşandığı bir bölge. Bu bölgedeki yönetim ve yönetimsizlik dinamiklerini anlamak, küresel sistemdeki daha geniş dönüşümleri kavramak açısından değerli ipuçları sunuyor." ifadelerini kullandı.

**Euro
Mediterranean
Academic
Network**

Yönetişimin durağan değil, sürekli yenilenen bir süreç olduğunu hatırlatan Şeker, "Pandemiler, siber tehditler ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlar yalnızca devletlerin çabalarıyla çözülemez; bilimsel bilgi ve ortak etik değerlerle yönlendirilen bölgesel ve uluslararası iş birliği gerektirir." diyerek ulusal akademilerin önemine dikkat çekti.

EMAN Başkanı Prof. Yurdusev ise bölgesel ve küresel seviyede yönetim meselesinin bir birinden ayrılama-yacağını, bölgesel ve küresel ölçekte kurulacak yönetişimin bir birine bağlı olduğunu ifade ederek konunun Akdeniz havzasından yola çıkarak tartışılmasının bunu göstermek bakımından isabetli olduğunu belirtti.

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ayşegül Komsuoğlu ise ev sahipliğinden duyduğu memnuniyeti ifade ederek, "Bilimin ulusları aşan niteliği çerçevesinde, bölgesel ve küresel iş birliklerine katkı sunmaya devam edeceğiz" dedi.

Dört oturumda tamamlanan konferansın genel oturumunda akademisyenler, ilgili kurum ve kuruluş temsilcileriyle birlikte bilim diplomasisi, insan hakları, kültür, güvenlik, sürdürülebilirlik ve birlikte yaşam başlıklarının yönetimle ilişkisini tartıştı. Oturumlar-

da TÜBA Asli Üyeleri Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. Şener Aktürk, Prof. Dr. Mehmet Akif Kireççi, Prof. Dr. Çiğdem Üstün ve Doç. Dr. Mürsel Doğrul moderatör olarak görev yaptı.

EMAN Yönetim Kurulu toplandı.

Konferans programı devam ederken, EMAN Yönetim Kurulu'nun 2024–2027 dönemi toplantısı da yapıldı. Yaklaşık iki saat süren toplantı, EMAN ve TÜBA iş birliğiyle düzenlendi.

Toplantının açılışında EMAN Başkanı Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev ve Başkan Şeker, Akdeniz bölgesinde bilim diplomasisinin, dayanışmanın ve akademik iş birliğinin önemine vurgu yaptılar.

Toplantıda EMAN'ın 2024 yılı faaliyet raporu değerlendirildi. 2025–2027 stratejik öncelikleri ile EMAN'ın Bilimler Akademileri Ortaklığı (InterAcademy Partnership - IAP) ve diğer ortak akademilerle iş birliği olanakları ele alındı. EMAN'ın kurumsal iletişimi ve görünürlüğünü artırmaya yönelik öneriler paylaşıldı. Oturum, alınan kararların özetlenmesi ve gelecek dönem planlarının belirlenmesinin ardından Prof. Dr. Ahmet Nuri Yurdusev'in kapanış konuşmasıyla sona erdi.

GIDA, SU KAYBI ve İSRAFI

TÜBA-Gıda ve Beslenme Çalışma Grubu tarafından aynı isimde İstanbul'da düzenlenen sempozyumla; son yıllarda hızla artan nüfus, düzensiz kentleşme, kontrolsüz sanayileşme ve iklim değişikliğinin küresel dinamikler, dünyada yaşanan büyük değişim ve sonuçları alanın uzmanları, akademisyenleri ve araştırmacıları tarafından masaya yatırıldı. Toplantının ardından hazırlanan eserle gıda ve su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetimi konusunda yol haritası çıkarıldı.

"Gıda, Su kaybı ve İsrafi" için: www.tuba.gov.tr

BAŞKAN ŞEKER: "GIDA İSRAFI; GÜVENLİK, ADALET ve İNSANLIK MESELESİ"

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Stratejik Araştırmalar ve Verimlilik Genel Müdürlüğü, TÜBA ve Asya Verimlilik Teşkilatı iş birliğiyle düzenlenen "Sürdürülebilir Gıda Sistemleri için Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması Çalıştayı" Ankara'da gerçekleştirildi.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Stratejik Araştırmalar ve Verimlilik Genel Müdürlüğü, TÜBA ve Asya Verimlilik Teşkilatı (AVT) iş birliğiyle düzenlenen "Sürdürülebilir Gıda Sistemleri için Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması Çalıştayı" (Workshop on Reduction of Food Loss & Waste for Sustainable Food Systems) Ankara'da gerçekleştirildi.

Dört gün süren uluslararası çalıştayı açılış konuşmalarını; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Stratejik Araştırmalar ve Verimlilik Genel Müdürü ve AVT Ülke Direktörü Abdullah Başar, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve AVT Program Görevlisi Keiichi Sugita yaptı. Çalıştay, küresel gıda israfının yol açtığı sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlara karşı AVT üyesi ülkeler arasında iş birliğini güçlendirmeyi ve sürdürülebilir gıda sistemleri için uygulanabilir politika ve teknoloji önerileri geliştirme hedefiyle programlandı. Kamboçya, Fiji, Endonezya, Laos Malezya, Moğolistan, Nepal, Hindistan, Japonya, Pakistan, Filipinler, Tayland, Tayvan, Sri Lanka, Vietnam ve Singapur'dan gelen kamu görevlileri, girişimciler, politika yapımcılar ve uzmanlar; gıda kalitesinin artırılması, iklim dirençli tarım, depolama altyapısı, yenilikçi işleme ve paketleme teknolojileri gibi çok sayıda alanda deneyimlerini paylaştı. Program boyunca gıda kaybı ve israfının farklı boyutları, ülkeler arası karşılaştırmalar, sürdürülebilir kalkınma göstergeleri üzerindeki etkiler, soğuk zincir ve depolama çözümleri, yeni iş modelleri, davranışsal ve toplumsal faktörler gibi pek çok başlık ele alındı. Ülkeler, kendi ulusal uygulamalarını sekizinci

oturum kapsamında sundu; teknik geziyle yerinde incelemeler yapıldı.

Gıda kaybı ve israfı teknik bir başlık değil, kapsamlı bir güvenlik meselesidir.

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, açılış konuşmasında gıda israfının yalnızca teknik veya ekonomik bir başlık olarak görülmesinin büyük bir eksiklik olduğunu vurgulayarak şöyle konuştu: "Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) verilerine göre dünya genelinde üretilen gıdanın üçte biri tüketiciye ulaşmadan kayboluyor. Buna karşın yüz milyonlarca insan açlık sınırında yaşıyor. Bu çelişki, küresel gıda sistemimizin yapısal dengesizliklerini gösteriyor."

Prof. Şeker, gıda kaybı ve israfının toplumsal refahı azalttığını, hane halkı bütçesi üzerinde yük oluşturduğunu ve çevresel baskıyı artırdığını ifade etti: "Çöpe atılan her ürün; su, toprak, enerji ve emek kaybıdır. Bu nedenle gıda kaybı ve israfı aynı zamanda önemli bir çevresel ve iklimsel risk alanıdır. Dünyanın bazı bölgelerinde, özellikle savaş coğrafyalarında, Ukrayna'da, Gazze'de veya Afrika'nın bazı kesimlerinde, insanlar gıda ve suya, hijyenik malzemeye ya da hijyen koşullarına erişemiyor; bu durum küresel bir adaletsizliktir. Bazı toplumlar gıdaya kolay erişirken ve kültürel olarak tüketimde dengeyi gözetmezken, dünyanın başka yerlerinde insanlar temel besinlere dahi ulaşamıyor. Bu konu yalnızca Asya ya da Afrika ülkelerini değil, bütün insanlığı ilgilendiren ortak bir sorundur. Bu durum; dağıtım, piyasa erişimi ve değer zincirindeki verimlilik açısından eşitsizlikleri gözler önüne seriyor."

Gıda kaybı ve israfı tek başına ele alınamaz.

Gıda kaybı ve israfı yalnızca etik ve ekonomik bir sorun değil, aynı zamanda önemli bir çevresel ve iklimsel risk alanı olduğuna işaret eden Şeker, “Bu noktada “Tek Sağlık” yaklaşımına değinmek gerekiyor. Tek Sağlık bize, insan, hayvan, bitki ve ekosistem sağlığının birbirine bağlı olduğunu hatırlatıyor. Güvensiz ya da kirlenmiş gıda insan sağlığını tehdit ediyor. Bozulan toprak ve su, verimi düşürür ve hastalıklara karşı kırılganlığı artırıyor. İklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı ise tüm bu riskleri çoğaltıyor. Gıda sistemlerini daha iyi yönetip kayıpları ve israfı azaltırsak, bu zincirin tamamında sağlık göstergelerini iyileştirmiş oluruz. Politika yapımcılar için bu, gıda kaybı ve israfının tek başına ele alınamayacağı anlamına gelir.” dedi.

TÜBA bilim ve politika arasında köprü görevi görüyor.

Prof. Şeker, konuşmasının sonunda TÜBA’nın farklı disiplinlerden bilim insanlarını bir araya getirerek bilimsel bulguları politika önerilerine dönüştürdüğünü ve bu çalıştayın da Akademi’nin bu misyonu ile örtüştüğünü ifade etti ve “Gıda kaybı ve israfı; enerji, su, ticaret, kentsel planlama ve sosyal koruma politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle çok paydaşlı ve disiplinler arası iş birliklerine ihtiyaç vardır. Türkiye’de ve AVT ülkelerinde bu alanda önemli birikimler mevcut. Bu çalıştayın çıktılarının ulusal stratejilere ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına katkı sağlamasını önemsiyorum.” dedi.

Üretilen gıdanın önemli bir bölümü tüketiciye hiç ulaşmıyor.

Gıda kaybı ve israfının yalnızca ekonomik ve çevresel bir sorun değil, aynı zamanda temel bir kalkınma meselesi olduğuna dikkat çeken Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Stratejik Araştırmalar ve Verimlilik Genel Müdürü ve AVT Ülke Direktörü Abdullah Başar, dünyada üretilen gıdanın önemli bir bölümünün tüketiciye hiç ulaşmadığının altını çizdi ve “Bu durum doğrudan gıda güvenliğini etkiliyor, sera gazı emisyonlarını artırıyor, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı yoğunlaştırmakla kalmıyor, tarımsal ekosistemlerin dayanıklılığını da zayıflatıyor.” dedi. Çalıştayda yenilikçi gıda işleme teknolojilerinden Japonya’nın gıda kaybı ve israfı azaltma deneyimine; hasat sonrası yönetim çözümlerinden küçük ölçekli depolama sistemlerine ve sürdürülebilir gıda sistemlerini destekleyen politika çerçevelerine kadar geniş bir yelpazede konuların ele alınacak olmasının önemi üzerinde durdu.

Programın son günü AVT üyesi 30’dan fazla uzman, Ankara’daki ATA Çiftliği Tarım Kampüsü’nü ziyaret ederek yürütülen çalışmaları yerinde inceledi. Tarım Kampüsü’nün hem modern üretim yaklaşımı hem de sürdürülebilir tarım vizyonu, uluslararası heyetin ilgisini çekti. Ziyaret boyunca Prof. Dr. Nevzat Artık tarafından detaylı bir sunum gerçekleştirildi. Kampüs alanında yapılan tarımsal uygulamaları, üretim süreçlerini ve ATA Çiftliği’nin güçlü arıcılık altyapısı detaylarıyla incelendi.

DEPREM ve YAPI GÜVENLİĞİ

Prof. Dr. Muzaffer ELMAS

Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi

Özet

Depremler, tektonik levhaların hareketiyle ortaya çıkan ve ciddi yıkımlara yol açabilen doğal afetlerdir. Türkiye, aktif deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya kuşağında yer almakta ve tarih boyunca büyük depremler yaşamıştır. Bu nedenle, depremlere karşı dayanıklı yapıların tasarımı ve inşası hayati önem taşımaktadır. Depremlerin önceden tam olarak öngörülememesi, bu olaylara karşı mücadeleyi daha çok yapı kalitesine dayandırmaktadır. 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, sağlam zemine oturmeyen, kötü tasarlanmış ve denetimsiz yapılmış binaların ne kadar büyük bir risk oluşturduğunu tekrar ortaya koymuştur. Türkiye'de deprem haritaları ve yönetmelikleri zamanla güncellenmiş olsa da, özellikle 1998 öncesi inşa edilmiş yapılar büyük risk taşımaktadır. Yeni yönetmeliklerle yapı güvenliği için daha kapsamlı kurallar getirilmiş olsa da, sahadaki denetim eksiklikleri bu düzenlemeleri işlevsiz hale getirebilmektedir. Etkin bir depremle mücadele için yapısal güvenliğin yanı sıra toplumsal farkındalık, eğitim, veri entegrasyonu, kentsel dönüşüm ve afet planlaması gibi alanlarda da bütüncül bir yaklaşım şarttır.

Anahtar Kelimeler

Deprem Güvenliği, Yapı Denetimi, Kentsel Dönüşüm, Toplumsal Bilinç, Afet Yönetimi

Giriş

Depremler, dünyanın kabuk katmanında (litosfer) sürekli hareket halinde olan tektonik levhalardaki ani enerji boşalmaları ile meydana gelen karmaşık doğa olaylarıdır.

Geçmişten günümüze dünyanın çok farklı yerlerinde çeşitli büyüklüklerde depremler olagelmiş, ciddi hasarlar ve kayıplara neden olmuş en önemli doğa olaylarından kabul edilmektedir. Önceden oluş yeri ve zamanının tam olarak bilinmemesi, meydana gelişindeki hareketlerin modellenmesi ve hesaplanmasının zorluğu ve karmaşıklığı ile halen önemini korumaktadır.

Türkiye, Alp-Himalaya deprem kuşağında yer almakta ve Afrika-Arabistan levhalarının kuzey-kuzeydoğu yönünde hareketiyle dünyanın en aktif deprem kuşaklarından biri üzerinde yer almaktadır. Başta Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayı gibi belli başlı büyük kırıkların yanı sıra, farklı davranış biçimleri ve uzunluklarıyla çok sayıda kırıklar da belirli periyotlarla deprem üretme potansiyeli taşımaktadır. Bu jeolojik gerçeklik, yüz yıllar boyunca büyük depremler ve yıkımlarla kendisini göstermektedir. Aletsel sismolojinin başlangıcı olan 1900'li yıllardan önce, meydana gelen depremlerin büyüklükleri ve oluşturduğu hasarlar tarihsel kayıtlardan çıkartılmaya çalışılırken, sismografların kullanılmaya başlanmasıyla artık depremlerin oluş yerleri ve büyüklükleri ölçüm istasyonlarından alınan verilerle ölçümlenip hesaplanabilmektedir.

Depremlerin tam olarak ne zaman oluşacağı bilinemediğinden ve oluşunun engellenemediğinden dolayı bu doğal afetle mücadele, depremin etkisini iyi anlayıp bu etkiye dayanıklı altyapı ve üstyapı binaları yapmak, planlamalarda bu etkileri göz önüne alabilmekle yapılabilmektedir. Etkin bir deprem afetiyle mücadele yöntemi, be-

lirli bir depremin dönüş periyodunun bina ömrü de göz önünde bulundurularak olasılıksal metotlarla hesaplanan belirli deprem riskleri ve bu riskleri bertaraf edebilecek tasarım, denetim ve planlama aşamalarını kapsamaktadır.

1. Deprem Haritaları ve Yönetmelikler

Ülkemizde ilk deprem haritası 1945 yılında oluşturulmuş ve gelişen teknolojilerle birlikte belirli aralıklarla güncellenmiştir. Benzer şekilde deprem yönetmelikleri, 1944 yılında Zelzele Mıntıkları Muvakkat Yapı Talimatnamesi ile ilk olarak yapım kuralları genel olarak tanımlanmış, sonrasında 1949,1953,1962,1968,1975,1998 ,2007 ve son olarak da 2018 yılında yayınlanan Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği ile son halini almıştır. Dinamik özellikleri olan deprem yükü, gelişen teknolojilerle birlikte çok daha detaylı hesaplanıp modellenebilmekte, getirilen kurallarla birlikte etkileri karşılayabilecek yapılar yapılmasına olanak sağlanabilmektedir.

Deprem yönetmeliklerine bakıldığında, özellikle 1998 ve 2007 yıllarında yayınlanan deprem yönetmelikleri, kendinden öncekilere göre büyük farklılıklar içermekte, son olarak performansa dayalı tasarımı da kapsamına alan 2018 deprem yönetmeliği de düşey ivmelerin de göz önüne alınması, daha detaylı hesap yöntemi tanımlamaları, yüksek yapılara getirilen ilave kuralları ile kendinden önce gelen yönetmeliklere göre büyük değişimler sağlamaktadır. Bu yönüyle, 2018 yılında inşa edilmek üzere tasarlanan bir yapı ile, 1998 yılı öncesinde inşa edilmek üzere tasarlanan bir yapının uyulması zorunlu kuralları açısından çok büyük farklar ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, 1998 yılı öncesinde yapılmış olan inşaatların, denetim eksikliği de göz önüne alındığında büyük bir risk oluşturduğu açıkça görülmektedir. Yeni yapılar içinse, uygulamada yeterli denetimin sağlanamaması durumun-

da, kağıt üstünde alınan önlemlerin de yeterli olmadığı görülmektedir.

2023 yılında meydana gelen Kahramanmaraş merkezli büyük deprem, sorunun “depremde değil, yapı kalitesinde” olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Aynı şehirde, aynı zemin koşullarında bulunan iki bina arasında birinin tamamen yıkılırken diğerinin ayakta kalması, yapı kalitesinin hayati önemini gözler önüne sermiştir. Bugün mevcut yönetmeliklere göre yapılması yasaklanan ve/veya mevcut bilgilerimizle yapılmasından kaçınılması gereken tasarım hatalarının nelere yol açtığı bir kez daha acı bir şekilde tecrübe edilmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023)

Yıkılan ve ağır hasar gören yapılarda, tıpkı daha önceki yıkıma neden olan depremlerde karşılaşılan yetersiz sayıda betonarme perde elemanların bulunması, tek yönlü betonarme perde düzeni, çerçeve sürekliliğinin sağlanmaması, kısa kolon etkileri, zemin koşullarının yeterli ve doğru bir şekilde göz önüne alınmaması, hatalı taşıyıcı sistem tasarımları gibi tasarımsal eksiklerin yanı sıra, donatı düzeninin kalitesiz olması, beton dayanımlarının yetersiz olması gibi uygulama eksiklikleri tespit edilmiştir. Statik hesaplara göre tasarlanıp çizilen inşaat mühendisliği projelerinin, yeterli denetim ve kalite kontrol eksikliği ile sahada uygulanması da yıkımın bir başka sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır (TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, 2023; Taşkın ve Yazar, 2023).

2. Binalar Neden Yıkıldı

Her hasar ve yıkım oluşturan deprem felaketinin ardından sorulan “binalar neden yıkıldı ve sorumlu kim?” sorusu, tek kişi veya kuruma indirgenerek cevaplanacak bir soru değildir. Bilim insanları, tasarım mühendisleri, uygulama mühendisleri ve denetimciler, yasal mevzuat-

ları oluşturan idare ve kurumlar bir yapının inşa edilme aşamalarında bir arada çalışan sistemin bir parçalarıdır. İnşaat yapılacak alanda deprem, sel, heyelan gibi afet risklerine göre belirlenmiş imar düzenlemeleri, binanın inşa edileceği alanda gerekliliklere uygun yapılmış ve zemin özelliklerini doğru tanımlayabilmiş zemin etüd raporu, olası deprem etkilerinin zemin koşulları da göz önüne bulundurularak karşılanabileceği bir yapısal tasarım, projelerin ve yapı malzemelerinin gerektiği gibi temin edilerek uygulanması ve işçilik kaliteleri, mevcut düzenlemelere göre mesul idare ve denetçilerin bu uyumlulukların sağlanıp sağlanmadığını doğru bir şekilde denetlemesi gibi birçok adımla bağlantılıdır.

Depreme dirençli bir Türkiye inşa etmek için hem yapısal güvenlik hem de toplumsal bilinçlendirme ve hazırlık bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Güvenli Yapıların Temel Taşları: Güvenli bir yapı;

- Sağlam zemine oturan,
- Bilimsel mühendislik kurallarına göre projelendirilmiş,
- Kaliteli malzeme kullanılarak inşa edilmiş,
- Ve bağımsız denetimden geçmiş yapıdır.

Ancak yapısal güvenlik tek başına yeterli değildir. Toplumun da bu bilinçle eğitilmesi, afet farkındalığının ilkokuldan itibaren öğretilmesi gerekmektedir. Deprem bilinci ve tehlikesinin farkındalığıyla yetişen bireyler, ileriki yıllarda yapım aşamalarının paydaşlarından biri olduklarında bu tehlikenin bilinciyle çok daha özenli ve gereklilikleri yerine getirme konusunda hassas olmaktadır.

3. Atılması Gereken Adımlar

Denetim: Yönetmeliklerde detaylıca tanımlanmış da olsa, uygulamada karşılaşılan aksaklıklar ya da umursamazlıklar bu tanımlamaları geçersiz kılmaktadırlar. Bu konuda son büyük depremde de gündeme gelen hazır beton mikserlerine şantiyede su katılması örneği önümüzde durmaktadır. Yönetmeliklerce yasaklanmış olmasına ve beton irsaliyelerinde açıkça yapılmaması uyarısında bulunulmasına rağmen, betonun dayanımını düşüren bu uygulamanın sahada yapıldığı bilinmektedir. Bu gibi uygulamaların önüne yeterli bilinç düzeyi olmadan geçmek mümkün olmamaktadır.

Kentsel Dönüşüm Politikaları: Mevcutta uygulanan kentsel dönüşüm politikaları daha da hızlandırılıp artırılmalı, belediyeler, üniversiteler, valilikler ve STK'lar arasında sıkı iş birliği ile mevcut yapı stokları dönüştürülmeli ya da güçlendirilerek iyileştirilmelidir. Riskli yapıların detaylı tespit edilerek öncelikli hale getirilmesi önem taşımaktadır.

Bütüncül Yaklaşım: Yapıların depreme karşı güvenliğinin yanında altyapı, ulaşım, enerji nakil hatları, iletişim

hatlarının risk analizleri ve acil durum eylem planlarıyla geliştirilmesi gerekmektedir. Vatandaşların bilinçlendirilerek deprem öncesinde, deprem anında ve deprem sonrasında nasıl davranmaları ve nasıl hazırlanmaları gerektiği öğretilmeli ve toplumsal uygulama hafızasının geliştirilmesi açısından tatbikatlarla desteklenmelidir. Yapıların ayakta kalmasına rağmen, yapısal olmayan eşyalar, bacalar, duvarlar vb elemanlar kaynaklı yaralanma ve ölümlerin önüne geçilecek planlamalar yapılmalıdır.

Veri Entegrasyonu: Jeoteknik, yapısal ve sosyolojik veri entegrasyonları sağlanarak sürekli güncellenen afet yönetim planları hazırlanmalıdır.

Bu bütüncül yaklaşımlar “Güvenli Yapılar, Hazırlıklı Toplum” hedefine ulaşmanın temelini oluşturmaktadır.

Sonuç

Türkiye gibi yüksek sismik risk taşıyan bir ülkede, depremlerin yıkıcı etkileriyle baş edebilmek için yalnızca bilimsel temellere dayalı mühendislik çözümleri değil, aynı zamanda etkin denetim, bilinçli toplum ve sürdürülebilir kentsel politikaların bir arada yürütülmesi zorunludur. Geçmiş depremlerin ardından ortaya çıkan yapı hasarları ve can kayıpları, sorunun doğrudan depremin kendisinden ziyade yapım sürecindeki eksiklikler, denetimsizlikler ve toplumsal farkındalık yetersizliği olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle; sağlam zemine oturan, bilimsel kurallara göre tasarlanmış ve kaliteli malzeme ile inşa edilmiş yapılarla birlikte, bağımsız ve etkin bir denetim sistemi kurulması hayati önem taşımaktadır. Ancak tüm bu teknik ve yönetsel çözümler, toplumsal bilinçle desteklenmediği sürece sürdürülebilir olamaz. Eğitim, kentsel dönüşüm politikalarının bilimsel temellere oturtulması, disiplinler arası veri entegrasyonu ve afet yönetiminin tüm paydaşlarıyla birlikte yürütülmesi, “güvenli yapı ve hazırlıklı toplum” hedefinin temel taşlarını oluşturmaktadır.

Kaynaklar / References

Taşkın, B. ve Yazar, M. (2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde Gözlemlenen Yapısal Hasarlar ve Geçmiş Depremlerle Karşılaştırma. İTÜ Vakfı Dergisi, (91), 18-24.

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası. (2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi Hasar Tespit Çalışmaları Değerlendirme Raporu.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu.

TÜBA - Doğu Anadolu Fay Hattı Depremleri: Tespitler ve Öneriler: <https://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/bilim-ve-dusunce/dogu-anadolu-fay-hatti-depremleri-tespitler-ve-oneriler>

TÜBA - Deprem, Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilir Şehirler: <https://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/deprem-kentsel-donusum-ve-surdurulebilir-sehirler>

BİLİMDEN VİCDAN ÇAĞRISI: 'DEPREM, KENTSEL DÖNÜŞÜM ve SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER' YAYIMLANDI

Kitap, yalnızca yıkılan binaları değil; ihmal edilen politikaları, ertelenen sorumlulukları ve toplumsal vicdanı da masaya yatırıyor.

Türkiye'nin yakın tarihindeki en büyük felaketlerden biri olan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yıldönümünde, TÜBA tarafından hazırlanan "Deprem, Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilir Şehirler" adlı kapsamlı bilimsel eser yayımlandı. Kitap, yalnızca yıkılan binaları değil; ihmal edilen politikaları, ertelenen sorumlulukları ve toplumsal vicdanı da masaya yatırıyor.

6 Şubat'ın yıldönümünde yayımlanan "Deprem, Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilir Şehirler", kaybedilenleri anmanın ötesinde, aynı acıların tekrar yaşanmaması için bilimsel aklı ve toplumsal vicdanı birlikte harekete geçirmeyi hedefliyor.

Yaklaşık bir yıllık planlı ve koordineli bir çalışmanın ürünü olan eser; mühendislikten şehir ve bölge planlamaya, çevre bilimlerinden hukuka, kamu yönetiminin sağlık ve sosyal bilimlere kadar çok sayıda disiplinden akademisyenin katkısıyla hazırlandı. Çalışmanın temel amacı, depreme dirençli şehirler ile sürdürülebilir kentleşmeyi birbirinden kopuk alanlar olarak değil, aynı bütünün ayrılmaz parçaları olarak ele almak oldu.

Bilimsel bir kitap, toplumsal bir sorumluluk

Kitabın önsözünde TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker depremlerin yalnızca doğa olayı olarak ele alınamayacağını; bilimsel bilgiye rağmen alınmayan önlemlerin, afetleri felakete dönüştürdüğünü vurguluyor. Bu yaklaşım, eserin bütününe yayılan temel bir ilkeye işaret ediyor: Bilim üretmek kadar, bilimi karar süreçlerine yansıtmak da bir sorumluluktur.

Bu çerçevede kitap; yapı güvenliği ve mühendislik çözümleriyle sınırlı kalmayarak, mevcut mevzuatın güçlü ve zayıf yönlerini, kentsel dönüşüm uygulamalarında yaşanan sosyal ve hukuki sorunları, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji entegrasyonunu, suya duyarlı şehirler, atık yönetimi ve çevresel altyapıyı, halk sağlığı, ulaşım, gıda güvencesi, iklim değişikliği ve akıllı şehirler başlıklarını bütüncül ve disiplinler arası bir yaklaşımla ele alıyor.

6 Şubat'tan çıkarılamayan dersler

Eserde, 6 Şubat depremleri sonrasında tespit edilen hasar türleri, tekrar eden yapısal hatalar ve bu hataların toplumsal maliyetleri analizlerle ortaya konuluyor. Bilimsel verilerle desteklenen bu analizler, "neden aynı acıları tekrar yaşıyoruz?" sorusuna açık yanıtlar veriyor. Bu yönüyle kitap, yalnızca bir akademik yayın değil; karar vericiler, yerel yönetimler ve uygulayıcılar için yol gösterici bir başvuru kaynağı niteliği taşıyor.

Eserin dikkat çeken bir diğer yönü ise depremin ahlaki etkisini göz ardı etmemesi. Deprem; yalnızca binalarda değil, adalet duygusunda, eşitliği ve kamusal sorumluluk anlayışında hasar yaratıyor. Güvenli konutun bir ayrıcalık değil, temel bir hak olduğu gerçeği; kitabın satır aralarında özellikle vurgulanıyor. Afet sonrası yeniden inşa süreçlerinin yalnızca teknik değil, etik bir mesele olduğu vurgulanıyor.

TÜRK AKADEMİSİ'NİN 15. YIL DÖNÜMÜ PROGRAMI

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Ankara'da düzenlenen Türk Akademisi 15. Yıl Dönümü Programına katıldı.

Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'in katıldığı etkinlikte "Fotoğraflarla Türk Akademisi'nin 15. Yılı" sergisi de açıldı. Programa Başkan Şeker'in yanı sıra Türk Devletleri Teşkilatı Aksakallar Konseyi Başkanı Binali Yıldırım, Ticaret Bakan Yardımcısı Özgür Volkan Açar, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Derya Örs, Türk Akademisi Başkanı Şahin Mustafayev ve davetliler katıldı.

Programda konuşan Milli Eğitim Bakanı Tekin, Türk Akademisinin büyük bir boşluğu ve ihtiyacı doldurduğunu belirtti ve "Bu tarihi hep beraber, her alanda yeniden yazmak ve bu birlikteliğin gelecek kuşaklara sirayet edecek şekilde devam etmesini sağlamakla mükellefiz." ifadesini kullandı. Bakan Tekin, bunu desteklemek amacıyla Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin hayata geçirildiğini hatırlatarak, "'Orta Asya' kavramı yerine 'Türkistan' kavramını müfredata ekledik. Bu, literatüre bilinçli bir şekilde sokulmuş ve Türk dünyasını birbirinden ayırtıran hususlara bir karşı çıkışı ifade ediyor." değerlendirmesini yaptı.

Atalarımızın yazdıklarının bilimsel literatüre kazandırılması önemli

Bakan Tekin, Türk devlet geleneğinin insan hakları, adalet ve hukuku önceleyen referanslarının literatürde yer almasının arzu ettiğini vurgulayarak, "Bu, bizim dünyadaki diğer devletlere örnek teşkil edecek bir geçmişimiz. Atalarımızın yazdıklarının bilimsel literatüre kazandırılmasındaki eksiklik, akademisyen olarak bizim eksikliğimiz. Bunu bir an önce yapmak durumundayız. Beydeba'dan Maverdi'ye kadar bu değerlerin

mutlaka literatüre kazandırılması, bilimsel literatürde bununla ilgili çalışmaların yoğunlaştırılması önemli." şeklinde konuştu.

Türk Dünyası için Tur Rehberi

Türk dünyasının birleştirici gücüne de dikkat çeken Bakan Tekin, tüm Türk devletlerinin bir arada toplandığı bir çatı oluşturma hedefinin altını çizdi. Eğitim Bilişim Ağı'na dâhil edilecek açıklamalı Türk dünyası tur rehberinin eksikliğine vurgu yaparak, eğitimciler ve öğrencilere bu rehberle Türk tarihi ve kültürünü tanıttıklarını belirtti.

Türk Akademisi, Türk dünyasına kalıcı bir iş birliği zemini oluşturdu.

Türk Akademisi'nin 15 yıl önce yalnızca ortak bir bilim kurumu oluşturma fikrinin değil, aynı zamanda Türk dünyasının tarihsel birikimini bilimsel yöntemle ortaya koyma iradesinin ürünü olduğunu vurgulayan Başkan Şeker şöyle konuştu: "Bugün geldiğimiz noktada Akademi, dilimizden kültürümüze, tarihimizden ortak değerlerimize uzanan geniş bir alanda hem kurucu vizyonu hem de entelektüel derinliğiyle Türk devletleri arasında kalıcı bir iş birliği zemini oluşturuyor. 15. yıl dönümü, bu vizyonun kurumsallaşmasının ve Türk dünyasının bilimsel anlamda güçlenmesinin sembolüdür."

TÜBA'nın Türk Akademisi'nin çalışmalarını yalnızca bölgesel değil, evrensel bilim dünyasına katkı sunan stratejik bir platform olarak gördüğünü ve gelecekte çok daha büyük başarılarla imza atacağına inandığını söyledi.

TÜBA, II. DÜNYA SOSYAL KALKINMA ZİRVESİ'NDE

Akademi Asli Üyesi Prof. Dr. Ahmet Faruk Aysan ve TÜBA Genç Akademi Üyesi Prof. Dr. Mehmet Fatih Aysan Doha'da gerçekleştirilen II. Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde TÜBA'yı temsil etti.

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından organize edilen II. Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi, Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirildi. Zirve'de TÜBA'yı Akademi Asli Üyesi Prof. Dr. Ahmet Faruk Aysan ve TÜBA Genç Akademi Üyesi Prof. Dr. Mehmet Fatih Aysan temsil etti.

Sosyal kalkınma konusundaki küresel taahhütleri gözden geçirmek, eşitsizliklerle mücadele etmek, insana yakışır işi ve kapsayıcılığı teşvik etmek, ayrıca 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin uygulanmasını hızlandırmak üzere programlanan zirve, Katar Ulusal Kongre Merkezi'nde düzenlendi. Devlet ve hükümet başkanları, bakanlar, uluslararası kuruluş temsilcileri, sivil toplum örgütleri, akademik kurumlar ve özel sektör temsilcilerini bir araya getirdi.

**SECOND
WORLD SUMMIT
FOR SOCIAL
DEVELOPMENT
DOHA 2025**

Zirve süresince dijital dönüşüm ve geleceğin emek piyasasının dönüşümünden, eğitim, sağlık, eşitsizlik ve iklim dayanıklılığına çok sayıda panel ve paralel oturuma katılım sağlayan Prof. Dr. Ahmet Faruk Aysan ve Prof. Dr. Mehmet Fatih Aysan oturumlarda farklı paydaşlarla bilgi alışverişinde bulunduklarını, zirvenin uluslararası ortaklıklar kurmak ve bilimsel araştırmaların sosyal kalkınmaya katkısını artırmak açısından son derece verimli geçtiğini ifade etti. Ayrıca Akademi'nin projelerini tanıtmaya fırsatı bulduklarını, bilim-politika-toplum etkileşimine katkı sağlayacak öneriler geliştirdiklerini söyledi.

Uluslararası sosyal kalkınma topluluğuyla etkileşim kurmak ve yeni ortaklıklar geliştirmek açısından programın önemli olduğunu belirten TÜBA Heyeti "Zirve süresince çeşitli uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşu (STK) temsilcileriyle ikili görüşmeler gerçekleştirdik. BM sistemine bağlı kurumlar ve yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi aldık. Sosyal koruma ve istihdam kuruluşlarının temsilcileri, sosyal içerme, yoksulluğun azaltılması ve teknolojinin kalkınmadaki rolü üzerine çalışan uluslararası STK'larla görüşmeler yaptık. Bu görüşmelerde TÜBA ve TÜBA'nın süregiden çalışmaları hakkında bilgi verdik, iş birliği, ortak araştırma, kapasite geliştirme ve veri paylaşımı gibi alanlarda potansiyel ortaklıkları konuştuk." dedi.

TÜBA ÜYESİ PROF. DR. FUAT SEZGİN'İN İZİNDEN BİLİM TARİHİ

TÜBA'nın da katkıda bulunduğu Uluslararası Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Sempozyumu "İslam Coğrafya ve Denizcilik Tarihi" temasıyla bu yıl dördüncü kez düzenlendi.

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, TÜBA'nın da katkıda bulunduğu Uluslararası Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Sempozyumu'nda konuştu. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (FSMVÜ) ve İstanbul Üniversitesi (İÜ) iş birliğiyle düzenlenen sempozyum "İslam Coğrafya ve Denizcilik Tarihi" temasıyla bu yıl dördüncü kez düzenlendi.

FSMVÜ Ayasofya Yerleşkesi'nde 22 ülkeden 83 bilim insanının katıldığı program, bilim tarihinin önde gelen isimlerinin Prof. Dr. Fuat Sezgin'in ilmi mirasına adanmış takdim metniyle başladı. TÜBA Üyeleri, rektörler, akademisyenler, araştırmacı ve uzmanların katıldığı sempozyumun açılış konferansını Prof. Dionisius Agius verdi.

İslam dünyasında birbirini besleyen iki temel alan olan coğrafya ile denizciliğin tarihsel sürecini ele alan otu-

rumlar, müze gezileri ve değerlendirme toplantıları ile yoğun bir bilimsel gündem içeren sempozyum kapsamında; İslam coğrafya düşüncesi haritacılık geleneği, seyrüsefer teknolojileri, Müslüman denizcilerin uygulamalı bilgisi gibi başlıklar masaya yatırıldı. Ayrıca İslam Atlası Sergisi, Piri Reis'in Akdeniz'i Sergisi ve Usturlap ve Astronomik Aletler Sergisinde İslam bilim geleneğinin ürettiği haritalar, portolanlar, denizcilik araçları ve gök ölçüm aletlerinin tarihi ve modern örnekleri yer aldı.

Fuat Sezgin, İslam bilim tarihinin küresel hafızasını yeniden inşa etti..

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, açılıшта yaptığı konuşmada, Prof. Dr. Fuat Sezgin'in yalnızca İslam bilim tarihine değil, dünya bilim tarihçiliğine yön veren bir isim olduğunu vurguladı.

Başkan Şeker şöyle devam etti: "Prof. Dr. Fuat Sezgin, ömrünü İslam bilim ve düşünce tarihinin zengin mirasını gün yüzüne çıkarmaya adanmış, bunu yaparken de bilim tarihinin küresel ölçekte yeniden okunmasını sağlayacak bir perspektif oluşturdu. Onun ortaya koyduğu büyük birikim, sadece geçmişin ilmi mirasını aydınlatmakla kalmadı; yeni kuşaklara güçlü bir akademik referans çerçevesi sundu. Bugün burada düzenlenen sempozyum da hocanın açtığı yolun devam ettiğini göstermesi bakımından büyük bir anlam taşıyor." Prof. Şeker, sempozyumun temasına atıfla, İslam coğrafya ve denizcilik mirasının yeniden değerlendirilmesinin, İslam medeniyetinin bilimsel dinamizmini ortaya koyan önemli bir çalışma alanı olduğunu belirtti.

TÜRK DÜNYASI ULUSAL BİLİM AKADEMİLERİ BİRLİĞİ 8. GENEL KURULU

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi'nin 80. yıldönümü etkinlikleri kapsamında düzenlenen Türk Dünyası Ulusal Bilim Akademileri Birliği'nin 8. Genel Kurulu, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker'in Türk Dünyası Ulusal Bilim Akademileri Birliği dönem başkanlığında Azerbaycan'da gerçekleşti.

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi'nin (Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası-AMEA) 80. yıldönümü etkinlikleri kapsamında düzenlenen Türk Dünyası Ulusal Bilim Akademileri Birliği'nin (Union of National Academies of Sciences of the Turkic World-UNASTW) 8. Genel Kurulu, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker'in Türk Dünyası Ulusal Bilim Akademileri Birliği dönem başkanlığında Azerbaycan'da gerçekleşti.

Bakü'deki AMEA Riyaset Heyeti Salonu'nda "Türk Dünyası Bilim Akademileri Arasında Bilimsel İş Birliği: Gerçekler ve Perspektifler" temasıyla yapılan toplantı AMEA Başkanı Prof. Dr. İsa Habibbeyli'nin "21. Yüzyılın Türkoloji Çağrıları ve Türkoloji Kurultayına Hazırlık" konuşmasıyla açıldı.

Uluslararası Türk Akademisi (Turkic World Educational and Scientific Cooperation Organization-TWESCO) Başkanı Prof. Dr. Şahin Mustafayev'in "Türk Dünyası Bilimler Akademilerinin Bilimsel Entegrasyon Süreci, Kazanımlar ve Geleceğe Bakış" başlıklı konuşmasının ardından Prof. Şeker "Türk Akademileri İşbirliği: Önemli Bilimsel Sonuçlar ve İmkânlar"ı anlattı. Kazakistan Cumhuriyeti Millî Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Akhylbek Kurişbayev, Kırgızistan Cumhuriyeti Millî Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Kanatbek Abdrakhmatov, birlikten tam üyelik statüsü alan Özbekistan Bilimler Akademisi'nin Başkanı Prof. Dr. Şavkat Ayupov ve Türkmenistan Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Dr. Allaberdi Aşirov da toplantıda söz aldı. Genel Kurulun açılış oturumunda "Türk Bilimsel Birliğini Güçlendirmek" teması görüşüldü. Birliğin gelecekteki, program ve projelerine ilişkin yol haritası tartışıldı. Bu kapsamda ortaya konulacak iş birliği çalışmaları

üzerinde duruldu. Üyeler arası koordinasyon ele alınırken birliğin Türk dünyası özelinde ortak bilimsel gelecek planı detaylandırıldı.

AMEA Başkanı Prof. Habibbeyli'ye TÜBA üyelik berati

Program kapsamında Başkan Şeker, AMEA Başkanı Prof. Dr. İsa Habibbeyli'ye TÜBA Şeref Üyesi beratını takdim etti. 2024 yılında seçilen Prof. Habibbeyli'yi TÜBA Üyesi olarak görmekten duyduğu memnuniyeti dile getiren Prof. Şeker, AMEA ve Prof. Habibbeyli'yle iş birliği içinde çalışmanın, dünya bilimine kardeş iki ülkenin akademileri olarak ortak program ve projelerle katkı sağlamanın çok değerli olduğunu söyledi.

Prof. Dr. Şeker Genel Kurul'da yaptığı sunumunda, UNASTW'nin 2024-2025 döneminde yürüttüğü faaliyetleri özetledi, Türk dünyasında bilimsel ve kültürel iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik adımları paylaştı. TÜBA-TÜBİTAK iş birliğiyle başlatılan "Aziz Sancar Araştırma Burs Programı"nın genç araştırmacılara Türkiye'de çalışma fırsatı sağladığını; Türk Devletleri Yaz Okulları ve Türkoloji Yaz Okullarının bilim insanlarını ortak temalar etrafında buluşturduğunu ifade etti. Başkan Şeker ayrıca, Ali Kuşçu'nun 550. ölüm yıl dönümü vesilesiyle düzenlenen uluslararası sempozyum, "Türk Kültür Hayatından Yansımalar" adlı yeni akademik yayın, "The Historical Atlas of Turkic States" ve "Emir Timur ve Mirası" eserleri hakkında bilgi verdi.

TÜBA ve AMEA iş birliğiyle Bakü'de düzenlenen "Dünya Siyasetinde Azerbaycan ve Türkiye" Sempozyumu, iki ülke ilişkilerinin bilimsel zeminde ele alındığı önemli bir etkinlik olarak öne çıktığını dile getiren Şeker, UNASTW döneminde Türk dünyasında bilim diplomasisini güçlendiren pek çok girişime imza atıldığını belirtti. Özbekistan, Kazakistan ve Azerbaycan'da düzenlenen uluslararası kongre, çalıştay ve bilim toplantılarına da TÜBA'nın aktif katılım sağladığının altını çizdi. Türk Dünyası Yapay Zeka Etiği 1. Uluslararası Konferansı ve Çalıştay'ının, dijital dönüşüm sürecinde etik ve akademik iş birliği açısından ortak bir vizyon ortaya koyduğunu belirtti. Genel Kurul'un kapanış oturumu "Türk Biliminin Geleceğine Bağlılık" üst başlığında gerçekleşti. Genel Kurul aile fotoğrafı çekiminin ardından sona erdi.

BAŞKAN ŞEKER: "AKADEMİK SAYGINLIK, BİLİMİN VİCDANIDIR."

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde (UKÜ) "Akademik Sorumluluklarımız ve Akademik Saygınlık" başlıklı akademik yıl açılış dersi verdi.

Sözlerine bilim insanı olmanın yalnızca bilgi üretmek değil, aynı zamanda "vicdanlı düşünmeyi sürdürmek" olduğunu vurgulayarak başlayan Prof. Şeker, "Zekâya değil, emeğe inanıyorum." diyen Nobel Ödülü sahibi, TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. Aziz Sancar'dan alıntıyla, akademik başarının temelinde çalışmanın, sabrın ve etik duruşun bulunduğunu ifade etti. Prof. Şeker, akademik saygınlığın ölçüsünün unvanlar değil, bilimin topluma olan katkısı ve güven ilişkisi olduğunu belirtti. Üniversitelerin yalnızca bilgi üretim merkezleri değil, aynı zamanda etik, adalet ve sorumluluk kültürünün de taşıyıcısı olması gerektiğini söyledi: "Toplum, akademiye inancını kaybederse, bilgi üretimi de anlamını kaybeder. Bu nedenle bilim insanı, her zaman hem bilimin hem toplumun vicdanını korumalıdır." dedi.

Sunumda yapay zekânın akademik dünyada yarattığı dönüşüme de değinen Prof. Şeker, teknolojinin sunduğu imkânların yanı sıra getirdiği sorumluluklara dikkat çekti. Yapay zekâ ile üretilen içeriklerin kaynak gösterilmeden kullanılması, "özgünlük" kavramını tehdit ettiğini belirtti. UNESCO'nun "Yapay Zekâ Etiği

Tavsiyeleri" çerçevesinde, teknolojik yeniliklerin insan hakları, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle uyumlu yürütülmesi gerektiğini vurguladı.

"Üniversite, toplumla bağıni kaybetmemeli"

Prof. Şeker, üniversitelerin yalnızca eğitim ve araştırma kurumları değil, aynı zamanda topluma yön veren, farkındalık yaratan ve kültürel dönüşümü destekleyen yapılar olduğunu dile getirdi. "Akademinin gücü, laboratuvarındaki verilerde değil; toplumun hayatına dokunabildiği yerde ölçülür." dedi. Konuşmasının bir bölümünde "ahlak depresi" kavramına değinen TÜBA Başkanı, doğal afetlerin yalnızca fiziksel yıkım değil, etik eksikliklerle birleştiğinde çok daha derin toplumsal yaralar açtığını söyledi. Hazırlıklı olmanın sadece teknik önlem değil, toplumsal sorumluluk ve özleştirici bilinciyle mümkün olabileceğini vurguladı.

"Yeni çağda insani değerlere daha çok ihtiyaç var"

Prof. Şeker, dijitalleşmenin insan ilişkilerini, mahremiyet algısını ve etik dengeleri yeniden şekillendirdiğini belirterek "Endüstri 5.0'in karşısında İnsanlık 1.0 değerlerini korumalıyız. Teknolojiye hükmeden ama insanlığı kaybetmeyen bir bilim anlayışına ihtiyacımız var." dedi.

Konuşmasını Prof. Dr. Gazi Yaşargil'in "Acele etmeden, dokuya hürmet ederek sabırla çalışmak gerekir" sözüyle bitiren Prof. Şeker, akademisyenlere "sabır, özveri ve tevazu" çağrısında bulundu. Bilim tarihinden örneklerle akademinin kalıcı gücünün insanlığa hizmet ve kuşaklar arası aktarım olduğunu hatırlatarak, "Saygınlık, akademinin en sessiz ama en güçlü sermayesidir" ifadelerini kullandı.

BAŞKAN ŞEKER, KAMU DİPLOMASİSİ KOORDİNASYON KURULU TOPLANTISINDA KONUŞTU

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker 2027 yılında Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenecek Dünya Bilim Forumu'nun, Türkiye'nin bilim diplomasisi kapasitesini küresel ölçekte görünür kılacağını ifade etti.

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından Cumhurbaşkanlığı Külliyesi Selçuklu Salonu'nda düzenlenen Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu Toplantısına katıldı.

Toplantıda; Dışişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü, TRT, Anadolu Ajansı ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının üst düzey temsilcileri de yer aldı.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker yaptığı konuşmada, TÜBA tarafından bilimin yalnızca akademik bir üretim alanı değil; aynı zamanda kamu diplomasisinin, uluslararası görünürlüğün ve stratejik etkileşimin temel unsurlarından biri olarak ele alındığını ifade ederek konuşmasına başladı.

2025 yılında TÜBA'nın yürüttüğü çalışmaları Bilim Diplomasisi, Kurumsal Temsil ve Politika Üretimi ile Türk Dünyası, Bölgesel İş Birlikleri ve Toplumsal Etki şeklinde üç ana başlıkta toplayan Prof. Şeker Akademi'nin uluslararası bilim kuruluşlarıyla kurduğu iş birlikleri ile G20 Bilim-20 (S20) ve Ba

Bilim Danışmanları Yuvarlak Masa Toplantıları (CSAR) süreçlerindeki temsiliyetinin, Türkiye'nin bilim temelli politika üretme kapasitesine önemli katkılar sunduğunu ifade etti. Kurumsal temsillerin, bilim diplomasisinin kamu diplomasisiyle kesiştiğini, Türkiye'nin uluslararası itibarı ve söylem gücünü artıran temel alanlardan biri olduğunu söyledi. Ayrıca Akademi'nin faaliyetlerinin, bilimin yumuşak güç unsuru olarak Türkiye'nin dış politika ve kamu diplomasisi hedefleriyle doğrudan örtüştüğünü vurguladı.

TÜBA'nın Türk dünyası başta olmak üzere bölgesel ve küresel ölçekte yürüttüğü akademik iş birliklerine de değinen Prof. Şeker, bilimsel ağların güçlendirilmesinin ülkeler arası güven inşası ve sürdürülebilir kamu diplomasisi açısından kritik önemde olduğunu belirtti. 2027 yılında Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenecek Dünya Bilim Forumu'nun, Türkiye'nin bilim diplomasisi kapasitesini küresel ölçekte görünür kılacağını ifade etti.

Toplantıda, kamu diplomasisi alanında kurumlar arası eşgüdümün artırılması, ortak stratejilerin güçlendirilmesi ve Türkiye'nin uluslararası alandaki iletişim kapasitesinin geliştirilmesine yönelik değerlendirmelerde bulunuldu.

TÜBA, BUDAPEŞTE'DE MTA'NIN 200. YIL KUTLAMALARINA KATILDI

Macar Bilimler Akademisi kuruluşunun 200. yılı dolayısıyla Budapeşte'de düzenlenen İki Yüzüncü Yıl Kutlama programı, dünyanın farklı ülkelerinden bilim insanlarını, akademi üyelerini ve genç araştırmacıları bir araya getirdi.

Macar Bilimler Akademisi (The Hungarian Academy of Sciences-MTA) kuruluşunun 200. yılı dolayısıyla Budapeşte'de düzenlenen İki Yüzüncü Yıl Kutlama Etkinlikleri (Bicentenary Celebratory Events) programı, dünyanın farklı ülkelerinden bilim insanlarını, akademi üyelerini ve genç araştırmacıları bir araya getirdi.

MTA'nın 200 yıllık mirası onuruna hazırlanan ve Avrupa'daki ulusal bilim akademileri arasında bilimsel dayanışma ve iş birliğini güçlendirmeyi hedefleyen programa Türkiye'yi temsilen TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker ve TÜBA Genç Akademi Temsilcisi Doç. Dr. Mürsel Doğrul katıldı.

Etkinlik programının açılışında konuşan MTA Başkanı Prof. Dr. Tamás Freund, bilimin toplumsal gelişmedeki rolünü ve akademilerin bu süreçteki liderliğinin altını çizdi.

Programdaki MTA ve Avrupa Bilimler Akademisi (All European Academies- ALLEA) ortaklığında düzenlenen bilimsel oturumlar ve panellerde Avrupa'daki bilim akademileri arasında bilgi paylaşımı, ortak araştırma alanları ve bilimsel iş birliği fırsatları ele alındı. 'Bilimsel İş Birliğinin Geleceği', 'Bilim ve Toplum Arasındaki Etkileşim', 'Genç Bilim İnsanlarının Küresel Rolü' ve 'Bilimsel Mirasın Korunması ve Dijital Dönüşüm'

başlıklı oturumlar gerçekleştirildi. Ayrıca ALLEA ve Avrupa Akademileri tarafından Politika için Bilimsel Tavsiyeler (Science Advice for Policy by European Academies-SAPEA) iş birliğiyle düzenlenen çalıştayda yer alan 'Bilimsel Danışmanlıkta Dürüstlüğü Korumak: Temel İlkeler ve Zorluklar' başlıklı oturumda, bilimsel danışmanlıkta etik değerlerin korunması, şeffaflık, güvenilirlik ile bilim ve politika ilişkilerinin geleceği tartışıldı. TÜBA, Avrupa'daki diğer ulusal akademilerle birlikte bilimsel etik ve güven temelli danışmanlık modellerine ilişkin görüş ve deneyimlerini paylaştı.

Başkan Şeker, Avrupa ve Asya'daki akademilerle iş birliği kapsamında gerçekleştirilebilecek program ve projeler hakkında temaslarda bulundu. Programın sonunda MTA'nın kuruluşundan bu yana bilimsel katkılarıyla öne çıkan bilim insanları anıldı ve bilim kurumları arasındaki sürdürülebilir iş birliğinin önemi üzerinde duruldu. TÜBA Başkanı Prof. Şeker, ziyaret kapsamında akademi başkanlarına TÜBA'nın son dönemde yayımladığı 'Science Diplomacy for Global Challenges' ve 'The Historical Atlas of Turkic States' adlı eserlerini takdim etti ve Akademi'nin uluslararası bilim diplomasisi ile çok taraflı akademik ilişkiler alanındaki çalışmalarını paylaştı.

BAŞKAN ŞEKER ADÜ'DE "AKADEMİK SORUMLULUKLARIMIZ VE ULUSLARARASI BİLİMSEL REKABET"İ ANLATTI

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde (ADÜ) "Akademik Sorumluluklarımız ve Uluslararası Bilimsel Rekabet" başlıklı akademik yıl açılış dersi verdi.

TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde (ADÜ) "Akademik Sorumluluklarımız ve Uluslararası Bilimsel Rekabet" başlıklı akademik yıl açılış dersi verdi.

Konuşmasına TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. Aziz Sancar'ın "Çoğu insan zekâya inanır, ben inanmıyorum; bizi birbirimizden ayıran emektir" sözüyle başlayan Prof. Şeker, akademiye emeğin, sabrın ve ahlaki tutumun her zaman en büyük fark yaratan unsur olduğunu vurguladı.

Prof. Şeker, Osmanlı'dan günümüze uzanan bilim geleneğini ve TÜBA'nın bu mirası sürdürmedeki rolünü anlatarak, Akademi'nin kurulduğu 1993 yılından itibaren yürüttüğü faaliyetleri özetledi. TÜBA'nın bugün hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bilimsel iş birlikleri, çalışma grupları, destek programları ve ödülleriyle güçlü bir konuma sahip olduğunu belirtti. TÜBA'nın son dönemdeki uluslararası etkinliklerine de değinen Prof. Şeker, TÜBA'nın Güney Afrika'da gerçekleştirilen G20 Bilim Başdanışmanları Yuvarlak Masa toplantılarından, Azerbaycan, Danimarka, Endonezya ve Umman'da düzenlenen bilimsel

forumlara kadar pek çok platformda Türkiye'yi temsil ettiğini söyledi. TÜBA'nın "bilim diplomasisi" faaliyetleriyle Türkiye'nin küresel bilim sahnesinde artan etkinliğini vurguladı. Prof. Şeker, konuşmasının önemli bir bölümünü yapay zekânın akademik yaşam üzerindeki etkilerine ayırdı. Yapay zekâ destekli metin üretiminde etik ihlaller, şeffaflık, intihal ve eşitsizlik risklerine dikkat çekti. UNESCO'nun "Yapay Zekâ Etiği Tavsiyeleri"nden örneklerle, teknolojinin insan merkezli ve sorumlu bir biçimde kullanılmasının gerekliliğini vurguladı. Eğitim, araştırma ve toplumsal katkının üniversiteleri üniversite yapan temel unsurlar olduğunu belirten Prof. Şeker, akademik etik, kalite ve nitelikli insan yetiştirme konularının Türkiye'nin geleceği açısından stratejik önem taşıdığını ifade etti. Depremler kadar "ahlak depremlerinin" de toplumda ciddi yıkımlar yarattığını belirterek, her bireyin kendi alanında sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gerektiğini söyledi: "Deprem hasarının sadece jeolojik değil, ahlaki boyutlarını da düşünmemiz gerekiyor."

Sunumunun sonunda, TÜBA Şeref Üyeleri Prof. Dr. Gazi Yaşargil, Ord. Prof. Dr. Cahit Arf ve Prof. Dr. Fuat Sezgin'den alıntılar yaparak "bilimde sabır, özveri ve insan merkezli düşüncenin" önemini vurgulayan Prof. Şeker, konuşmasını Mevlânâ'nın "Şimdi yeni şeyler söylemek lazım" dizeleriyle tamamladı. Açılış dersinin ardından Aydın Valisi Yakup Canbolat ve ADÜ Rektörü Prof. Dr. Bülent Kent tarafından Prof. Şeker'e teşekkür plaketi takdim edildi.

Programın ardından rektörlük makamında Aydın Valisi Yakup Canbolat ve akademisyenlerle bir araya gelen Başkan Şeker Prof. Kent'e TÜBA'nın son dönemde öne çıkan yayınlarından Science Diplomacy, Emir Timur ve Mirası ile The Historical Atlas of Turkic States adlı eserleri hediye etti.

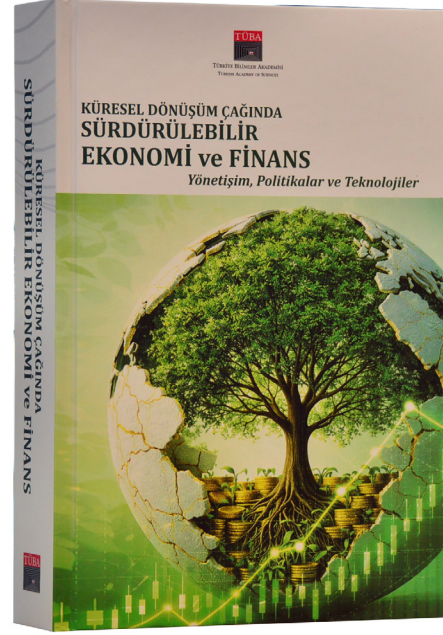
TÜBA'DAN YENİ YAYIN: KÜRESEL DÖNÜŞÜM ÇAĞINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİ ve FİNANS

Editörlüğünü Prof. Dr. Mehmet Bulut ve Doç. Dr. Cem Korkut'un üstlendiği kitap, sürdürülebilirliğin ekonomik ve finansal boyutlarına ilişkin güncel tartışmalara disiplinler arası bir çerçevede bilimsel katkı sunmayı amaçlıyor.

TÜBA, sürdürülebilirlik gündemini ekonomi ve finans perspektifinden ele alan Küresel Dönüşüm Çağında Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans: Yönetişim, Politikalar ve Teknolojiler başlıklı yeni eserini yayımladı. Editörlüğünü Prof. Dr. Mehmet Bulut ve Doç. Dr. Cem Korkut'un üstlendiği kitap, sürdürülebilirliğin ekonomik ve finansal boyutlarına ilişkin güncel tartışmalara disiplinler arası bir çerçevede bilimsel katkı sunmayı amaçlıyor.

Eser; kuramsal yaklaşımlar ile ampirik bulguları birlikte değerlendiren, farklı disiplinlerden uzmanların katkılarıyla şekillenen bütüncül bir çalışma niteliği taşıyor. Çevresel, ekonomik ve toplumsal sorunların birbirini besleyen yapısını merkeze alan kitap, yalnızca akademik literatüre değil; aynı zamanda karar alma ve politika tasarımı süreçlerine veri ve analiz temelli bir perspektifle katkı üretmeyi hedefliyor. Teorik çerçevelerden makroekonomik politika tartışmalarına, yeşil dönüşüm ve inovasyon-finance ilişkilerinden dijital kapsayıcılık ve etik temelli yaklaşımlara uzanan geniş bir konu seti ele alıyor. Bu yönüyle eser; araştırmacılar, kamu kurumları, finans sektörü ve sürdürülebilirlik alanında çalışan tüm paydaşlar için önemli bir başvuru kaynağı olma potansiyeli taşıyor.

Eserin TÜBA'nın disiplinler arası bilimsel bilgi üretimini teşvik ederek kamuoyuna ve karar alıcılara yol gösterici çalışmalar sunma misyonunun bir ürünü olduğunu belirten TÜBA Başkanı Prof. Dr. Mu-

zaffer Şeker, sürdürülebilirliğin 21. yüzyılın en kritik kavramlarından biri hâline geldiğine dikkat çekti. İklim değişikliği, doğal kaynakların azalması, artan toplumsal eşitsizlikler, kırılgan finansal yapılar ve hızlı teknolojik dönüşümlerin kalkınma stratejileri ile yönetim anlayışlarını yeniden değerlendirmeyi zorunlu kıldığını vurguladı. Bu sorunların çözümünün ulusal çabaların ötesinde küresel iş birliğini ve bütüncül politika setlerini gerektirdiğini vurguladı.

TÜBA Üyelerine İlim Yayma Ödülleri

2025 İlim Yayma Ödülleri, İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen törenle sahiplerini buldu. Törene Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, İlim Yayma Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti yöneticileri ile çok sayıda davetli katıldı.

Bu yıl verilen üç ödülün tamamı, iki TÜBA Asli Üyesi ile bir TÜBA GEBİP ödüllü genç araştırmacı arasında paylaştırıldı. Araştırmaları, hem akademik hem de sağlık uygulamaları açısından yüksek etkiye sahip TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Özcan Erel Büyük Ödülü aldı. Çok çeşitli oksidan moleküllerinin ayrı ayrı analiz edilmesindeki güçlükleri aşarak numunedeki toplam oksidan yükünü yüksek doğruluk ve üstün duyarlılıkla belirleyebilen, kolay uygulanabilir, güvenilir, düşük maliyetli ve otomasyona uyumlu kolorimetrik TOS yöntemini ve ölçüm kitini geliştirmesi; bu yöntemin oksidatif stres belirteçlerinin değerlendirilmesinde uluslararası ölçekte geniş kabul görerek temel araştırmalardan rutin klinik laboratuvar uygulamalarına kadar uzanan alanlarda önemli bir standart oluşturup bilime anlamlı katkılar sağlamasından dolayı Büyük Ödül'e layık görüldü.

Türkiye'nin sosyal bilimler alanındaki uluslararası görünürlüğüne önemli katkı sağlayan TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Şener Aktürk Sosyal Bilimler Ödülü'nün sahibi oldu. Yaklaşık 500 yıllık bir süre boyunca, İtalya'dan Portekiz'e, Fransa'dan İspanya'ya kadar Batı Avrupa'nın

farklı bölgelerindeki tüm Müslüman ve Yahudi nüfusun katliamlar, sürgünler ve zorla din değiştirme yoluyla nasıl yok edildiğini özgün bir soykırım kuramı ve çok sayıda vaka analizi ile ortaya koyan, Papalık liderliğindeki ruhban sınıfının çok çeşitli ödüllendirici ve cezalandırıcı araçlar kullanarak, Batı Avrupadaki Hristiyan hükümdarları Müslümanlar başta olmak üzere dinî azınlıklarını yok etmeye zorladığını ortaya koyan, "Not So Innocent: Clerics, Monarchs, and the Ethnoreligious Cleansing of Western Europe" başlıklı eserinden dolayı ödüle hak kazandı.

Türkiye'nin mühendislik ve teknoloji alanındaki araştırma kapasitesine katkı sağlayan TÜBA GEBİP Ödüllü Prof. Dr. Barış Bayram Mühendislik Doğa Sağlık Bilimleri Ödülü'nü aldı. İnsan beyninin çalışma biçiminden ilham alan yeni nesil yapay zekâ donanımlarının geliştirilmesine önemli katkılar sunan, mevcut elektronik sistemlere göre çok daha düşük enerji tüketen, daha güvenilir, siber saldırılara karşı aygıt seviyesinde güvenlik sunan ve geleceğin akıllı teknolojilerinde kullanılabilecek özgün bir MEMS nöröstör yapısı geliştirmesi, bu çalışma ile yapay zekâ uygulamalarının, akıllı sensörlerin ve veri işleme sistemlerinin daha hızlı, verimli ve erişilebilir hale gelmesine katkıda bulunması, ayrıca Türkiye'nin bu alanda uluslararası görünürlüğünü artıran yenilikçi araştırmaları ve teknoloji geliştirme potansiyelini güçlendirmesi nedeniyle ödüllendirildi.

TÜBA Üyelerine TÜSEB Aziz Sancar Bilim ve Teşvik Ödülleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı himayelerinde düzenlenen 11. Türk Tıp Dünyası Kurultayı'nda verilen 2025 TÜSEB Aziz Sancar Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri'ni Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tevdi etti. TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. Uğur Türe Gazi Yaşargil Anısına TÜSEB Özel Ödülü'nün TÜBA Asli Üyesi Prof. Dr. Fikrettin Şahin TÜSEB Aziz Sancar Bilim Ödülü'nün, TÜBA Genç Akademi Üyesi Prof. Dr. Sercan Karav TÜSEB Teşvik Ödülü'nün sahibi oldu.

TÜBA Üyesi Prof. Gazi Yaşargil ile uzun yıllar mikrocerrahi ve cerrahi nöroanatomi alanlarında çalışan Prof. Türe, Yaşargil'in anısı, bilim ve cerrahiye katkısı, alanında bırakacağı miras dolayısıyla Gazi Yaşargil Anısına TÜSEB Özel Ödülü'ne, Prof. Şahin biyoteknoloji alanındaki öncü çalışmaları, yenilikçi bilimsel katkıları ve bilim ekosistemine sunduğu değerli hizmetleri dolayısıyla TÜSEB Aziz Sancar Bilim Ödülü'ne layık görüldü. Prof. Karav ise bilimsel potansiyelleri, sağlık bilim ve teknolojisine katkı yapan çalışmaları dolayısıyla TÜSEB Teşvik Ödülü'nü aldı.

T.C. Cumhurbaşkanlığı himayelerinde düzenlenen 11. Türk Tıp Dünyası Kurultayı'nda verilen 2025 TÜSEB Aziz Sancar Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri'ni Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tevdi etti. Gazi Yaşargil Anısına TÜSEB Özel Ödülü'nü Prof. Dr. Uğur Türe, TÜSEB Hizmet Ödülü'nü Prof. Dr. Mehmet Erdem Büyükbingöl, Sağlık Teknolojileri Prestij Ödülü'nü Şahin Gürsel, İnovatif Sağlık Ekibi Ödülü'nü Prof. Dr. Serkan Topaloğlu ve Ekibi, TÜSEB Teşvik Ödülleri'ni ise Prof. Dr. Erkan Yılmaz, Prof. Dr. Suat Tekin ve Doç. Dr. Beyza Servet Göncü de aldı.

Törene katılan TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker "Bilim insanlarımızın ulusal ve uluslararası düzeyde takdir edilmesi, Türkiye'nin bilimsel kapasitesinin geldiği noktayı göstermesi açısından büyük önem taşıyor. Ödül alan tüm bilim insanlarımızı gönülden tebrik ediyor, başarılarının devamını diliyorum. TÜBA olarak, bilimsel üretkenliği ve uluslararası etkisiyle ülkemizin gururu olan üyelerimizi kutluyor; çalışmalarının yeni nesil bilim insanlarına ilham vermeye devam etmesini diliyoruz." dedi.

TÜBA-GEBİP Ödülü Sahibi Dr. Öztürk'e Avrupa'dan Büyük Destek

TÜBA-GEBİP Ödülü sahibi Dr. Duygu Kuzuoglu Öztürk Avrupa Moleküler Biyoloji Organizasyonu (The European

Molecular Biology Organization-EMBO) tarafından 2026 yılı EMBO Installation Grants'e (Yerleşim Desteği) layık görülen 10 bilim insanından biri oldu.

Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Öztürk "Beyond Transcription: A Non-Canonical Role for AR in Prostate Cancer" başlıklı araştırmasıyla prostat kanserinin gelişiminde çok önemli görev yapan bir onkogenin bugüne kadar bilinmeyen farklı bir fonksiyonunun araştırılması ve yeni terapi metotlarının geliştirilmesini hedefliyor. EMBO çalışmanın uzun vadeli ve sürdürülebilir gelişmesine katkı sunmak üzere araştırmaya 5 yıl boyunca yıllık 50,000 euro hibe desteği sağlayacak.

TÜBA-GEBİP Ödüllü Prof. Bayram'a Elginkan Vakfı'ndan Teknoloji Ödülü

TÜBA-Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödülü (TÜBA-GEBİP) sahibi olan Prof. Dr. Barış Bayram, “Yapay Duyular: Elmasla Gören, Işıkla Duyan, Beyin Gibi Düşünen Mikro-Sistemler” başlıklı araştırma çalışmasıyla Elginkan Vakfı 2025 Teknoloji Ödülü’ne layık görüldü.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Öğretim Üyesi Prof. Bayram’ın disiplinler arası bir yaklaşımla yürüttüğü çalışma; elmas tabanlı algılayıcılar, fotonik sistemler ve beyin benzeri bilgi işleme yeteneklerine sahip mikro-ölçekli yapay sistemlerin geliştirilmesine odaklanıyor. Araştırma kapsamında geliştirilen yapay duyuların; sağlık

teknolojileri, savunma sanayii, ileri algılama sistemleri ve yapay zekâ destekli akıllı cihazlar gibi pek çok alanda yenilikçi uygulamalara kapı aralaması hedefleniyor.

Söz konusu çalışma, doğadan ilham alan algılama ve öğrenme mekanizmalarını ileri malzeme bilimi ve mikro/nano teknolojilerle birleştirerek, geleceğin akıllı sistemlerine yönelik önemli bir bilimsel ve teknolojik katkı sunması nedeniyle ödüle değer görüldü.

Ayrıca Elginkan Vakfı 2025 Yılı Türk Kültürü Araştırma Ödülü meslek hayatı boyunca Türk diline yapmış olduğu katkılardan ve Türk dil bilgisine yönelik yayınlarından dolayı Prof. Dr. Hamza Zulfikar ile Türk tarihinin çeşitli konularına yönelik, belgelere dayalı çalışmaları ve yayınları dolayısıyla ODTÜ’den Prof. Dr. Ömer Turan’a verildi. Teknoloji Ödülü ise Prof. Bayram’ın yanı sıra Biyobozunur Süper Emici Polimerlerin geliştirilmesi ve NanotermTM ürününe dönüştürülmesi çalışması ile Sabancı Üniversitesi’nden (SU) Prof. Dr. Yusuf Ziya Menceoğlu’nun ve görünür ışık kaynağı ve biyouyumlu rutenyum bileşikler ile korneanın çapraz bağlanması çalışmasıyla Koç Üniversitesi’nden (KU) Prof. Dr. Seda Kızılel’in oldu.

TÜBA Genç Akademi Üyesi Prof. Öçsoy’a Bilim Ödülü

TÜBA Genç Akademi Üyesi Prof. Dr. İsmail Öçsoy’a, Türk Eczacıları Birliği (TEB) Eczacılık Akademisi tarafından “Bilim Ödülü” takdim edildi.

2025 Yılı Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri töreninde “Eczacılık bilimleri alanında araştırma yapan ve/veya bu alanların mensubu olan bilim insanlarının seçkin araştırma, çalışma ve hizmetlerini değerlendirmek, eczacılık mesleğine hizmette bulunan kişi ya da kişilerin üstün niteliklerini kamuoyuna duyurmak ve bir teşvik unsuru olmak” üzere verilen ödüller sahiplerini buldu.

Erciyes Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. İsmail Öçsoy bilimsel araştırmaları ve çalışmaları

ile eczacılık bilimlerine evrensel düzeyde önemli katkıları dolayısıyla Bilim Ödülü’nün sahibi oldu.

TÜBA Üyesi Prof. Tanyel'e WOFAPS'tan Yaşam Boyu Başarı Ödülü

TÜBA Şeref Üyesi Prof. Dr. Feridun Cahit Tanyel, Dünya Çocuk Cerrahisi Dernekleri Federasyonu (World Federation of Associations of Pediatric Surgeon-WOFAPS) tarafından verilen Çocuk Cerrahisi Alanında Yaşam Boyu Başarı Ödülü'nün (Lifetime Achievement in Pediatric Surgery) sahibi oldu.

Prof. Tanyel ödüle akademik başarıları, profesyonel anlamdaki mükemmeliyeti, çocuk cerrahisinin uluslararası tanıtımı ve dünya çocuk cerrahisi dernekleri federasyonuna katkıları dolayısıyla layık görüldü. Prof. Dr. Feridun Cahit Tanyel' ödülü WOFAPS'ın Antalya'da her 3 yılda bir düzenlediği 8. Dünya Pediatrik Cerrahlar Federasyonu Kongresi'nde takdim edildi.

Ödülün kendisi için büyük bir onur olduğunu ifade eden Prof. Tanyel "Meslek hayatım boyunca bilime

ve çocukların sağlığına katkıda bulunmayı, genç meslektaşlarıma yol göstermeyi ve ülkemizi uluslararası arenada en iyi şekilde temsil etmeyi görev bildim. Bu takdir, sadece şahsıma değil, birlikte çalıştığım tüm ekip arkadaşlarıma duyulan bir güvendir." dedi.

TÜBA BAŞKANI PROF. DR. MUZAFFER ŞEKER'E ZİYARETLER

5 ARALIK 2025

Helal Akrediasyon Kurumu Yönetim Kurulu
Başkanı Zafer Soylu'nun TÜBA Başkanı
Prof. Dr. Muzaffer Şeker'i ziyareti

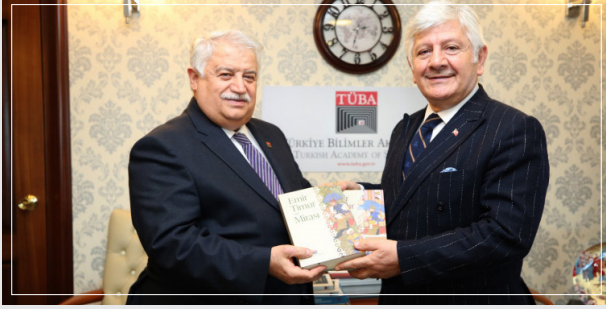
24 ARALIK 2025

Bingöl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr.
Erdal Çelik'in TÜBA Başkanı
Prof. Dr. Muzaffer Şeker'i ziyareti

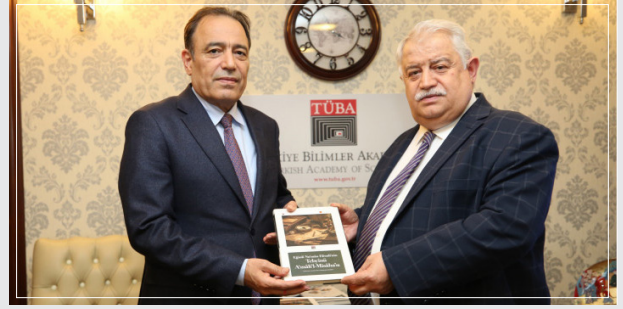
30 ARALIK 2025

Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Oruç Baba
İnan'ın TÜBA Başkanı
Prof. Dr. Muzaffer Şeker'i ziyareti

21 OCAK 2026

Sağlık Bilimleri Üniversitesi (SBÜ) Rektörü
Prof. Dr. Kemalettin Aydın'ın TÜBA Başkanı
Prof. Dr. Muzaffer Şeker' i ziyareti

22 OCAK 2026

Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı
Prof. Dr. İbrahim Çapak'ın TÜBA Başkanı
Prof. Dr. Muzaffer Şeker' i ziyareti

26 OCAK 2026

Eski Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç'un,
TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker' i ziyareti

26 OCAK 2026

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (FSMÜV)
Rektörü Prof. Dr. Nevzat Şimşek, TÜBA Başkanı
Prof. Dr. Muzaffer Şeker' i ziyareti

TÜBA BAŞKANI PROF. DR. MUZAFFER ŞEKER'DEN ZİYARETLER

7 OCAK 2026

Başkan Şeker'in Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörü ve TRT
Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ferudun Yılmaz'ı ziyareti

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
YÜKSEKÖĞRETİM DERGİSİ
CİLT 15 - SAYI 1

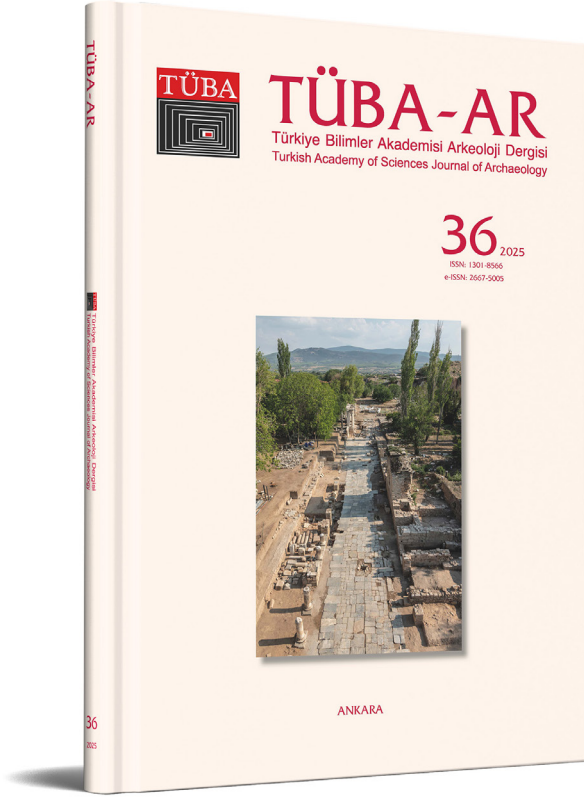
Türkiye ve dünyada yükseköğretime ilişkin temel yapısal özelliklerin değerlendirildiği, uygulamalar açısından ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıkların irdelendiği, karşılaşılan temel sorunların incelendiği ve çözümlerine yönelik önerilerin ortaya konduğu bilimsel bir platform oluşturmayı amaçlayan TÜBA-HER Dergisi'nin 15. cildinin 1. sayısı okuryla buluştu.

TÜBA-HER'ün tüm sayılarına ulaşmak için:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuksekogretim>

Satın almak için:

www.tuba.gov.tr

ARKEOLOJİ DERGİSİ
35. SAYI

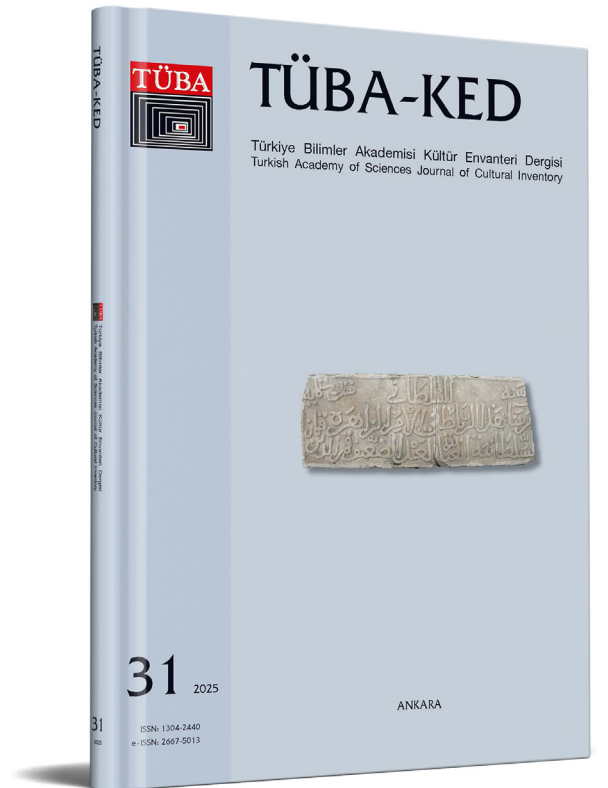
Türkiye'nin arkeolojik ve tarihsel değerlerinin gün ışığına çıkarılması konusunda önemli bir işlevi yerine getiren TÜBA-AR'ın 36. sayısı okurlarıyla buluştu.

TÜBA-AR'ın tüm sayılarına ulaşmak için:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubaar>

Satın almak için:

www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
KÜLTÜR ENVANTERİ DERGİSİ
31. SAYI

TÜBA-KED'in 30. sayısında somut kültürel mirastan somut olmayan kültürel mirasa, arkeolojik mirastan mimari ve kentsel mirasa, obje ve buluntu ölçeğinden kentsel ölçeğe kadar, Türkiye'nin farklı bölgelerinden, farklı nitelik ve ölçekteki kültürel mirasa ilişkin makaleler yer alıyor.

TÜBA-KED'in tüm sayılarına ulaşmak için:

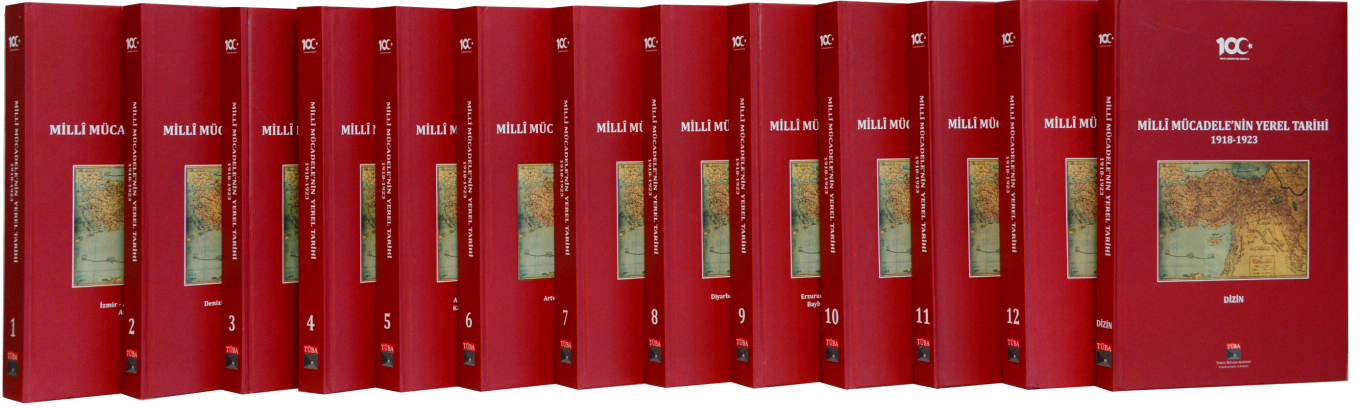
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubaked>

Satın almak için:

www.tuba.gov.tr

MİLLİ MÜCADELE'NİN YEREL TARİHİ 1918-1923

Milli Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923 adlı eser, şehir şehir Türkiye'nin Milli Mücadele ile ilgili yerel hafızasını tazeliyor, Milli Mücadele yıllarının yurdun dört bir yanında eksiksiz olarak nasıl yaşandığını gösteriyor. Çok sayıda akademisyen ve araştırmacının katılımı ve katkısıyla Milli Mücadele'nin yerel düzeydeki izlerinin derlenip değerlendirildiği çalışma yerel tarihin demokratik, sivil ve katılımcı imkânlarından yararlanarak, insanların kendilerini birer parçası olarak hissedebilecekleri bir tarihsel hafıza oluşturuyor. Dört yıllık bir çalışmanın ürünü olan bu eser Türkiye Cumhuriyetine 100. Yıl kutlamalarında TÜBA armağanı olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır..

TÜBA Yayınları için:
<https://satis.tuba.gov.tr>

TÜRK-İSLAM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ

TÜBA, "Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi" kapsamında "Bahrü'l Evzan, Letâif-i Vekâyi'-i Enderûnniye, Tuhfetü't-Talibîn, Mir'âtü'l-Kâinât, Keşfu'l-Hakâik fî Tahrîrî'd-Dekâik, er-Risâletü'l-Muhammediyye fî İlmi'l-Hisâb, Risâle der İlmi-i Hisâb ve Sefer Rûznâme Defteri (2 Cilt)" adlı eserleri yayımladı.

